

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ім. Ю.М. ПОТЕБНІ

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів
(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота

другий (магістерський)

(рівень вищої освіти)

на тему Управління бізнесом на засадах дискримінантного аналізу

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0760-еп
спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та
(код і назва спеціальності)
біржова діяльність»

освітньої програми «Економіка підприємства та
(код і назва освітньої
програми)
управління бізнесом»

спеціалізації _____
(код і назва
спеціалізації)

Д.Ю. Лоза

(ініціали та прізвище)

Керівник доцент кафедри інформаційної економіки,
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та
ініціали)

підприємництва та фінансів, доцент, к.е.н.

Дробишева О.О.

Рецензент професор кафедри інформаційної
економіки, підприємництва та фінансів, професор,
д.е.н.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Коваленко О.В.

Запоріжжя

2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ім. Ю.М. ПОТЕБНІ

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(код і назва спеціальності)

Освітня програма Економіка підприємства та управління бізнесом
(код та назва)

Спеціалізація _____
(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри д.е.н., проф.
Глушчевський В.В.

« ____ »

_____ 20 ____ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Лозі Дмитру Юрійовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту) Управління бізнесом на засадах дискримінантного аналізу

керівник роботи Дробишева Олена Олегівна, к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «30» червня 2021 року № 975-с

2. Строк подання студентом роботи 01.12.2021 р.

3. Вихідні дані до роботи Законодавча та нормативна-правова база. Публічна фінансова звітність підприємства, що розглядається в роботі. Літературні джерела. Фахові періодичні видання

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити

Теоретична частина. Теоретичні та методичні аспекти управління бізнесом в кризових умовах

Аналітична частина. Дослідження фінансового стану АТ «Укрзалізниця»

Проектна частина. Організаційно-економічні напрями удосконалення антикризового управління АТ «Укрзалізниця» на базі застосування моделей дискримінантного аналізу

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Рисунок 1.2. Схема життєвого циклу підприємства. Рисунок 1.3. Схема дії механізму виникнення кризового стану в діяльності підприємства. Рисунок 1.4. Наслідки фінансової кризи підприємств. Рисунок 1.6. Стадії розвитку кризи на підприємстві. Рисунок 1.8. Концептуальний підхід до формування системи антикризового управління. Рисунок 1.10. Завдання дискримінантного аналізу. Рисунок 1.11. Обмеження для використання дискримінантного аналізу. Рисунок 1.12. Проблеми використання дискримінантного аналізу. Рисунок 2.1. Структура управління АТ «Укрзалізниця». Рисунок 2.2. Структура обсягів перевезень за видами сполучень. Рисунок 2.3. Структура обсягів перевезень за видами вантажів. Рисунок 2.4. Обсяги навантаження у 2018-2020

роки, млн т. аблиця 2.2 Вантажобіг за видами транспорту, 2018-2020 рр. Таблиця 2.4 Інформація про обсяги виробництва та реалізації основних видів продукції. Таблиця 2.7 Пасажиробіг за видами транспорту, 2018-2020 рр. Таблиця 2.8 Активи АТ «Укрзалізниця» за 2018-2020 роки (станом на кінець року). Таблиця 2.9 Пасиви АТ «Укрзалізниця» за 2018-2020 роки (станом на кінець року). Таблиця 2.10 Інформація про основні засоби АТ «Укрзалізниця» за 2020 рік. Таблиця 2.11 Аналіз стану та ефективності використання основних фондів АТ «Укрзалізниця» за 2018-2020 роки. Рисунок 3.2. Зведені результати оцінки ймовірності банкрутства. Рисунок 3.3. Реальна вартість необоротних активів, млрд грн. Рисунок 3.4. Річні витрати на обслуговування довгострокових запозичень АТ «Укрзалізниця», млрд грн. Таблиця 3.3 Вихідні дані статистичної звітності АТ «Укрзалізниця». Таблиця 3.11 Результати діагностики кризового стану АТ «Укрзалізниця» за моделями діагностики банкрутства. Таблиця 3.13. Залишок основного боргу АТ «Укрзалізниця», млрд грн. Таблиця 3.15. Залишки грошових коштів на поточних рахунках та доходи від них у 2016-2020 рр., млн грн. Таблиця 3.17. Обсяги курсової різниці та її вплив на фінансовий результат АТ «Укрзалізниця» у 2016-2020 рр., млн грн.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	<i>Дробишева О.О., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів</i>	02.09	02.09
2	<i>Дробишева О.О., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів</i>	05.10	05.10
3	<i>Дробишева О.О., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів</i>	02.11	02.11

7. Дата видачі завдання 02.09.2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	<i>Дослідження теоретико-методологічних засад з теми, що досліджується</i>	20.09.2021	виконано
2	<i>Огляд літературних джерел з теми, що досліджується</i>	02.10.2021	виконано
3	<i>Збір даних та дослідження звітної документації АТ «Укрзалізниця»</i>	08.10.2020	виконано
4	<i>Діагностика фінансового стану АТ «Укрзалізниця»</i>	05.11.2021	виконано
5	<i>Розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення антикризового управління АТ «Укрзалізниця»</i>	20.11.2021	виконано

Студент _____
(підпис)

Д.Ю. Лоза
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту) _____
(підпис)

О.О. Дробишева
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____
(підпис)

О.О. Дробишева
(ініціали та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Лоза Д. Ю. Управління бізнесом на засадах дискримінантного аналізу.

Кваліфікаційна випускна робота для здобуття ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, науковий керівник Дробишева О.О. Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні Запорізького національного університету. Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, 2021.

Відповідно до поставленої мети в роботі вирішувалися такі завдання: уточнено зміст категорій «бізнес», «криза», «антикризове управління підприємством» та вивчено їх основні ознаки; обґрунтовано необхідність застосування методів та моделей дискримінантного аналізу для оцінювання стану та ймовірності банкрутства; проаналізовано сучасний фінансово-економічний стан та обчислено фінансові показники АТ «Укрзалізниця»; проведено оцінку ймовірності банкрутства АТ «Укрзалізниця» на базі застосування іноземних та вітчизняних моделей дискримінантного аналізу; обґрунтовано основні напрямки формування механізму антикризового управління підприємством в умовах нестабільного зовнішнього середовища; проведено порівняльний аналіз достовірності різних моделей дискримінантного аналізу для оцінки ймовірності банкрутства.

Ключові слова: ДИСКРИМІНАНТНИЙ АНАЛІЗ, УКРЗАЛІЗНИЦЯ, РИЗИК, КРИЗА, БІЗНЕС, АНТИКРИЗИСНЕ УПРАВЛІННЯ, ЛІКВІДНІСТЬ, ЕМІТЕНТ, ДЕФОЛТ, БАНКРУТСТВО, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ.

ABSTRACT

Loza D.Yu. Business management based on discriminant analysis.

Qualification final work for obtaining a master's degree in specialty 076 - Entrepreneurship, trade and exchange activities, supervisor Drobysheva O.O. Engineering Educational and Scientific Institute im. Yu.M. Potebni of Zaporizhia

National University. Department of Information Economics, Entrepreneurship and Finance, 2021.

In accordance with the set goal, the following tasks were solved in the work: the content of the categories "business", "crisis", "crisis management of the enterprise" was specified and their main features were studied; the necessity of applying methods and models of discriminant analysis to assess the state and probability of bankruptcy is substantiated; the current financial and economic situation is analyzed and the financial indicators of JSC "Ukrzaliznytsia" are calculated; the probability of bankruptcy of JSC Ukrzaliznytsia was assessed on the basis of application of foreign and domestic models of discriminant analysis; the main directions of formation of the mechanism of anti-crisis management of the enterprise in the conditions of unstable external environment are substantiated; a comparative analysis of the reliability of different models of discriminant analysis to assess the probability of bankruptcy.

Keywords: DISCRIMINATIVE ANALYSIS, UKRZALIZNYTSYA, RISK, CRISIS, BUSINESS, ANTI-CRISIS MANAGEMENT, LIQUIDITY, ISSUER, DEFICIENT, DEFICIENT, DEFICIENCY, DEFICIENCY

АННОТАЦИЯ

Лоза Д. Ю. Управление бизнесом на принципах дискриминантного анализа.

Квалификационная выпускная работа для получения степени высшего образования магистра по специальности 076 – Предпринимательство, торговля и биржевая деятельность, научный руководитель Дробышева А.О. Инженерный учебно-научный институт им. Ю.М. Потебни Запорожского национального университета. Кафедра информационной экономики, предпринимательства и финансов, 2021.

Согласно поставленной цели в работе решались следующие задачи: уточнено содержание категорий «бизнес», «кризис», «антикризисное управление предприятием» и изучены их основные признаки; обоснована

необходимость применения методов и моделей дискриминантного анализа для оценки состояния и вероятности банкротства; проанализировано современное финансово-экономическое состояние и высчитаны финансовые показатели АО «Укрзалізниця»; проведена оценка вероятности банкротства АО «Укрзалізниця» на базе применения иностранных и отечественных моделей дискриминантного анализа; обоснованы основные направления формирования механизма антикризисного управления предприятием в условиях нестабильной внешней среды; проведен сравнительный анализ достоверности разных моделей дискриминантного анализа для оценки вероятности банкротства.

Ключевые слова: ДИСКРИМИНАНТНЫЙ АНАЛИЗ, УКРЗАЛІЗНИЦЯ, РИСК, КРИЗИС, БІЗНЕС, АНТИКРИЗИСНЕ УПРАВЛІННЯ, ЛІКВІДНОСТЬ, ЕМІТЕНТ, ДЕФОЛТ, БАНКРОТСТВО, ФІНАНСОВАЯ СТОЙКОСТЬ, РЕНТАБЕЛЬНОСТЬ.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОСИЛАНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ ТА ТЕРМІНІВ	14
ВСТУП	15
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ В КРИЗОВИХ УМОВАХ	12
1.1 Економічна природа бізнесу: поняття та основні ознаки	12
1.2 Сутність кризи та антикризового управління бізнесом	17
1.3 Дискримінантний аналіз як інструмент оцінки кризового стану	31
Висновки до розділу 1	40
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ АТ «УКРЗАЛІЗНИЦЯ»	42
2.1. Організаційно – економічна характеристика АТ «Укрзалізниця»	42
2.2 Аналіз динаміки і структури майна АТ «Укрзалізниця» та джерел його фінансування	53
2.3 Аналіз структури, стану та ефективності використання основних фондів АТ «Укрзалізниця»	57
2.4 Аналіз фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності	62
2.5 Аналіз ділової активності та рентабельності	72
Висновки до розділу 2	78
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ АТ «УКРЗАЛІЗНИЦЯ» НА БАЗІ ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛЕЙ ДИСКРИМІНАНТНОГО АНАЛІЗУ	81
3.1 Формування комплексного механізму антикризового управління підприємством	81

3.2 Удосконалення антикризового управління АТ «Укрзалізниця» на базі застосування дискримінантних моделей	88
3.3 Оцінка достовірності дискримінантних моделей	101
Висновки до розділу 3	113
ВИСНОВКИ	115
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	119
ДОДАТКИ	125

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОСИЛАНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ,
СКОРОЧЕНЬ ТА ТЕРМІНІВ

Слово / словосполучення	Скорочення	Умови використання
А		
Автор	авт.	
Автореферат	автореф.	
Акціонерне товариство	АТ	
В		
Вищий навчальний заклад	ВУЗ	
Верховна Рада України	ВРУ	
Г		
Гривня	грн.	біля цифр
Д		
Додаток	дод.	
Дисертація	дис.	
Доктор	д-р	у назві вченого ступеню
Доцент	доц.	біля прізвища
К		
Кандидат	канд.	в назві вченій ступіні
Кафедра	каф.	
Кабінет міністрів України	КМУ	
Кілограм	кг.	біля цифр
Н		
Номер	№	біля цифр
О		
Одиниця виміру	од. вим	
П		
Публічне акціонерне товариство	ПАТ	
Приватне акціонерне товариство	ПрАТ	
Примітка	прим.	
Положення (стандарт) бухгалтерського обліку	П(с)БО	
Р		
Рік	р.	біля цифр
Роки	р.р.	біля цифр
Рисунок	рис.	
С		
Сторінка	с.	біля цифр
Т		
Таблиця	табл.	
Таке інше	т.і.	
Так далі	т.д.	
Тисяч одиниць	тис. од.	біля цифр
Тисяч гривень	тис. грн.	біля цифр
Тисяч тон	тис. т.	біля цифр
Тисяч кілограм	тис. кг.	біля цифр

ВСТУП

Вітчизняні підприємства працюють сьогодні в складних кризових умовах при нестабільності зовнішнього середовища. Глобальна фінансово-економічна криза спричинила потужну хвилю банкрутств навіть фінансово стійких національних компаній. Збільшення зовнішніх чинників кризової загрози для підприємств обумовлюють необхідність постійного антикризового управління. Внутрішні проблеми погіршують здатність підприємств адаптуватися до сучасних ринкових викликів, що обумовлює необхідність розробки нових й перегляду діючих наукових підходів щодо впровадження на національних підприємствах більш ефективної системи антикризового управління.

Економічні процеси, які відбуваються у державі в цілому та на окремих підприємствах зокрема, диктують нові вимоги до управління підприємством як відкритої системи, яка, враховуючи внутрішні можливості, повинна постійно пристосовуватися та швидко реагувати на потенційні загрози зовнішнього середовища. Тому на сучасному етапі актуальним питанням є розроблення ефективної моделі управління бізнесом в умовах невизначеності зовнішнього середовища із застосуванням моделей дискримінантного аналізу.

Широкий спектр поглядів щодо управління бізнесом у кризових умовах та особливостей застосування дискримінантних методів моделювання представлений у працях учених-економістів Е. Альтмана, І. Ансоффа, С. Беляєва, У. Бівера, А. Ковальова, Е. Короткова, Р. Ліса, М. Мескона, Н. Родіонової, Г. Спрінгейта, Р. Таффлера, Г. Тішоу, Е. Уткіна, Дж. Фулмера, Й. Шумпетера. Серед українських економістів варто відзначити: О. Ареф'єву, М. Білик, М. Бойко, В. Василенка, Л. Лігоненко, А. Матвійчука, В. Мікловду, О. Пушкаря, В. Савчука, Л. Ситник, М. Скворцова, О. Терещенка, О. Тридіда, М. Туган-Барановського, М. Туленкова, А. Чернявського, А. Штангрет.

Більшість зі згаданих наукових праць представлені на прикладі закордонних підприємств або віддзеркалюють різні внутрішні аспекти

антикризового управління. Слід звернути увагу також на ту обставину, що до сьогодення питання банкрутства є характерними для підприємств усіх країн, а вирішуються науковцями й фахівцями самостійно в кожній окремій державі. Саме тому необхідне удосконалювання й подальший розвиток теоретичних положень та методичного обґрунтування управління підприємством на основі застосування методів дискримінантного аналізу. Актуальність і недостатня розробленість цих питань є об'єктивною необхідністю наукового дослідження.

Метою роботи є удосконалення й подальший розвиток теоретичних положень та методичного забезпечення антикризового управління бізнесом в умовах нестабільного економічного середовища на базі застосування методів дискримінантного аналізу.

Відповідно до поставленої мети в роботі необхідно вирішити завдання:

- уточнити зміст категорій «бізнес», «криза», «антикризове управління підприємством» та вивчити їх основні ознаки;
- обґрунтувати необхідність застосування методів та моделей дискримінантного аналізу для оцінювання стану та ймовірності банкрутства;
- проаналізувати сучасний фінансово-економічний стан та обчислити фінансові показники Акціонерного товариства «Укрзалізниця»;
- провести оцінку ймовірності банкрутства АТ «Укрзалізниця» на базі застосування іноземних та вітчизняних моделей дискримінантного аналізу;
- обґрунтувати основні напрямки формування механізму антикризового управління підприємством в умовах нестабільного зовнішнього середовища;
- провести порівняльний аналіз достовірності різних моделей дискримінантного аналізу для оцінки ймовірності банкрутства.

Об'єктом дослідження є процеси та дії антикризового управління бізнесом на підприємствах залізничної галузі.

Предметом дослідження є теоретико-методичні положення та організаційно-управлінські підходи в антикризовому управлінні підприємств на засадах дискримінантного аналізу в умовах економічної нестабільності.

Теоретико-методологічною основою дослідження стали

фундаментальні положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем антикризового управління підприємствами.

Для досягнення поставленої мети використано системний аналіз як загальний метод дослідження; логічний та аналітичний при удосконаленні теоретичних положень управління бізнесом; економіко-статистичний, метод спостереження й виміру використані при аналізі сучасного організаційно-економічного стану та оцінки динаміки розвитку залізниць України; при побудові моделей оцінювання ймовірності банкрутства залізничної галузі використано економіко-математичні методи.

Інформаційну базу дослідження становили діючі законодавчі та нормативно-правові акти, стандарти України, офіційні дані Державної служби статистики України, наукова література з досліджуваної проблеми, фінансова звітність підприємств залізничної галузі, інформаційні дані мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад і розробці практичних рекомендацій щодо використання методів дискримінантного аналізу для оцінювання ймовірності банкрутства в системі забезпечення антикризового управління підприємств залізничної галузі.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні методичних підходів щодо удосконалення управління бізнесом в кризових умовах на базі застосування методів дискримінантного аналізу для оцінки ймовірності банкрутства на підприємстві залізничної галузі. Запропоновані в роботі підходи, визначені антикризові інструменти управління та отримані результати дозволяють своєчасно оцінювати рівень антикризового стану на підприємстві, проаналізувати причини появи ознак кризової ситуації й своєчасно прийняти необхідні управлінські рішення для їх усунення.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (67 найменувань), додатків. Основний зміст роботи викладено на 131 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 39 таблиць, 25 рисунків. Додаткову інформацію наведено у додатках.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

1.1 Економічна природа бізнесу: поняття та основні ознаки

В сучасних умовах економічні процеси протікають в трьох основних рівнях: домашньому господарстві; комерційних і некомерційних організаціях; суспільному рівні. Їм відповідають відповідні три типи суб'єктів господарського життя: домашнє господарство; підприємство; держава.

Діяльність цих суб'єктів націлена на створення матеріальних благ і послуг та їх просування до споживача. Аби це здійснити вкладаються необхідні кошти, а результатом є гроші. Вміння робити гроші із грошей через продуктивну діяльність в широкому загалі є бізнес. Його особливості і масштаби залежать від типу суб'єктів господарської діяльності.

Бізнес – це будь-який вид безпосередньої діяльності з метою отримання прибутку. Він передбачає залучення власних засобів або опосередковану участь в такій діяльності через вкладення в діло власного капіталу. В бізнесі не обов'язково безпосереднє керівництво, можлива тільки форма участі (наприклад, через деякі засоби, гроші тощо). Ось чому служба в державних установах, робота по найму в компанії не є бізнесом, але володіння акціями компанії або робота на власному підприємстві – бізнес [20].

Визначальними рисами бізнесу є: ініціативність; самостійність у прийнятті господарських рішень; ризиковий характер діяльності; економічна свобода суб'єктів господарювання; творчий підхід до справи.

Бізнесмен самостійно розробляє бізнес-план власної справи, укладає угоди з партнерами, вибирає постачальників і споживачів виробленої продукції. У відповідальності з чинним законодавством і станом господарської кон'юнктури встановлює ціни, здійснює вільне наймання робітників, бере на себе відповідальність за свої рішення та їх наслідки.

Рішення з невідомими наслідками – є ризик.

Бізнес завжди пов'язаний з ризиком – об'єктивним явищем, подією з негативними, особливо невігідними економічними наслідками, які можливо відбудуться в майбутньому в якийсь проміжок часу в невідомих обсягах. Ризик – це можливе негативне відхилення від норм, дійсне фактичне негативне відхилення є збиток. Підприємницький ризик може трансформуватися у відповідний збиток. В цьому випадку він приймає конкретні вимірювання і реальні риси, які завжди треба мати на увазі. Збиток в особливо великих обсягах може привести до банкрутства [23].

Спонукальним мотивом бізнесу є комерційний успіх і задоволення інтересів ділових людей. Бажання отримати прибуток спонукає учасників господарського процесу до розширення виробництва, зниження витрат і цін на товари та послуги.

Ринок є стимулом розвитку бізнесу, а дефіцит ресурсів його межею. На ринку суб'єкти господарської діяльності взаємодіють то в якості виробника, то – споживача. Ринок встановлює ціни і визначає обсяг виробництва і вирішується проблема: що, як і скільки треба виробляти. Проблема “що виробляти” вирішується через гроші споживача товару або послуги; “як виробляти” – шляхом конкурентної боротьби між виробниками; “скільки виробляти” – через співвідношення попиту і пропозиції [23].

Бізнесмен – це головна фігура ринку. Активізація бізнесу матеріалізується в поліпшенні стану суспільного виробництва, формує новий тип економічної поведінки суб'єктів господарювання і відповідного йому механізму. Цільове спрямування бізнесу полягає в задоволенні потреб і інтересів. Стимул – важлива характеристика розвитку бізнесу. Очікування винагороди є не тільки рушійна сила бізнесу, але і фактор його розвитку.

Об'єктом підприємницької діяльності є процес відтворення на всіх його стадіях. Суб'єктами бізнесу можуть бути правоспроможні і дієспроможні громадяни та юридичні особи, які мають власність в будь-якій формі [43].

У господарській практиці підприємництво і бізнес звичайно

ототожнюються. Але це лише зовнішня проява. Насправді обидва ці терміни не тотожні. Бізнес більш широке поняття, чим підприємництво, тому що воно охоплює відношення, які виникають між усіма учасниками ринкової економіки і вмикає в дію не тільки підприємців, але і споживачів, найманих робітників державної структури. Підприємництво – категорія бізнесу.

Бізнес як система господарювання – це ділові відношення між людьми або учасниками справ. Ділові відношення – це вираження виробничих відношень. Діяльність будь-якого суб'єкту господарського процесу є його “діло”. Обмін діяльністю і її результатами – це обмін ділами або ділова угода. Учасники ділових угод є ділові люди – бізнесмени. Підприємництво і підприємці пов'язані з “ділом”. Як правило, це “діло” передбачає підприємство, тобто особливо складне діло. Таким чином, бізнес – це організація підприємства: промислового, сільськогосподарського, торгового, кредитного, науково-технічного тощо [61].

Підприємництво і бізнес розрізняються між собою в теоретичному плані. На практиці підприємництво виступає як підприємницький бізнес і залучає тільки свого суб'єкта, а не усіх учасників ринку. Бізнес без підприємництва не буває. Підприємництво не тільки елемент систему бізнесу, але і фактор його розвитку.

Система бізнесу як система господарювання охоплює такі елементи: підприємницький бізнес; державний бізнес; споживчий бізнес.

Суб'єктами підприємницького бізнесу є підприємці – юридичні і фізичні особи, діловий інтерес яких полягає в одержанні прибутку через виробництво і реалізацію, виконання робіт та послуг.

Розрізняють різні організаційні форми підприємництва: державні; орендні; індивідуальні; приватні; сімейні; різні товариства (СОВ, АТ), спільні підприємства. В залежності від масштабу господарювання – велике, середнє і дрібне підприємство. Вони відрізняються особливостями відношень власності. В великому підприємстві функції підприємця і власника розділені, тобто капітал – функція відділяється від капіталу – власника. Для дрібного

бізнесу характерно співпадання функції власника і підприємця. Середній бізнес знаходиться на межі великого і дрібного підприємництва і поєднує особливості першого і другого.

Комбінація таких типів підприємств і створює ринкове середовище, в якому кожний підприємець займає свою нішу, знаходить своє місце і вирішує проблеми господарювання в відповідності з критеріями ефективності виробництва; власного інтересу і комерційного успіху.

Стратегія бізнесу полягає в максимізації вигоди в ході реалізації різноманітних угод. Реалізується ця стратегія в залежності від конкретного випадку з урахуванням умов здійснення, терміну і предмету угоди.

Підприємницьке середовище – це комплекс умов і сил зовнішнього характеру, які впливають на можливості і кінцеві результати діяльності суб'єктів ринкових відносин. Воно охоплює зовнішнє і внутрішнє середовище. Зовнішнє середовище – це передусім законодавча і нормативна бази, конкуренція, ринкова інфраструктура, стимули, особливості економічного розвитку держави, соціально-політичні умови тощо. Внутрішнє середовище – передбачає наявність стартового капіталу, системи ведення бізнесу (маркетинг, менеджмент). Підприємницьке середовище може бути сприятливим, або несприятливим. Рівень сприятливості підприємницького середовища залежить від ряду чинників [61].

Несприятливе середовище складається при відсутності вищезгаданих умов. Частково сприятливе середовище виникає в разі нестійкості економіки і стану суспільства. Підприємницьке середовище постійно змінюється під впливом різноманітних циклічних і нециклічних впливів. Циклічні чинники розділяються на еволюційні і хвильові, а нециклічні – постійно діючі і непостійно діючі.

Еволюційні фактори це необернені чинники, які при відсутності інших впливів діють в визначеному одному і тому же напрямку (наприклад, тенденція росту населення, зростання загального обсягу виробництва). Хвильові чинники змінюють підприємницьке середовище в різні проміжки

часу з однаковим або схожим збігом обставин (наприклад, продуктивність праці, ціни, відсотки на капітал, відсоток безробітних тощо).

Постійно діючі нециклічні чинники займають зміну рівня економічного розвитку, науково-технічний прогрес, монополізацію, державне регулювання, милітаризацію економіки, конкуренцію. Непостійно діючі – сезонні коливання, соціальні конфлікти, політичні кризи, стихійні катаклізми.

Рушійною силою розвитку бізнесу є потреби і особистий економічний інтерес, який лежить в основі потреб. Розвиток бізнесу неможливий без забезпечення відповідних умов його функціонування. Вони забезпечують законодавчу і нормативну базу, конкурентне середовище, ринкову інфраструктуру та стимули підприємницької діяльності.

Методологічною основою підприємництва є теорія ринкового господарювання.

Ринок – це форма функціонування економіки, а ринковий механізм є важливим регулятором господарського розвитку.

Функціонування ринкового механізму передбачає деякі умови, які дозволяють зробити важливі висновки відносно характеру, типу та рівня організації ринку: самостійність і свобода дії суб'єктів господарювання; можливість самостійно розміщувати замовлення; вільно розпоряджатися власними прибутками; відповідальність за використання ресурсів, можливі збитки і неефективні рішення; конкуренція, як наслідок достатньої кількості виробників і споживачів товарів [23].

Формування підприємницького середовища і ефективного ринкового механізму потребує прийняття комплексу заходів, зв'язаних з: роздержавленням і приватизацією; реформуванням фінансової, кредитно–грошової системи та ціноутворення; демонополізацією економіки; створенням ефективною системи захисту населення.

Формування ринкового середовища передбачає також заохочення такої діяльності податковими пільгами, прямими державними дотаціями, фінансуванням важливих інноваційних проектів.

До найважливіших умов і факторів, що у том чи іншому ступені впливають на розвиток та функціонування бізнесу належать: політична обстановка в суспільстві; стан економіки країни; політика держави в області економіки; заходи підтримки бізнесу; правове забезпечення бізнесу; податкова політика; фінансово-кредитна політика; рівень життя населення; цивілізованість підприємництва.

1.2 Сутність кризи та антикризового управління бізнесом

Упродовж останніх років чинник кризи відігравав найважливішу роль на підприємствах переважної більшості галузей національної економіки. Елементи економічної кризи на мікроекономічному рівні проявляються насамперед у масовій збитковості та низькій рентабельності виробництва, цінових і структурних диспропорціях, недостатньому рівні конкурентоспроможності, незадовільній структурі балансу на рівні підприємства, дефіциті обігових коштів, неплатоспроможності, незбалансованості відтворювальних процесів тощо. Зазначені факти актуалізують питання організації протидії кризовим явищам у рамках створення дієвих механізмів антикризового управління. Це, своєю чергою, потребує поглибленого наукового вдосконалення теорії своєчасної діагностики рівня та причин кризового стану, а також розроблення й реалізації ефективних антикризових програм.

Широкий спектр поглядів щодо сутності кризи представлений у працях учених-економістів І. Ансоффа, С. Беляєва, С. Гасанов, О. Градова, П. Друкера, Г. Іванова, А. Грязнової, А. Ковальова, Е. Короткова, В. Кошкіна, Б. Кузіна, М. Мескона, Е. Мінаєва, В. Панагушина, Л. Планкетта, Н. Родіонової, А. Томпсона, Е. Уткіна, Р. Фостера, Г. Хейла, Й. Шумпетера. Серед українських економістів варто відзначити таких учених, як О. Ареф'єву, М. Білик, М. Бойко, В. Василенка, Л. Кальніченка, А. Колоса, О. Кузьміна, Л. Лігоненко, В. Мікловду, М. Пашуту, О. Пушкаря, В. Савчука, Л. Ситник, М.

Скворцова, О. Терещенка, О. Тридіда, М. Туган-Барановського, М. Туленкова, А. Чернявського.

Для з'ясування сутності поняття “криза підприємства” проаналізуємо значення самого слова “криза” та її основні характеристики.

Слово “криза” походить від грецького κρίσις — “переломний момент, рішення, вирок” [49]. В економічних словниках криза визначається як вирок, рішення з якого-небудь питання чи в сумнівній ситуації [22]. Також може означати вихід, вирішення конфлікту.

Ставлення до кризових явищ у світовій економіці змінювалося впродовж майже трьох століть. Піонерами в дослідженні природи економічних криз та ґрунтовних описах кризових процесів були такі відомі вчені, як Ж. де Сисмонді, Д. Рікардо, К. Маркс, Й. Шумпетер, М. Кондратьєв, Дж. Кейнс, М. Туган-Барановський, К. Жугляр, Дж. Кітчин та ін. Слід зауважити, що погляди на циклічність економічного розвитку і причини криз видозмінювалися разом зі зміною самої соціально-економічної дійсності.

Ще в кінці XIX ст. вченими-економістами та систематиками доведено, що криза є неодмінним елементом циклічної динаміки економічних систем, однією з її фаз, якій властива періодичність прояву [56]. До 20-х рр. XX ст. вже сформувалася теорія криз [26; 66].

Відповідно до загальної теорії криз [24; 26; 65; 66], під кризою розуміється необхідна фаза в житті будь-якої системи, за якої потенціал попередньої динаміки вже вичерпаний і система або переходить у якісно новий стан, або гине, або змінюється новою, більш прогресивною. Кризу можна охарактеризувати як перелом, будь-яку якісну зміну процесу, перехід від теперішнього стану до іншого, суттєво відмінного за основними параметрами [50]. Кризи неминучі та властиві будь-якій системі, оскільки без циклів немає розвитку, а без розвитку система мертва [66].

У сучасному розумінні циклічні коливання макроекономічних систем — багатофакторний процес, що об'єднує впливи різноманітних факторів і механізмів, які генерують та поширюють циклічні імпульси. Феномен циклу

обумовлений не лише зовнішніми, поверховими характеристиками процесу відтворення, але й найбільш глибокими фундаментальними внутрішніми ознаками, які об'єктивно притаманні економічній системі. Можна стверджувати, що проблеми циклічності фокусують у собі все різноманіття господарських, соціальних, політичних і психологічних проблем системи.

Якщо дослідження природи криз на макрорівні має тривалу історію, то поняття “криза підприємства” є доволі новим. В сучасній економічній літературі воно трактується досить неоднозначно та охоплює різні феномени у функціонуванні підприємства – від простих завад через різні конфлікти до його банкрутства. Деякі науковці розуміють кризу підприємства як незапланований і небажаний, обмежений у часі процес, який може унеможливити подальше його функціонування [38]. Інші розглядають її як період нестабільності чи такого стану справ, коли передбачаються великі зміни [28], причому результат цих змін може бути як несприятливим, так і позитивним (рисунок 1.1).

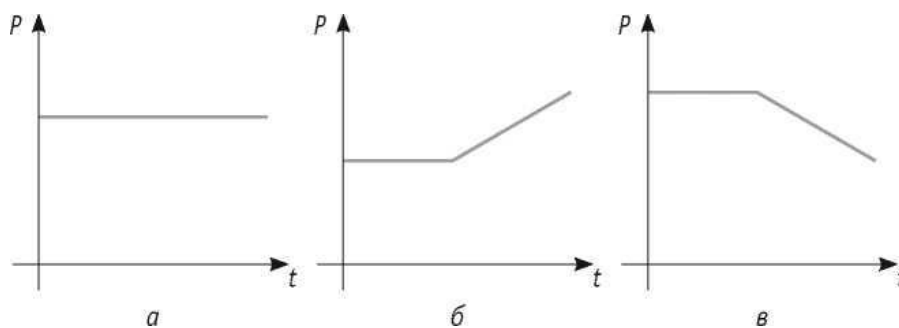

Рисунок 1.1. Залежність будь-якого параметра діяльності P від часу t за стабільного стану підприємства на ринку (а), позитивного впливу кризи (б), негативного впливу кризи (в)

Кризю на підприємстві розглядають і з позитивного боку. Є думка, що кризи несуть у собі потенціал змін та є для підприємницьких структур основою для навчання; кризова ситуація характеризується різким переломом у діяльності організації, наслідки якого можна виміряти (соціальні конфлікти, падіння курсу акцій, скорочення продажу тощо), і сумнівами щодо

структурних складових, які змушують учасників переглядати бачення структури підприємства. У такому плані криза відкриває те, що за нормальних умов невидиме, і підвищує ефективність організації, приводячи в рух трансформаційні сили, які сприяють еволюції [29]. З огляду на це, кризу визначають як нагромадження в організації чи її частині потенційних факторів, здатних перервати поточні й майбутні операції підприємства, чіпаючи індивідів і суспільство на фізичному, психологічному та екзистенційному рівнях [26].

У контексті викладеного можна відзначити три функції кризи [65]:

- 1) різке послаблення та усунення (або якісне перетворення) застарілих елементів панівної системи, що вже вичерпала свій потенціал;
- 2) “розчищення дороги” для утвердження слабких елементів нової системи, майбутнього циклу;
- 3) випробування на міцність і передавання в спадок накопичених елементів системи (іноді модифікованих).

Можна чітко виділити дві точки зору на природу кризи підприємства. З одного боку, криза є невизначеністю, яка може призвести до погіршення параметрів функціонування аж до банкрутства, а з іншого — формою поступального руху, розвитку системи, яка сприяє її вдосконаленню.

Оскільки кожна із цих позицій має досить багато прихильників, то доцільно більш глибоко аналізувати кризу, зокрема щодо її місця в життєвому циклі підприємства, а також механізму її розвитку.

Заслуговує на увагу теорія шестиетапного циклу розвитку підприємницьких структур [36]. Кожному етапові властиві певні особливості стану соціально-економічної системи, які визначають характер діяльності й тип організації підприємства (рис. 1.2). Блоки на схемі відповідають етапам життєвого циклу підприємства. Зв'язки між блоками характеризують його діяльність, яка може покращувати стан та ефективність функціонування підприємства, а може й призвести до кризи [26].

Криза є однією зі стадій циклу життєдіяльності підприємства,

подолання якої дає змогу забезпечити його подальший розвиток.

Поруч із зазначеним слід урахувувати і той факт, що кожна криза унікальна. Тому необхідно виділяти характерні особливості конкретної кризи, розуміти причини її виникнення, а також розробляти антикризові програми, відповідні саме тому типу кризи, з яким зіткнулося підприємство.

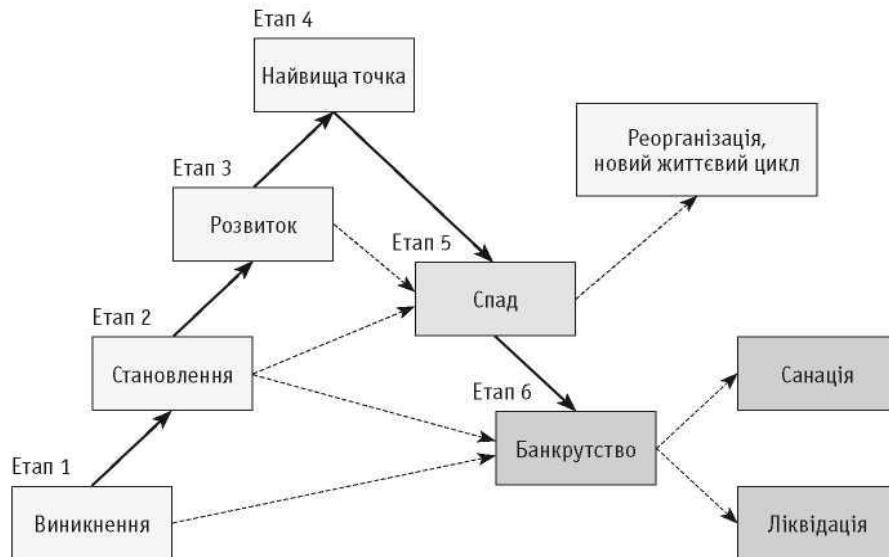

Рисунок 1.2. Схема життєвого циклу підприємства [26]

У фундаментальному дослідженні російських учених, присвяченому поясненню механізму розвитку кризи на рівні суб'єкта господарювання [28], виникнення кризового стану тлумачиться як один з різновидів економічного механізму, тобто ланцюга послідовно взаємопов'язаних економічних явищ. Як справедливо відзначено, механізм виникнення кризового стану, як і будь-який економічний механізм, “запускається” сигналом, який ініціюють вихідні явища. Під їх впливом виникає ефект “падаючого доміно”, що призводить до завершального явища — кризовий стан. Доведено, що ініціаторами імпульсів економічних явищ є агенти внутрішнього й зовнішнього оточення. Передача імпульсів здійснюється своєрідними “каналами зв'язку”, що існують між агентами внутрішнього та зовнішнього середовища (рис. 1.3).

На глибину кризового стану та його тривалість впливають такі чинники: кількість і сила вихідних економічних явищ; число та ступінь впливу агентів

зовнішнього й внутрішнього середовища; інтенсивність процесу виникнення проміжних економічних явищ; співвідношення й сила проміжних явищ із кожного фактору внутрішнього стану підприємства; значущість окремого фактору в межах підприємства.

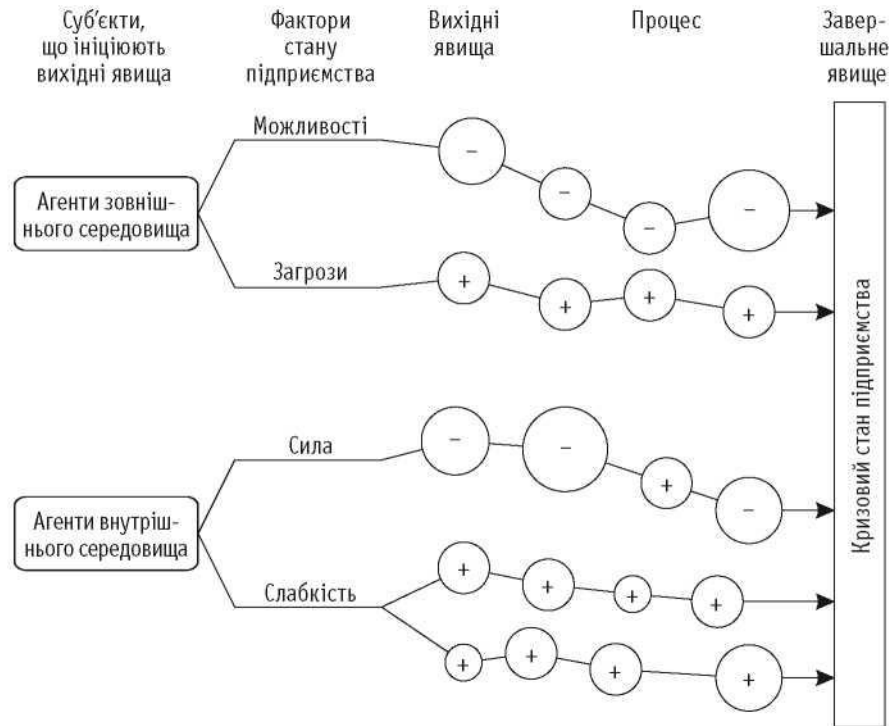

Рисунок 1.3. Схема дії механізму виникнення кризового стану в діяльності підприємства [26]

Під час дослідження сформульовано кілька важливих висновків. По-перше, щодо підсилення сигналу в процесі руху імпульсів каналами зв'язку: кожне наступне економічне явище ланцюга, який утворюється тим чи іншим каналом зв'язку, дає, як правило, сигнал більш потужний того ж напрямку, що й попереднє явище [28]. По-друге, щодо складності каналу зв'язку, неізолюваності імпульсів і явищ, які виникають в одному каналі зв'язку (ланцюга), від інших: складність полягає у взаємній обумовленості (інтердепенденції) проміжних економічних явищ, тобто їх залежності не тільки від одного вихідного явища певного ланцюга, але й від вторинних ефектів, які ініціюються іншими вихідними явищами та передаються по інших ланцюгах. По-третє, щодо інтенсивності поширення кризових явищ:

інтенсивність проявів кризи посилюється в міру її поглиблення.

Згідно зі схемою дії механізму виникнення кризового стану (рис. 1.3) та на основі досліджень вітчизняних науковців [63] виявлено, що криза у своєму розвитку проходить декілька етапів. Найпростішою (елементарною) складовою кризи є кризове явище — перехід від стабільності до погіршення або покращення будь-якого з параметрів, що характеризують стан підприємства як системи. Прояв кризового явища можна вважати одним з найперших і важливих симптомів розвитку кризи підприємства.

За своєю суттю окремі кризові явища не спричиняють постійної та глибокої дестабілізації функціонування суб'єкта господарювання, будучи наслідками змін окремих систем і внутрішнього та зовнішнього середовища, але, у свою чергу, мають властивість збільшуватись і породжувати інші кризові явища. Коли підприємство не реагує на виникнення кризових явищ (що відбувається практично завжди), то їх кількість зростає, і процеси набирають негативного відтінку. Це свідчить про перехід до кризової ситуації — зростання кількості взаємопов'язаних кризових явищ, яке призводить до незначного погіршення окремих показників діяльності підприємства, але не спричиняє руйнації системи самозбереження.

Як і будь-яке інше системне утворення, підприємство функціонує в постійному саморегулюванні. Якщо в процесі діяльності й виникають окремі кризові явища, то протягом певного часу саморегулювання досягає успіху, відновлювальні процеси та необхідні пропорції підтримуються у визначених межах або з неістотним відхиленням. Це свідчить, що механізми підтримки адаптивності, гнучкості та сталості, які забезпечують повернення системи або до попереднього стану рівноваги, або до нового рівноважного стану, залишаються неушкодженими. Проте якщо кількість та обсяг кризових явищ невпинно зростають, система саморегулювання є недосконалою, то відхилення від стану рівноваги посилюється, суперечності накопичуються, внутрішній механізм та сили саморегуляції слабшають, і система втрачає можливість самостійного повернення до стану рівноваги. Саме на етапі

руйнації системи самозбереження доцільно говорити про перехід від кризової ситуації до кризового стану — накопичення розбіжностей між структурою, обсягами діяльності, процесами на підприємстві та ринковою ситуацією, що призводить до подальшого нарощування кількості кризових явищ і погіршення фінансового стану.

Для повноти розкриття передумов антикризового управління та їх систематизації слід не лише розглянути причини виникнення криз, але й визначити наслідки кризових ситуацій для господарської діяльності підприємств.

Різні види криз взаємопов'язані. Наприклад, наслідком фінансової кризи можуть бути зміни в будь-якій іншій сфері (рис. 1.4). Крім того, не потрібно забувати про “невидимі” втрати підприємства у вигляді зростання недовіри до нього з боку зовнішнього оточення (тобто втрата іміджу, падіння престижу та зниження конкурентоспроможності).

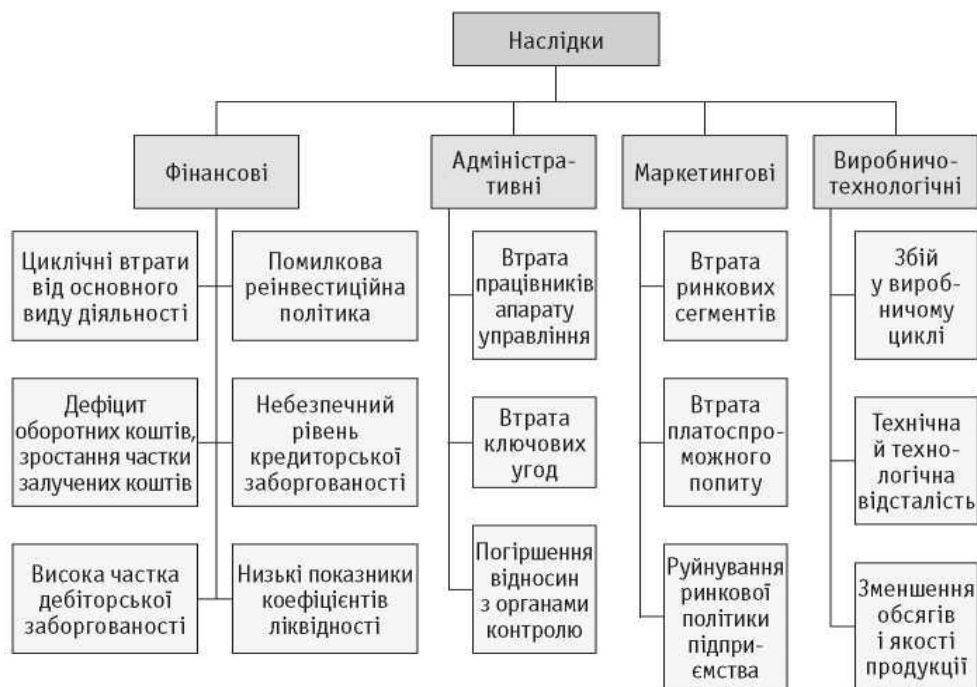

Рисунок 1.4. Наслідки фінансової кризи підприємств [26]

З метою вжиття певних антикризових заходів необхідно визначити глибину кризи. У науковій літературі найбільшого поширення набула ідея про існування трьох окремих стадій (фаз розвитку) кризи (рис. 1.5).

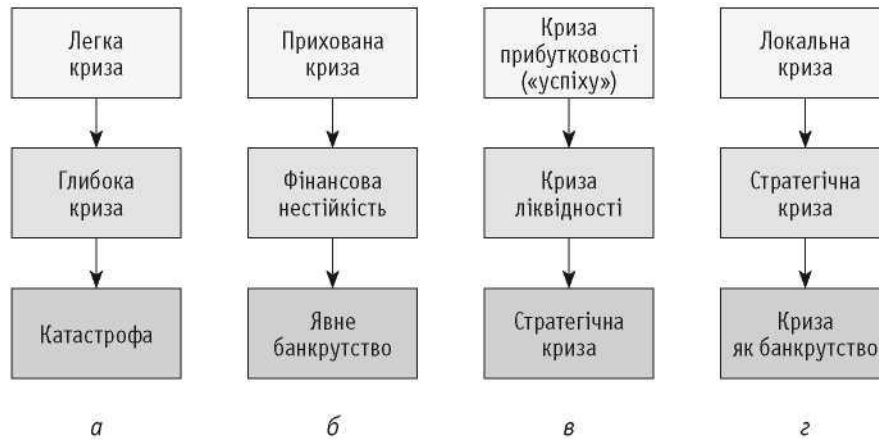

Рисунок 1.5. Стадії розгортання кризи за І. Бланком (а), Г. Івановою(б), О. Терещенком (в), І. Ансоффом (г)

Інші автори дотримуються схожої думки щодо кількості фаз розвитку кризи, але при цьому вирізняють кризу стратегії, кризу досягнень (результатів) та кризу ліквідності [48], подаючи процес розвитку кризи (рис. 1.6).

Рисунок 1.6. Стадії розвитку кризи на підприємстві

Перелічені стадії кризи мають тісні причинно-наслідкові зв'язки: стратегічна криза спричиняє кризу прибутковості, яка, у свою чергу, призводить до втрати ліквідності.

Таким чином, криза підприємства — це перехід від стабільності до покращення або погіршення будь-якого з параметрів економічного потенціалу підприємства (рис. 1.7).

Кризи різні, і управління ними може бути різним. Це різноманіття, окрім іншого, виявляється в системі й процесах управління, а особливо - у механізмі управління кожного підприємства.

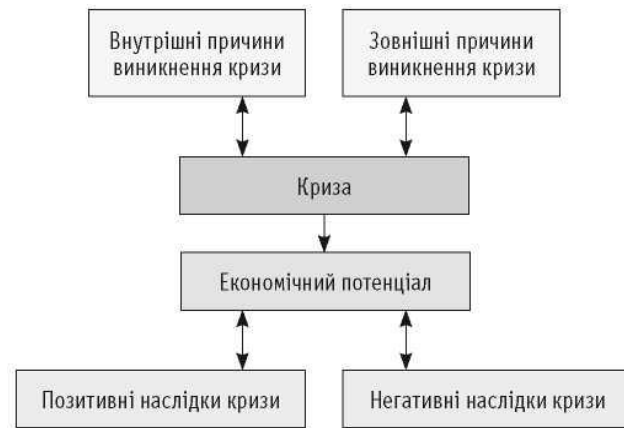

Рисунок 1.7. Вплив кризи на економічний потенціал підприємства

Сучасне розуміння антикризового управління доволі неоднорідне й багатозначне. Одні вчені під ним розуміють управління підприємством в умовах загальної кризи економіки, другі — управління підприємством, що потрапило в кризову ситуацію внаслідок незадовільного менеджменту, треті — управління на порозі банкрутства, четверті — у період банкрутства.

Підходи до поняття антикризового управління підприємством у роботах різних науковців є подібними, проте мають певні відмінності. Окремі дослідники [78] висловлюють думку, що будь-яке управління організацією повинно бути антикризовим, тобто будуватися на врахуванні ризику й небезпеки кризових ситуацій. У найзагальнішому вигляді під антикризовим слід розуміти таке управління, яке запобігатиме кризовим ситуаціям або пом'якшуватиме їх у господарсько-фінансовій діяльності підприємства.

Відповідно до такого тлумачення запропоновано диференціювати антикризове управління за трьома підвидами:

- 1) передкризове управління, яке здійснюється для своєчасного виявлення та розв'язання проблем з метою запобігання кризі;
- 2) управління в умовах кризи, метою якого визначається стабілізація нестійких станів і збереження керованості системою;
- 3) управління процесами виходу з кризи, яке здійснюється з метою мінімізації втрат і втрачених можливостей під час виведення підприємства зі стану кризи.

Кожне підприємство, яке опинилося в стані кризи, формує власну концепцію антикризового управління, що враховує особливості даного підприємства й причини кризового стану. Проте будь-яка програма антикризового управління повинна мати такі складові: визначення сутності, суб'єкта та об'єкта; обґрунтування необхідності; формування мети (завдань); визначення методологічної основи й принципів здійснення та ін. (рис. 1.8).

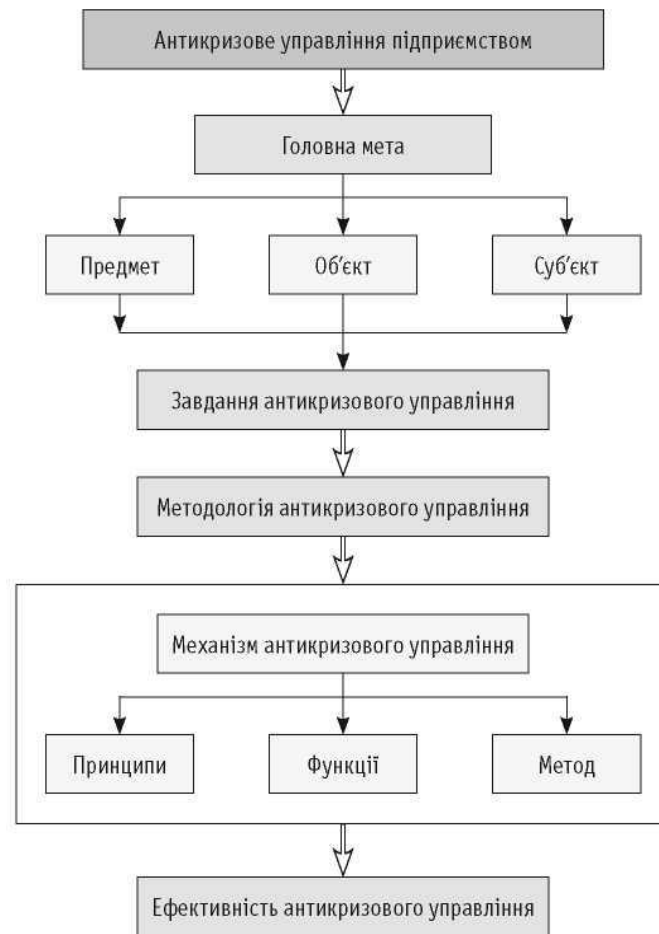

Рисунок 1.8. Концептуальний підхід до формування системи антикризового управління [26]

Попри різноманітність поглядів на основні складові концепції, безперечно важливою є їх детальна характеристика з метою формування оптимальної системи антикризового управління.

Єдиної точки зору щодо головної мети антикризового управління в

наукових колах не існує. Найбільш типовими є такі її трактування:

- відновлення фінансової рівноваги підприємства та мінімізація обсягів зниження його ринкової вартості, зумовленого фінансовими кризами [16];
- вирівнювання диспропорцій внутрішніх і зовнішніх параметрів [53];
- забезпечення фінансової стабілізації (стійкості) підприємств [11; 33];
- забезпечення життєдіяльності підприємства [40; 56; 59; 60];
- розроблення та впровадження таких управлінських механізмів, які дадуть змогу зберегти життєздатність підприємства в процесі розвитку будь-яких типів криз [63].

Деякі науковці схиляються до думки, що предметом антикризового управління є передбачувані й реальні причини кризи, її фактори, проблеми, тобто всі прояви сукупного загострення суперечностей, які зумовлюють загрозу виникнення й розвитку кризи [63].

Погляди щодо об'єктів антикризового управління також відрізняються, але за суттю окремі з них схожі. Так, Р. Біловол та Л. Лігоненко об'єктом такого управління вважають фактори, які спричиняють виникнення й поглиблення кризи розвитку підприємства [14; 39].

Суб'єктами антикризового управління підприємством є певне коло осіб, що реалізують його завдання. Однак необхідно зазначити, що загальним, головним завданням суб'єктів антикризового управління залишається адекватне оцінювання підприємства і його активів для визначення засобів вирішення кризової ситуації та виведення підприємства зі стану кризи [34].

Головне завдання антикризового управління полягає в забезпеченні такого становища підприємства на ринку, коли про банкрутство не може бути й мови, а наголос робиться на подолання тимчасових труднощів, у тому числі фінансових, шляхом використання всіх можливостей сучасного менеджменту, розроблення й реалізації на підприємстві спеціальної програми, яка має стратегічний характер [18].

Серед науковців немає одностайності щодо формування принципів антикризового управління, хоча суттєвих відмінностей чи протилежних думок

не висловлюється. Скоріше, різні трактування принципів доповнюють одне одного та дають змогу детальніше охарактеризувати антикризове управління.

Під час розгляду специфічних принципів антикризового управління, на думку автора, доцільно диференціювати механізм, процес і систему управління (рис. 1.9).

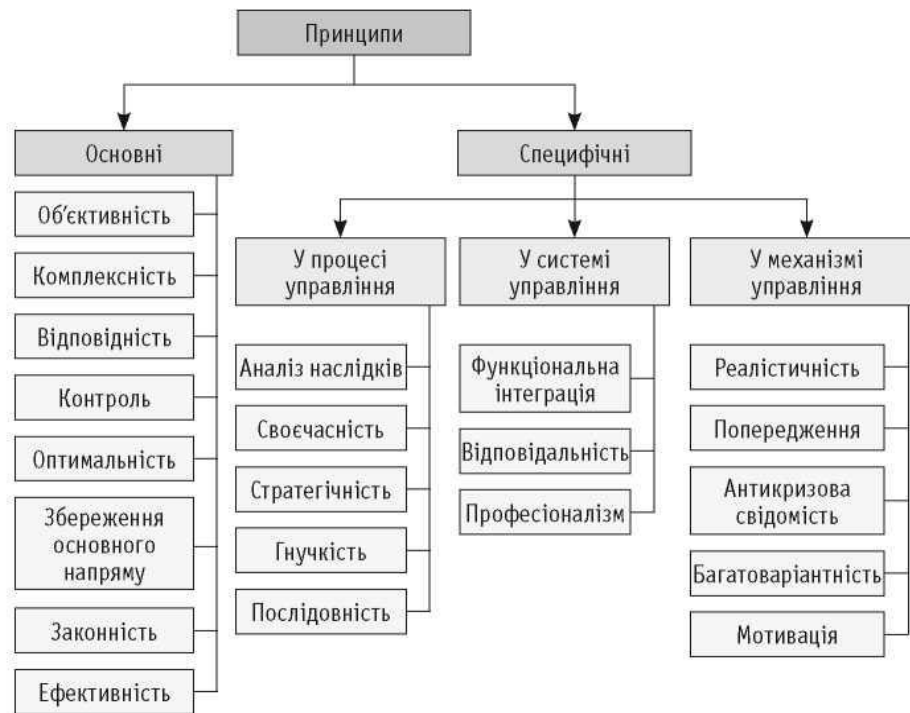

Рисунок 1.9. Схема взаємозв'язку принципів антикризового управління [26]

Функції антикризового управління підприємством мають особливості порівняно зі звичайним управлінням:

- 1) до планування входить процес визначення цілей організації та їх змін, стратегій і програм антикризової стабілізації, ресурсів для їх досягнення;
- 2) організація є формуванням оптимальної структури та обсягу використовуваних коштів, апарату управління й кадрів для ефективного використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів;
- 3) мотивація включає систему заохочень і санкцій, які зацікавлять увесь колектив і кожного працівника в зростанні ефективності діяльності підприємства з метою найшвидшого виходу з кризи;
- 4) контроль скеровується на прогнозування відхилень від намічених

цілей для своєчасного оперативного внесення змін, спрямованих на підвищення ефективності антикризових заходів.

Для оцінювання ефективності антикризового управління застосовуються такі критерії:

- покращення найважливіших показників господарсько-фінансової діяльності та фінансового стану підприємства за період антикризового управління (порівняно з початком реалізації антикризових процедур);
- швидкість позитивних змін на одиницю часу, тобто приріст узагальнюючих показників господарювання за один часовий інтервал (тиждень, місяць, квартал);
- економічність отримання позитивного ефекту, мірилом оцінки якої є співвідношення між приростом результатів господарсько-фінансової діяльності та обсягом витрат, пов'язаних з його досягненням (сукупна оцінка витрат на проведення суто антикризового управління й вартості додатково залучених ресурсів);
- достатність змін для відновлення параметрів життєздатності підприємства, яка оцінюється порівнянням фактичних показників з еталонними, за яких забезпечується життєздатний стан підприємства.

Ці критерії можуть стати підґрунтям системи локальних і загальних показників ефективності антикризового управління, за допомогою яких оцінюватимуться альтернативні антикризові пропозиції та формуватимуться висновки стосовно ефективності системи антикризового управління підприємством у цілому [39].

Головним критерієм ефективності програми антикризового розвитку можна вважати досягнення головної мети антикризового управління. Проте ця мета може різнитися залежно від ініціаторів антикризових заходів: для власників і персоналу — це запобігання банкрутству та забезпечення фінансового оздоровлення в довгостроковому періоді; для кредиторів — повернення заборгованості.

1.3 Дискримінантний аналіз як інструмент оцінки кризового стану

Фінансовий стан та інвестиційна привабливість підприємства у вітчизняній теорії та практиці економічного аналізу оцінюється рівнем його ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості та ділової активності в умовах ризику. При цьому найважливішою характеристикою організації підприємства є фінансова стійкість.

Результатом аналізу та прогнозування фінансової стійкості будь-якого господарюючого суб'єкта є рівень ефективності його діяльності. Це дозволяє відображати перспективи поточного, інвестиційного та фінансового розвитку. Разом з тим, зміст необхідної інформації як для засновників та працівників, так і для постачальників, покупців, кредиторів, інвесторів, у тому числі держави, банків та інших контрагентів внутрішнього та зовнішнього середовища діяльності підприємства робить прозорим фінансовий стан того чи іншого суб'єкта господарювання.

Під дискримінантним розумітимемо аналіз, що дозволяє вивчати відмінності між двома і більше групами об'єктів за декількома змінними одночасно. Основною метою дискримінантного аналізу є знаходження такої лінійної комбінації дискримінантних змінних, яка б оптимально розділила групи, що розглядаються.

Ці групи можна розділити на:

- методи інтерпретації міжгрупових відмінностей;
- методи класифікації спостережень за групами.

Слід зазначити, що ці групи методів можна використовуватиме оцінки платоспроможності тієї чи іншої підприємства.

У моделі дискримінації повинні дотримуватися таких умов:

- Число груп: $g \geq 2$;
- кількість об'єктів у кожній групі: $n_i \geq 2$;
- Число дискримінантних змінних: $0 < p < (n - 2)$;
- дискримінантні змінні вимірюються в інтервальній шкалі;

- дискримінантні змінні лінійно незалежні;
- Коваріаційні матриці груп приблизно рівні;
- дискримінантні змінні у кожній групі підпорядковуються багатовимірному закону розподілу.

Необхідно відзначити, що апріорні ймовірності мають найбільше значення при перекритті груп і, отже, багато об'єктів з великою ймовірністю можуть належати до багатьох груп. Якщо групи сильно різняться, то облік апріорних ймовірностей практично не впливає на результат класифікації, оскільки між класами буде дуже мало об'єктів.

Таким чином, використання методів дискримінантного аналізу дозволяє відібрати найбільш інформативні фінансові коефіцієнти за минулими кредитними історіями і на основі цих коефіцієнтів з певною ймовірністю віднести майбутніх клієнтів до потенційних платників або неплатників.

Дискримінантний аналіз (ДА) є найважливішим інструментом під час вирішення задач класифікації. На відміну від інших методів, дискримінантний аналіз дозволяє досліднику спрогнозувати, до якого класу належить новий об'єкт. Він містить статистичні методи класифікації багатовимірних об'єктів у ситуації, коли дослідник має так звані навчальні вибірки (класифікація з навчанням). Незважаючи на багато обмежень під час виконання даного методу, дискримінантний аналіз доцільно застосовувати в комплексі з іншими методиками багатовимірного статистичного аналізу.

Дискримінантний аналіз це розділ математичної статистики, змістом якого є розроблення методу розв'язання задач відмінності, тобто дискримінації об'єктів за певними ознаками.

Як і кластерний аналіз, ДА належить до методів багатовимірної класифікації. Основна відмінність між методами полягає в тому, що в ході ДА нові кластери не утворюються, а формулюється правило, за яким нові одиниці сукупності відносять до одного із уже існуючих класів. ДА дозволяє велику неоднорідну сукупність розбити на однорідні групи, а також віднести

певний об'єкт (явище, процес, спостереження) до конкретного класу. Головні завдання дискримінантного аналізу наведено на рис. 1.10.

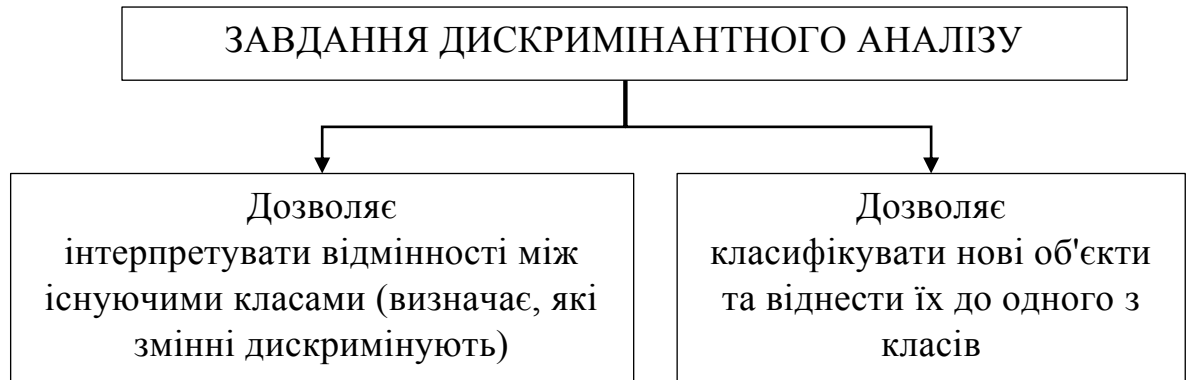

Рисунок 1.10. Завдання дискримінантного аналізу

Методи дискримінантного аналізу знаходять застосування практично в усіх галузях: економіка, соціологія, медицина, психологія, управління. Обмеження для використання ДА наведено на рис. 1.11.

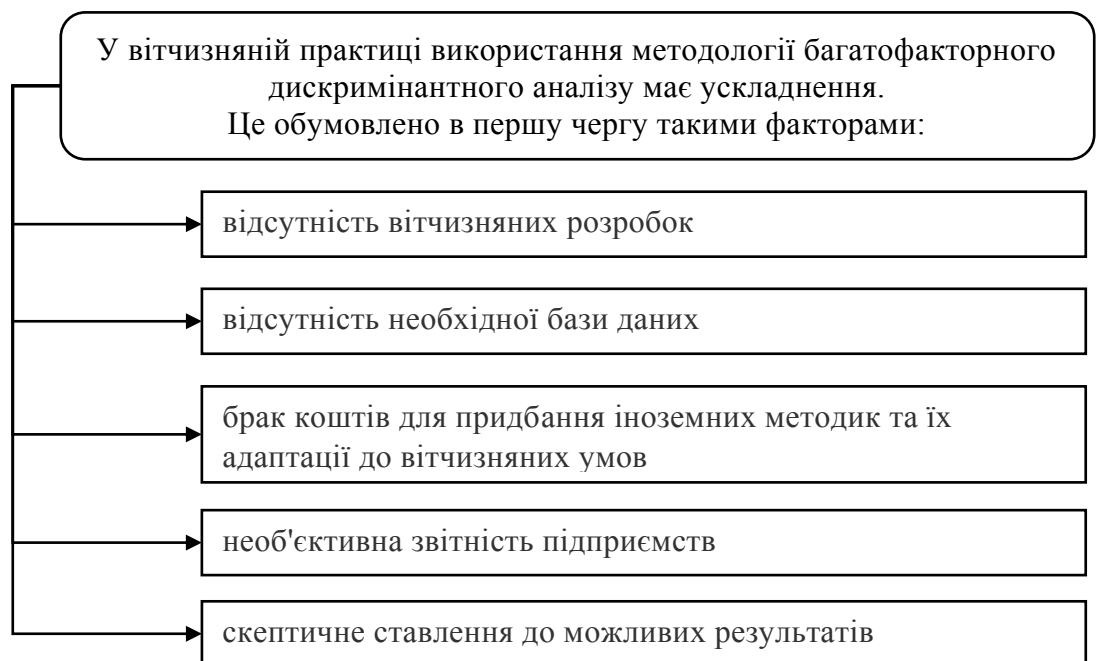

Рисунок 1.11. Обмеження для використання дискримінантного аналізу

У загальному випадку задача на розрізнення (дискримінації) формулюється так: нехай результатом спостереження над об'єктом є

реалізація k -вимірного випадкового вектору $x=(x_1, x_2, \dots, x_k)^T$. Потрібно встановити правило, відповідно до якого за спостереженим значенням вектору x об'єкт відносять до однієї з можливих сукупностей $\varphi_i, i=1, 2, \dots, l$.

Для побудови правила дискримінації весь вибірковий простір значень вектору розбивається на області $R_i, i=1, 2, \dots, l$ так, що з влученням x у R_i об'єкт відносять до сукупності φ_i .

Правило дискримінації вибирається відповідно до певного принципу оптимальності на основі апріорної інформації. Остання може бути подана як у вигляді деяких відомостей про функції k -вимірного розподілу ознак у кожній сукупності, так і у вигляді вибірок із цих сукупностей. Апріорні ймовірності можуть бути задані або ні.

Основні проблеми у використанні ДА наведено на рис. 1.12.

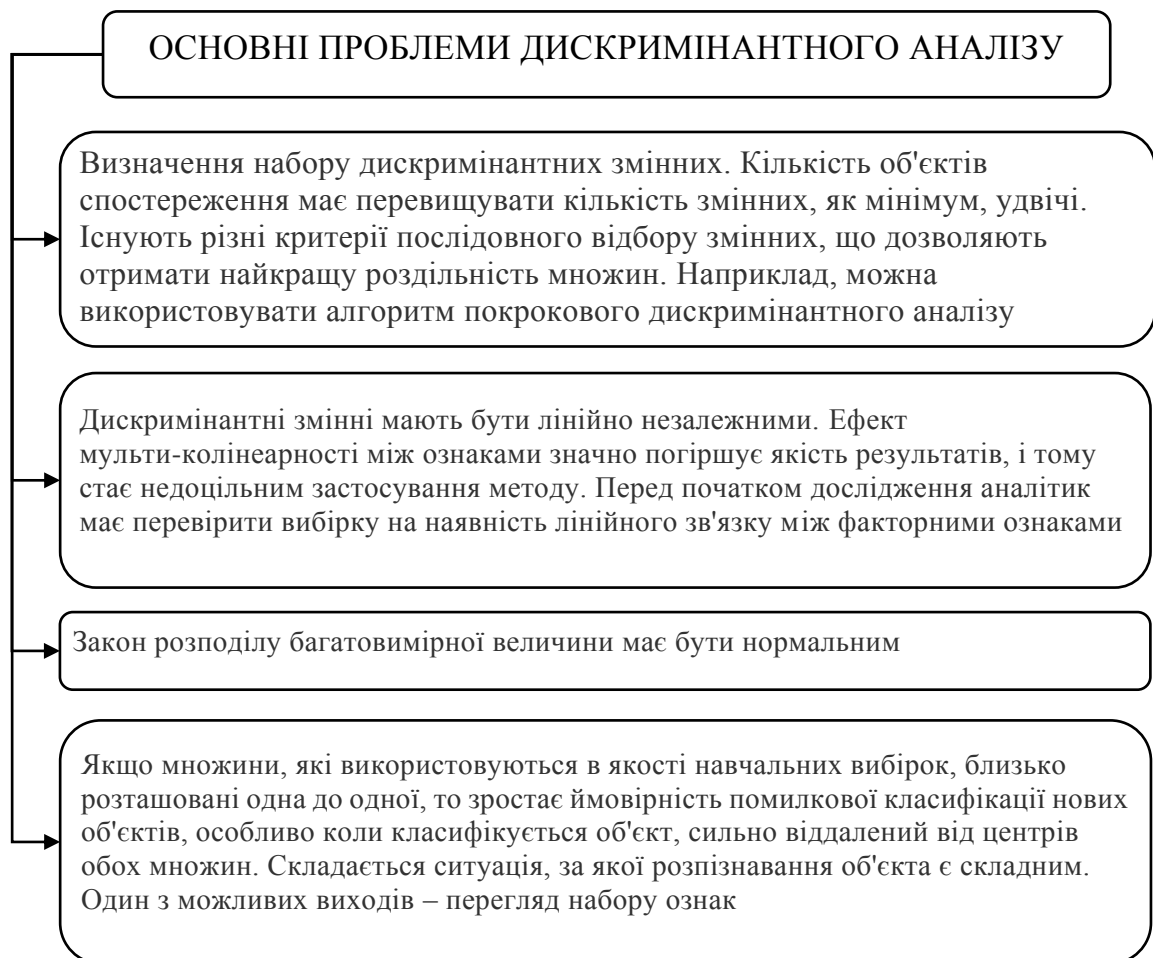

Рисунок 1.12. Проблеми використання дискримінантного аналізу

Найчастіше вихідна інформація про розподіл представлена вибірками. У цьому випадку задача дискримінації формулюється так: нехай $x^1, \dots, x^j, \dots, x^n$, - вибірка із сукупності φ_i , $i=1, 2, \dots, l$ $i=1, 2, \dots, l$; причому кожний j -й об'єкт вибірки представлений k -вимірним вектором дискримінантних змінних $x_j^i = (x_{j1}^i, \dots, x_{jq}^i, \dots, x_{jk}^i)^T$ $x_j^i = x_{j1}^i, \dots, x_{jq}^i, \dots, x_{jk}^i$.

Дискримінантні змінні це ознаки, які використовуються для того, щоб відрізнити один клас (підмножину) від іншого.

Зроблено додаткове спостереження $x=(x_1, \dots, x_k)$ над об'єктом, що належить сукупності φ_i . Потрібно побудувати правило віднесення спостереження x до однієї із сукупностей. Звичайно в задачі на розпізнавання переходять від вектору ознак, що характеризують об'єкт, до лінійної функції від них.

Дискримінантна функція це гіперплощина, яка найкраще розділяє сукупність вибірових точок. Ці точки використовуються для оцінювання параметрів статистичних функцій розподілу. Як правило, для побудови функції використовують нормальний розподіл.

Для практичної реалізації дискримінантного аналізу необхідно знати апіорні ймовірності π_j і функції щільності ймовірності $f_j(X)$. Вони можуть бути відомими з теоретичних міркувань або попередніх досліджень. Якщо ж вони невідомі, то їх замінюють статистичними оцінками, отриманими на основі наявних навчальних вибірок [1]. Як оцінки апіорних імовірностей часто беруть величини:

$$\pi_j = \frac{n_j}{n_{sum}} \quad (1.1)$$

де n_j – обсяг j -ї вибірки;

$n_{sum} = n_1 + n_2 + \dots + n_k$ – сумарний обсяг навчальних вибірок.

Для оцінювання функцій щільності ймовірності застосовують два підходи (рис. 1.13). У першому (параметричний дискримінантний аналіз) припускають, що всі класи характеризуються функціями щільності ймовірності, які належать до однієї параметричної сім'ї $fX(\theta)$ і розрізняються лише значеннями векторного параметра θ . У цьому випадку відповідні

значення параметра θ_j оцінюють за спостереженнями, що належать до j -ї вибірки. У другому підході (непараметричний дискримінантний аналіз) загальний вигляд функцій $f_j(X)$ є невідомим. Тому необхідно використовувати спеціальні прийоми їх оцінювання (наприклад, будувати непараметричні оцінки гістограмного або ядерного типу) [13].

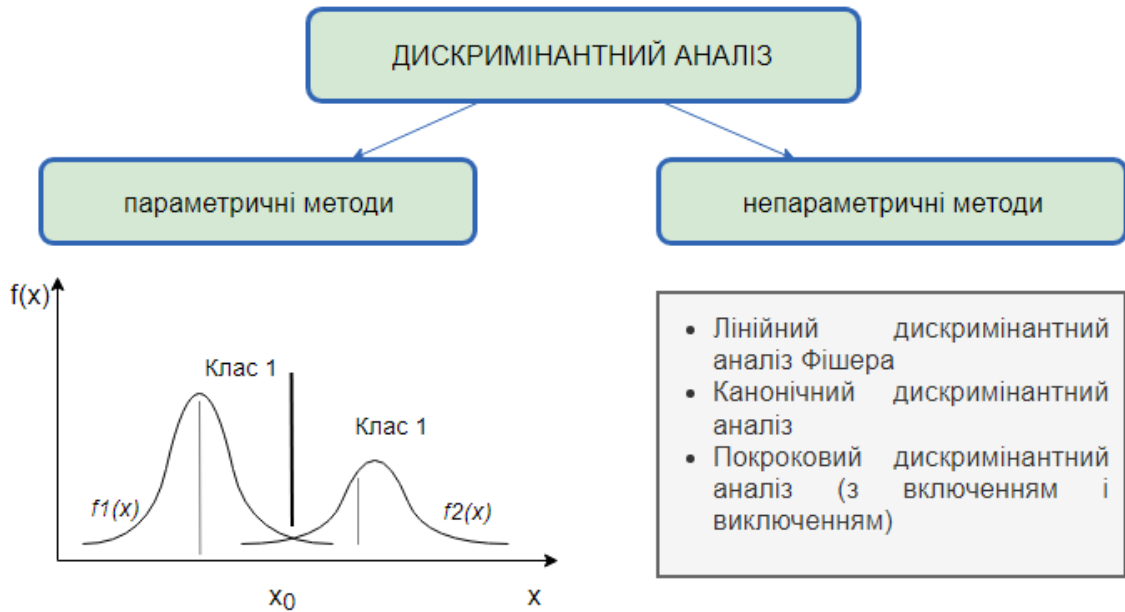

Рисунок 1.13. Методи дискримінантного аналізу

Розглянемо геометричну інтерпретацію подання дискримінантних змінних. Проаналізуємо об'єкти, що належать двом різним множинам M_1 і M_2 (рис. 1.14).

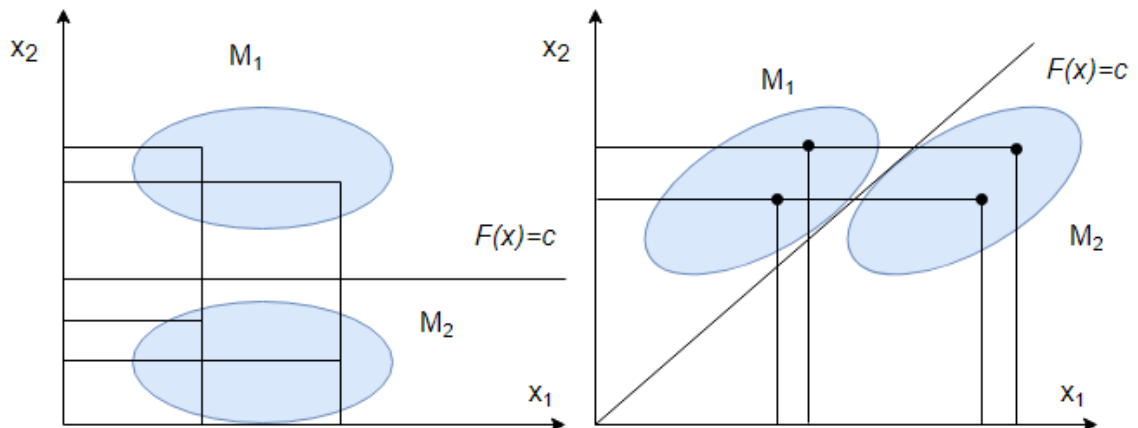

Рисунок 1.14. Геометрична інтерпретація дискримінантних функцій і змінних

Як видно з рис. 1.14, кожен об'єкт характеризується в даному випадку двома змінними x_1 і x_2 . Якщо розглядати проекції об'єктів (точок) на кожную вісь, то ці множини перетинаються. Тобто деякі об'єкти обох множин мають подібні характеристики за кожною змінною [1].

Для того щоб найкращим чином розділити дві подані множини, слід побудувати відповідну лінійну комбінацію змінних x_1 і x_2 . Для двовимірного простору це завдання зводиться до визначення нової системи координат. Причому нові осі L і C мають бути розташовані таким чином, щоб на вісь L проекції об'єктів, які належать різним множинам, були максимально розділеними (рис. 1.15).

Вісь C перпендикулярна осі L і розділяє дві «множини» точок таким чином, щоб множини опинилися по різні боки від цієї прямої. Водночас ймовірність помилки класифікації має бути мінімальною [1]. Сформульовані умови слід урахувувати під час обчислення коефіцієнтів a_1 і a_2 дискримінантної функції:

$$D = a_1 x_1 + a_2 x_2 \quad (1.2)$$

Або у загальному випадку:

$$D = a_0 + a_1 x_1 + a_2 x_2 + \dots + a_k x_k. \quad (1.3)$$

Дискримінантна функція $f(x)$ комбінація показників, коефіцієнти якої підбираються за умови найбільшої різниці функції між відомими класами.

Константа дискримінантної функції межа, що розділяє дві сукупності.

Константу обчислюють за формулою:

$$C = \frac{1}{2} (\bar{f}_1 + \bar{f}_2) \quad (1.4)$$

Позначимо через x_{ij} середнє значення j -ї ознаки у об'єктів i -ї множини (класу). Тоді для множини M_1 середнє значення функції $f_1(x)$ буде таким: $\bar{f}_1(x) = a_1 \bar{x}_{11} + a_2 \bar{x}_{12}$. Для множини M_2 середнє значення функції $f_2(x)$ дорівнюватиме: $\bar{f}_2(x) = a_1 \bar{x}_{21} + a_2 \bar{x}_{22}$. Геометрична інтерпретація цих

функцій – дві паралельні прямі, що проходять через центри класів (множин) (див. рис. 1.15).

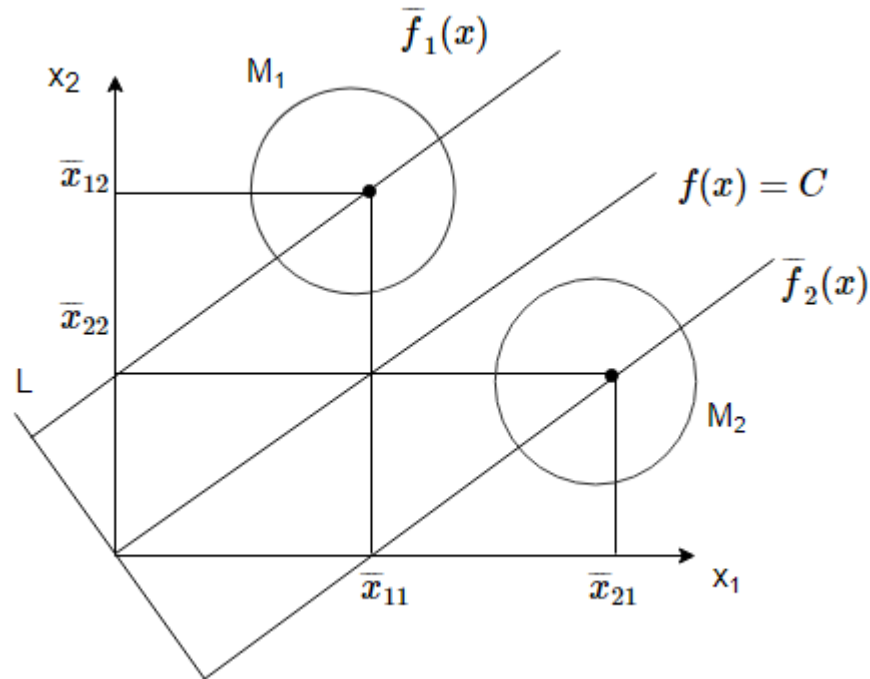

Рисунок 1.15. Центри дискримінантних множин і константа дискримінації

Коефіцієнти дискримінантної функції a_i визначаються таким чином, щоб $f_1(x)$ і $f_2(x)$ якомога більше розрізнялися між собою, тобто щоб для двох множин (класів) був максимальним вираз:

$$\bar{f}_1(x) - \bar{f}_2(x) = \sum_{i=1}^n a_1 x_{2i} - \sum_{i=1}^n a_2 x_{2i} \quad (1.5)$$

У цій ситуації має мінімізуватися внутришньогруппова дисперсія — квадрат суми відхилень від середніх значень:

$$\sum_{i=1}^2 \sum_{t=1}^{n_k} (Y_k - \bar{Y}_k)^2 = A'(X_1'X_1 + X_2'X_2) \quad (1.6)$$

Разом з тим міжгрупова варіація має бути максимальною, тобто:

$$(\bar{Y}_1 - \bar{Y}_2)^2 = A(\bar{X}_1 - \bar{X}_2)(\bar{X}_1 - \bar{X})_2' A \quad (1.7)$$

За необхідності можна проводити розбиття множини об'єктів на k класів, потрібно розрахувати k дискримінантних функцій, оскільки класи

будуть відокремлюватися один від одного індивідуальними роздільними поверхнями (рис. 1.16). Наприклад, коли є три сукупності, можна оцінити: функцію для дискримінації між сукупністю M_1 і множинами M_2 і M_3 , взятими разом, та іншу функцію для дискримінації між сукупністю M_2 і сукупністю M_3 [6].

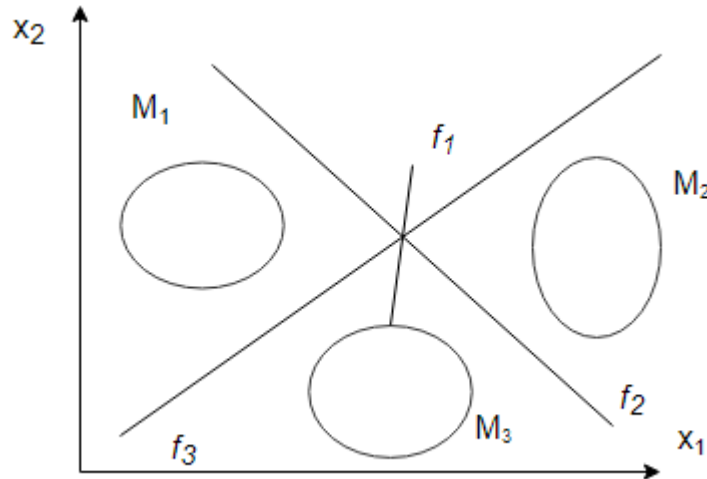

Рисунок 1.16. Дискримінантні функції для трьох вибірок

Для оцінювання якості дискримінації слід використовувати критерій Фішера (F -критерій). Найкращий розподіл груп відбувається за максимального його значення:

$$\frac{A(\bar{X}_1 - \bar{X}_2)(\bar{X}_1 - \bar{X})'_2 A}{A'[(n_1 + n_2 - 2)S_*]A} \rightarrow \max \quad (1.8)$$

$$S_* = \frac{1}{n_1 + n_2 - 2} (X'_1 X_1 + X'_2 X_2) \quad (1.9)$$

Вектор коефіцієнтів обчислюється таким чином:

$$A' = X_*^{-1} (\bar{X}_1 + \bar{X}_2) \quad (1.10)$$

Висновки до розділу 1

Бізнес – це будь-який вид безпосередньої діяльності з метою отримання прибутку. Він передбачає залучення власних засобів або опосередковану участь в такій діяльності через вкладення в діло власного капіталу. Визначальними рисами бізнесу є: ініціативність; самостійність у прийнятті господарських рішень; ризиковий характер діяльності; економічна свобода суб'єктів господарювання; творчий підхід до справи.

Бізнес завжди пов'язаний з ризиком – об'єктивним явищем, подією з негативними, особливо невігідними економічними наслідками, які можливо відбудуться в майбутньому в якийсь проміжок часу в невідомих обсягах. Ризик – це можливе негативне відхилення від норм, дійсне фактичне негативне відхилення це збиток. Підприємницький ризик може трансформуватися у відповідний збиток. Спонукальним мотивом бізнесу є комерційний успіх і задоволення інтересів ділових людей. Ринок є стимулом розвитку бізнесу, а дефіцит ресурсів його межею.

Можливість виникнення й розгортання кризових явищ внутрішньо притаманна підприємству як мікроекономічній системі та супроводжує його протягом усього періоду життєдіяльності. Передумовою запуску механізму розгортання кризи вважається деформація механізму саморегуляції мікроекономічної системи внаслідок неефективного управління підприємством, руйнівного впливу зовнішнього середовища або неможливості внутрішніх сил протидіяти кризовим явищам.

Економічний механізм виникнення кризи — це ланцюг послідовних взаємозалежних явищ, наприкінці якого настає кінцеве явище — кризовий стан. Найскладнішим у цьому механізмі є встановлення ланцюгів економічних явищ, які виникають після виявлення того чи іншого сигналу, та розроблення відповідних рішень, спрямованих або на зміцнення позитивних наслідків, або на послаблення загроз, зумовлених цими ланцюгами.

Справжнім сигналом про рух до потенційного кризового стану є

початок зростання відхилень тих чи інших показників, які характеризують стан зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, а саме їх вихід за межі довгострокової тенденції. Зрештою, кожна кризова ситуація відображається у фінансових показниках, звужуючи можливості підприємства виконувати зобов'язання перед кредиторами. Тобто кризова ситуація є кроком у напрямі неплатоспроможності та банкрутства, а банкрутство чи його ймовірність, у свою чергу, є узагальненим показником небезпеки кризової ситуації. Про зниження платоспроможності підприємства та наближення банкрутства можуть свідчити певні економічні сигнали, перш за все різкі зміни оптимальних значень статей балансу як у пасиві, так і в активі.

Отже, для завчасного виявлення подібних слабких сигналів необхідне постійне спостереження за станом зовнішнього та внутрішнього середовищ підприємства. Окрім того, щоб мати можливість своєчасно запускати антикризову складову в управлінні, необхідно чітко класифікувати кризи, розрізняти їх причини, симптоми й фактори.

З метою забезпечення безперервного функціонування, ефективної діяльності для отримання максимального прибутку підприємству необхідно намагатися вчасно розпізнавати та прогнозувати кризові явища. Саме своєчасне розпізнавання симптомів кризи, оцінювання потенціалу, а також розроблення й реалізація програми антикризового управління — запорука успішної діяльності підприємства.

Якщо не реагувати на кризові явища, що склалися на підприємстві, то це може призвести до поглиблення кризи або навіть до його ліквідації. За таких умов подолання кризи так само необхідне, як і забезпечення виробничих процесів.

Завдання антикризового управління полягає у пошуку й освоєнні тих нових продуктів і процесів, що здатні замінити колишні, зробивши діяльність підприємства-банкрута рентабельною, а саме підприємство фінансово привабливим і динамічним.

РОЗДІЛ 2.

ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ АТ «УКРЗАЛІЗНИЦЯ»

2.1. Організаційно – економічна характеристика АТ «Укрзалізниця»

Акціонерне товариство "Українська залізниця" (у тексті також АТ "Укрзалізниця" або товариство) є юридичною особою, що утворене відповідно до Закону України "Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування" [1], постанови Кабінету Міністрів України від 25 червня 2014 р. № 200 "Про утворення публічного акціонерного товариства "Українська залізниця". Датою початку фінансово-господарської діяльності товариства є 01.12.2015 [1].

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 30.10.2018 № 938 "Деякі питання діяльності акціонерного товариства "Українська залізниця" змінено тип товариства з публічного на приватне та перейменовано його в акціонерне товариство "Українська залізниця" [3].

Таким чином, відповідно до Статуту АТ "Укрзалізниця" утворене як акціонерне товариство, 100 відсотків акцій якого закріплюються в державній власності, на базі Укрзалізниці, а також підприємств, установ та організацій залізничного транспорту загального користування, які реорганізовано шляхом злиття, згідно з додатком 1 до постанови Кабінету Міністрів України від 25.06.2014 № 200 "Про утворення публічного акціонерного товариства "Українська залізниця" (далі - підприємства залізничного транспорту).

Організаційний розвиток АТ «Укрзалізниця» спрямований на забезпечення ефективного функціонування Компанії в умовах реорганізації за рахунок формування збалансованої організаційної структури та оптимальної системи управління. Основні завдання у сфері організаційного розвитку Товариства:

- забезпечення процесу структурних перетворень Укрзалізниці з регіональної структури в бізнес-сегменти;

- удосконалення та уніфікація організаційно-функціональних структур;
- проектування та оптимізація бізнес-процесів Товариства;
- визначення функцій, завдань, повноважень структурних підрозділів апарату управління Компанії, відокремлених підрозділів, директорів функціональних напрямків.

Зміни в організаційній структурі Укрзалізниці У 2020 році, відповідно до вимог Статуту АТ «Укрзалізниця», рішенням наглядової ради від 7-9.10.2020 затверджено схвалено 23.09.2020 правлінням Товариства організаційну структуру АТ «Укрзалізниця»

Станом на 31.12.2020 у структурі АТ "Укрзалізниця" створено 41 відокремлений підрозділ, у тому числі: 39 філії, з яких 6 регіональних філій-залізниць та 33 функціональних та 2 представництва: в Республіці Польща, і також в Російській Федерації та Республіці Білорусь. Середня кількість працівників 249467 осіб. Структура управління АТ наведена на рисунку 2.1

Рисунок 2.1. Структура управління АТ «Укрзалізниця» [25]

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 02.09.2015 №

735 "Питання публічного акціонерного товариства "Українська залізниця", якою затверджено Статут товариства, в установленому законодавством порядку здійснено: приватне розміщення першого випуску акцій публічного акціонерного товариства "Українська залізниця" у кількості 229879115 штук номінальною вартістю 1000 гривень кожна; заходи щодо реєстрації в Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку випуску акцій товариства. Статутний капітал товариства складає 229879115000 грн.

Оцінка емітента рейтинговими агентствами наведена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Інформація про оцінку АТ «Укрзалізниця» рейтинговими агентствами [8]

Найменування рейтингового агентства	Ознака рейтингового агентства (уповноважене, міжнародне)	Дата визначення або оновлення рейтингової оцінки емітента або цінних паперів емітента	Рівень кредитного рейтингу емітента або цінних паперів емітента
Рейтингове агентство "ІВІ-Рейтинг"	уповноважене рейтингове агентство	Оновлення рейтингової оцінки емітента 06.10.2020	aaBBB+(прогноз - "стабільний")
Fitch Ratings Ltd	міжнародне рейтингове агентство	Оновлення рейтингової оцінки емітента 01.05.2020	B (прогноз - "негативний")
Fitch Ratings Ltd	міжнародне рейтингове агентство	Оновлення рейтингової оцінки емітента 11.09.2020	B (прогноз - "стабільний")
Standard & Poor's Financial Services LLC	міжнародне рейтингове агентство	Оновлення рейтингової оцінки емітента 29.07.2020	B- (прогноз - "негативний")
Fitch Ratings Ltd	міжнародне рейтингове агентство	Оновлення рейтингової оцінки емітента 23.12.2020	B (прогноз - "стабільний")

Середня кількість працівників за 2020 рік становила 249467 осіб (середньооблікова кількість штатних працівників 247954 осіб + зовнішні сумісники 562 особи + працюючі за цивільно-правовими договорами 951 особа).

Фонд оплати праці (ФОП) АТ "Укрзалізниця" за 2020 рік становив 34,5 млрд. грн., що на 2,6 млрд. грн. менше звіту 2019 року за рахунок запровадження Антикризового плану заходів АТ "Укрзалізниця" на 2020 рік з урахуванням якого було розроблено консолідований фінансовий план АТ "Укрзалізниця" на 2020 рік, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.07.20 № 927-р. У зв'язку із запровадженням на усій території України карантинних обмежень, на виконання постанови Кабінету Міністрів від 11.03.2020 № 211 "Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2", Укрзалізницею були впроваджені заходи щодо обмеження господарської діяльності. Вимушене призупинення пасажирського сполучення та обмежений попит на вантажні перевезення спричинило збитковий фінансовий результат у 2020 році.

АТ "Укрзалізниця", виступаючи оператором залізничної інфраструктури й національним перевізником вантажів та пасажирів на залізничному транспорті, відіграє важливу роль в забезпеченні економічного розвитку та безпеки країни.

До основних видів діяльності належать: 49.20 - Вантажний залізничний транспорт; 49.31 - Пасажирський наземний транспорт міського та приміського сполучення; 49.10 - Пасажирський залізничний транспорт міського сполучення

За даними Державної служби статистики України за 2020 рік всіма видами транспорту перевезено 600 млн. тонн вантажів (503 млн. тонн без трубопровідного). Вантажообіг склав 290,3 млрд. т-км (221 млрд. т-км без трубопровідного). Частка вантажообігу залізничного транспорту у загальному вантажообігу за 2020 рік становила 60% (79% без трубопровідного), частка в обсягах перевезень - 51% (61% без трубопровідного). Залізниця незамінна при перевезенні масових видів вантажів: вугілля, руди, чорних металів, щебеню.

Розрахунки за перевезення вантажів у всіх видах сполучення здійснюються на території України, АТ "Укрзалізниця" не веде

підприємницьку діяльність на територіях інших держав.

За інформацією Державної служби статистики України, вантажообіг за усіма видами транспорту у 2020 році склав 313,2 млрд т-км, або 88,2 % від обсягів 2019 року. Падіння вантажопотоків спостерігається також на водному та трубопровідному видах транспорту. Частка вантажообігу залізничного транспорту у загальному вантажообігу за 2020 рік становила 56 % (72 % без трубопровідного) - порівняно з минулим роком частка збільшилася.

Таблиця 2.2

Вантажообіг за видами транспорту, 2018-2020 рр. [25]

Вид транспорту	Вантажообіг, млн т-км			% до 2019 р.	Частка видів транспорту у загальному вантажообігу, %		
	2018	2019	2020		2018	2019	2020
Усіма видами транспорту, зокрема:	361 355	355 009	313 239	88,2	100,0	100,0	100,0
залізничним	186 344,1	181 844,7	175 587,1	96,6	51,6	51,2	56,1
автомобільним ³	72 068,3	64 952,9	65 176,9	100,3	19,9	18,3	20,8
водним	3 363,0	3 387,7	2 877,3	84,9	0,93	0,95	0,92
трубопровідним	99 239,9	104 528,1	69 281,8	66,3	27,5	29,4	22,1
авіаційним	339,7	295,6	316,2	107,0	0,09	0,08	0,1
Довідково: частка залізничного транспорту без врахування трубопровідного					71,1	72,6	72

Вантажні перевезення є основним видом діяльності Укрзалізниці. Вони посідають провідне місце у роботі всієї транспортної системи країни. Успішне функціонування залізничного транспорту в сучасних умовах можливе лише на основі постійного вдосконалення управління перевізним процесом, застосування ринкових методів організації вантажної та комерційної роботи, подальшого впровадження безпаперових технологій, оптимізації транспортних потоків і транспортної складової в структурі валового національного продукту, створення ефективної залізничної логістичної системи, а також повного задоволення попиту на транспортні послуги. Координують цю роботу в Товаристві Департамент комерційної роботи та

Департамент управління рухом, а самі перевезення забезпечуються регіональними філіями Компанії, а також філіями «Центр транспортної логістики», «Центр транспортного сервісу «Ліски» та «Рефрижераторна вагонна компанія».

Залізницями України у 2020 році перевезено 305,5 млн тонн вантажів, що порівняно з аналогічним періодом 2019 року менше на 7,5 млн тонн, або на 2,4 %. На обсяги перевезень негативно вплинули спричинені пандемією COVID-19 карантинні обмеження в Україні та в світі, що викликали зупинку або зниження обсягів виробництва значної кількості промислових підприємств.

Падіння вантажопотоків спостерігалось на всіх видах транспорту. При цьому перевезення вантажів залізничним транспортом, порівняно з іншими видами транспорту, скоротилися найменше. Проти 2019 року зменшення обсягів вантажних залізничних перевезень відбулось: в імпорті (-6,7 млн тон, або -15,4 %) - до 36,5 млн тон.; в експорті (-2,8 млн тон, або -2,5 %) - до 113 млн тон, у транзиті (-1,9 млн тон, або -12,8 %) - до 12,5 млн тон.

У внутрішньому сполученні перевезення збільшилися (+3,9 млн тон, або +2,8 %) до 143,4 млн тон.

Рисунок 2.2. Структура обсягів перевезень за видами сполучень [25]

Таблиця 2.3

Основні показники перевезень вантажів залізничним транспортом,
2019-2020 рр. [25]

Найменування показників	2019 рік	2020 рік	"+/-" до 2019	% до 2019
Перевезено, млн т, у т.ч.:	312,94	305,48	-7,46	97,6
транзит	14,39	12,54	-1,85	87,2
імпорт	43,16	36,51	-6,65	84,6
експорт	115,83	112,99	-2,84	97,5
внутрішні	139,55	143,43	3,88	102,8
Вантажообіг, млн т-км, у т.ч.:	181 844,7	175 587,1	-6 257,6	96,6
транзит	15 216,2	14 276,4	-939,8	93,8
імпорт	23 673,5	20 225,5	-3 448,0	85,4
експорт	80 855,8	77 838,8	-3 017,0	96,3
внутрішні	62 099,2	63 246,4	1 147,3	101,8

Порівняно з 2019 роком приріст обсягів відбувся при перевезенні: мінбудматеріалів (+8,7 млн тон) - до 60,4 млн тон, руди залізної і марганцевої (+5,2 млн тон) - до 79,7 млн тон, руди кольорової (+0,1 млн тон) - до 4,5 млн тон.

Зменшення переважно спостерігалось при перевезенні: кам'яного вугілля (-10,2 млн тон) - до 48,6 млн тон, зернових вантажів (-5,3 млн тон) - до 35,2 млн тон, чорних металів (-0,9 млн тон) – до 20,5 млн тон.

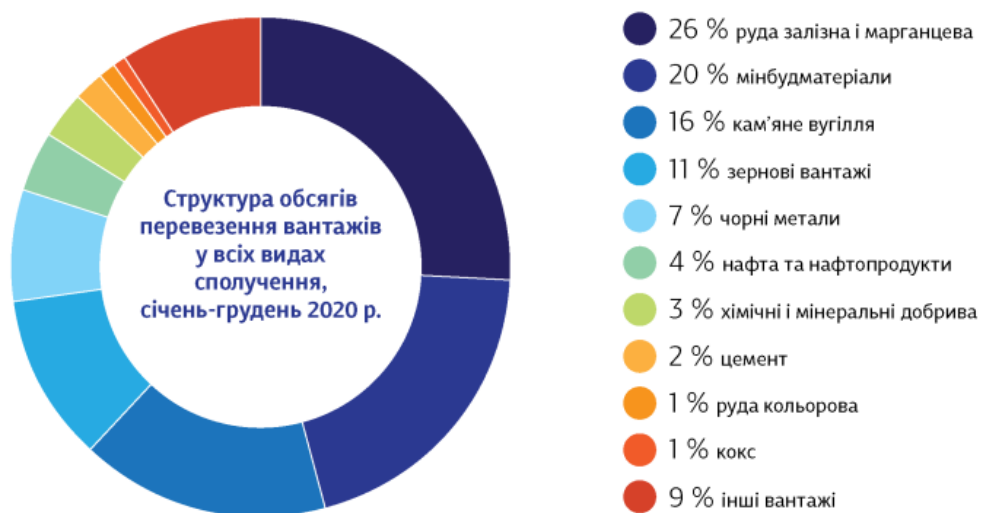

Рисунок 2.3. Структура обсягів перевезень за видами вантажів

Обсяги навантаження у 2020 році дещо скоротилися через стан української економіки, яка почала гальмувати ще наприкінці 2019 року. З березня 2020 року на промисловість негативно вплинула пандемія COVID-19 та пов'язані з нею карантинні обмеження. Відбувалося падіння зовнішнього попиту на експорт, а також внутрішнього попиту. У другому кварталі 2020 року скорочення економіки склало 11,4 % і, відповідно, знизилась показники навантаження. З другого півріччя спостерігалось суттєве поживлення економіки, як і обсягів навантаження. Обсяги навантаження у 2020 році склали 260,8 млн тонн, що в цілому майже на рівні 2019 року (-0,5 %).

При скороченні ВВП країни на 4 % зменшення навантаження лише на 0,5 % за рік пояснюється тим, що у другій половині 2020 року на залізницю були залучені додаткові вантажопотоки з альтернативних видів транспорту (переважно зернових вантажів, мінбудматеріалів, хімміндобрив).

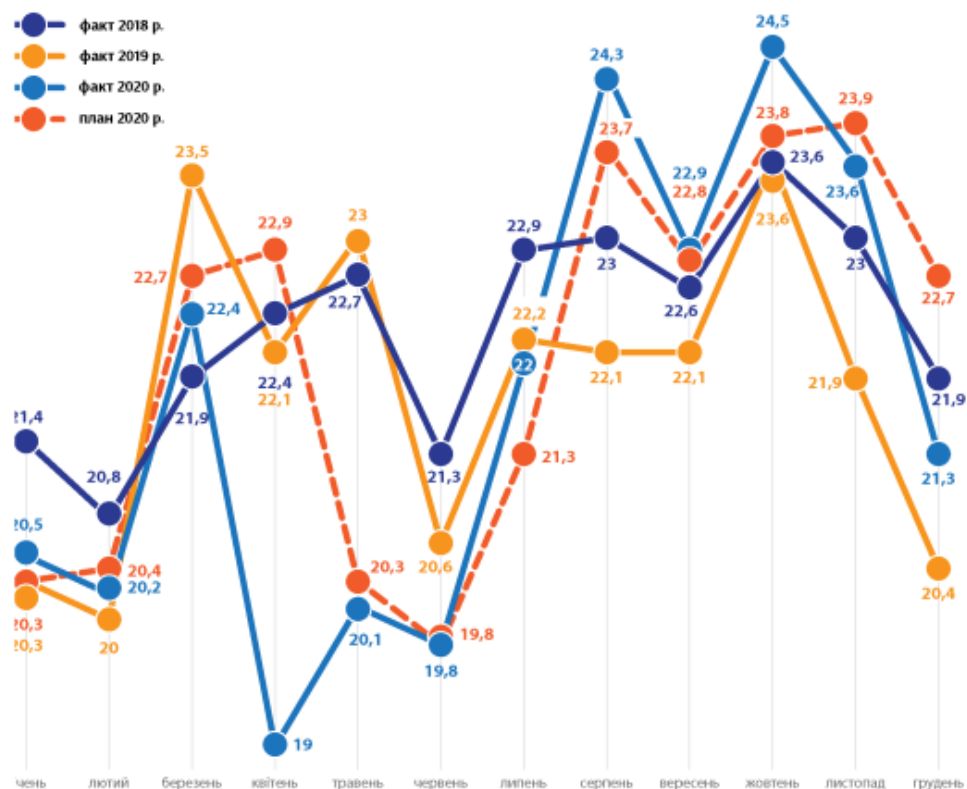

Рисунок 2.4. Обсяги навантаження у 2018-2020 роки, млн т [25]

Таблиця 2.4

Інформація про обсяги виробництва та реалізації основних видів продукції

Основні види продукції	Обсяг виробництва			Обсяг реалізованої продукції		
	у натуральній формі (фіз. од. виміру)	у грошовій формі (тис.грн)	у відсотках до всієї виробленої продукції	у натуральній формі (фіз. од. виміру)	у грошовій формі (тис.грн)	у відсотках до всієї реалізованої продукції
вантажні пере-везення (тарифний вантажообіг + переміщення порожніх вагонів)	221,4 млрд ткм	65018753	86,4	221,4 млрд ткм	65018753	86,4
пасажирські перевезення	10,67 млрд пас-км	4133019	5,5	10,67 млрд пас-км	4133019	5,5
реалізація послуг з допоміжного виробництва	-	6139788	8,1	-	6139788	8,1

Основними споживачами транспортних послуг є підприємства, організації та приватні особи, які уклали договір про надання послуг із АТ "Укрзалізниця".

Таблиця 2.5

Обсяги надходжень від найбільших клієнтів, тис. грн [8]

Назва	Нарахування 2020 року	%
ТОВ "Лемтранс"	9 387 175	13.3
ТОВ "Метінвест-Шіппінг"	3 691 058	5.2
ТОВ "Кернел-Трейд"	2 556 918	3.6
ТОВ "Металургтранс"	1 625 730	2.3
ООО "Рейл Лоджистікс"	1 540 024	2.2
ПрАТ "Полтавський ГЗК"	1 491 875	2.1
ПрАТ "Укренерготранс"	1 445 246	2.0
ТОВ "Ніка Транс Логістика"	1 089 874	1.5
ПАТ "Ареселорміттал Кривий Ріг"	1 047 064	1.5
ТОВ "Белказтранс Україна"	959 598	1.4
ТОВ "Євразтранс Україна"	957 329	1.4
ПрАТ "Івано-Франківськцемент"	854 974	1.2
Інші	43 929 225	
Всього нараховано	70 576 090	

Обсяги перевезень від основних вантажовідправників в таблиці 2.6

Таблиця 2.6

Обсяги відправлень вантажів основних відправників, тон [8]

Вантажовідправник	Обсяги перевезень, тон	%
АТ "Південний ГЗК"	13 599 237	5
ПрАТ "ДТЕК Павлоградвугілля"	13 409 144	5
ПРАТ "Північний ГЗК"	13 062 143	5
ПрАТ "Полтавський ГЗК"	11 879 514	5
ПРАТ "Інгулецький ГЗК"	10 896 113	4
ПАТ "Арселорміттал Кривий Ріг"	9 994 750	4
ПрАТ "Івано-Франківськцемент"	7 592 087	3
ТОВ "Кернел-Трейд"	7 169 569	3
ПАТ "Запоріжсталь"	4 987 829	2
ПРАТ "Центральний ГЗК"	4 880 235	2
Інші	159 011 486	62
Разом	256 482 105	100

За обсягами перевезень в 2020 році перше місце в експортному та внутрішньому сполученнях посідає АТ "Південний ГЗК" (його частка склала 5%) основним вантажем була руда залізна (99,9%), на другому місці - ПАТ "ДТЕК Павлоградвугілля" (5%), яке відправляло кам'яне вугілля, на третьому місці - ПАТ "Південний ГЗК", його частка теж склала 5%.

Відносини з клієнтами не є ексклюзивними: умови договору "Про організацію перевезень вантажів залізничним транспортом" є однаковими для всіх. Відповідно до статей 633 і 915 Цивільного кодексу України Договір перевезення є публічним. Текст договору опубліковано на офіційних сайтах АТ "Укрзалізниця" та філії "Центр транспортної логістики".

За останні роки конкуренція залізничного транспорту з автомобільним посилилася. Тенденцію до переходу на автомобільний транспорт мають чорні метали, зерно, мінбудматеріали переважно на короткі відстані (до 300 км)

власним автотранспортом вантажовідправника або вантажоодержувача.

За даними Державної служби статистики України⁴, за 2020 рік пасажирообіг за усіма видами транспорту склав 49 034,8 млн пас.-км, або 45,8 % від обсягів 2019 року. Частка пасажирських перевезень залізничним транспортом склала 10 696,2 млн пас.-км (з урахуванням перевезень міською електричкою), що становить 21,8 % від загального обсягу транспортних пасажирських перевезень.

Таблиця 2.7

Пасажирообіг за видами транспорту, 2018-2020 рр. [25]

Вид транспорту	Пасажирообіг, млн. пас-км			% До 2019 р.	Частка видів транспорту у загальному пасажирообігу, %		
	2018	2019	2020		2018	2019	2020
Усіма видами транспорту, зокрема:	104446	107175	49034,8	45,8	100,0	100,0	100,0
залізничним ⁶	28685,2	28413,5	10696,2	37,6	27,5	26,5	21,8
автомобільним ⁷	34560,3	33879,9	19092,2	56,4	33,1	31,6	38,9
водним	27,6	25,8	4,0	15,5	0,0	0,0	0,0
авіаційним	25889,3	30241,8	10106,9	33,4	24,8	28,2	20,6
трамвайним	3925,4	3729,2	2541,0	68,1	3,8	3,5	5,2
тролейбусним	5804,8	5407,0	3452,9	63,9	5,6	5,0	7,0
метро	5553,4	5477,8	3141,6	57,4	5,3	5,1	6,4

Порівняно з обсягами пасажирських перевезень залізничним транспортом у 2019 році це становить 37,6 %. Суттєве падіння обсягів пасажирських перевезень у звітному періоді пояснюється карантинними обмеженнями, які було введено з причини спалаху гострої респіраторної хвороби COVID-19.

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України №288-р Товариство у зв'язку з пандемією COVID-19 з 17 березня 2020 року тимчасово припинило міжнародне пасажирське сполучення. З 18 березня на виконання постанови Кабінету Міністрів України №215 тимчасово припинено перевезення пасажирів залізничним транспортом в усіх видах внутрішнього сполучення (приміському, міському, регіональному та далекому).

2.2 Аналіз динаміки і структури майна АТ «Укрзалізниця» та джерел його фінансування

Відповідно до МСБО 1 «Подання фінансової звітності», Товариство обліковує і презентує операції та інші події у відповідності з їх сутністю та економічними обставинами, а не тільки у відповідності з юридичною формою.

Деякі об'єкти основних засобів були закріплені за Товариством на праві господарського відання. Право господарського відання дозволяє володіти, користуватися і розпоряджатися майном, окрім дій з розпорядження майном, які можуть призвести до відчуження такого майна. Товариство веде окремий облік зазначених активів, вільно використовує їх у своїй господарській діяльності та несе ризик їх випадкового знищення або пошкодження. Об'єкти основних засобів, що були закріплені за Товариством на праві господарського відання відповідають визначенню основних засобів, оскільки використовуються у господарській діяльності протягом більше одного періоду. Зазначені об'єкти включені до відповідних груп основних засобів.

Після тимчасової окупації Автономної Республіки Крим Російською Федерацією в результаті збройної агресії в квітні 2014 року Група припинила свою діяльність у регіоні. У результаті реорганізації активи та зобов'язання, що мають стосунок до тимчасово окупованої Автономної Республіки Крим, були передані Товариству за балансовою вартістю станом на 31 березня 2014 року та продовжували обліковуватися за цією вартістю станом на 31 грудня 2020 та 2019 років. У фінансовій звітності Групи протягом 2020 та 2019 років, не було відображено жодних доходів та/або витрат, пов'язаних з активами та зобов'язаннями, що мають стосунок до Автономної Республіки Крим.

Консолідована фінансова звітність включає активи та зобов'язання, розташовані або іншим чином пов'язані з тимчасово окупованою АР Крим, а також з тимчасово окупованою територією Донецької та Луганської областей.

Проведемо аналіз структури активів та пасивів АТ «Укрзалізниця»

Таблиця 2.8

Активи АТ «Укрзалізниця» за 2018-2020 роки (станом на кінець року)

Актив	Код рядка	2018 рік		2019 рік		2020 рік	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи	1000	45837219	17,26	45814512	17,06	45829803	17,82
Незавершені капітальні інвестиції	1005	7121243	2,68	6656848	2,48	7219396	2,81
Основні засоби	1010	184742767	69,58	181913090	67,75	177051559	68,85
Довгострокові фінансові інвестиції:							
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	691759	0,26	737115	0,27	729058	0,28
інші фінансові інвестиції	1035	73546	0,03	379141	0,14	379141	0,15
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	17701	0,01	12614	0	10709	0
Відстрочені податкові активи	1045	58745	0,02	94455	0,04	187901	0,07
Інші необоротні активи	1090	14947486	5,63	13895811	5,18	13884517	5,4
Усього за розділом I	1095	253490466	95,47	249503586	92,93	245292084	95,38
II. Оборотні активи							
Запаси	1100	8881521	3,35	8642735	3,22	8230602	3,2
Виробничі запаси	1101	8047863	3,03	8020356	2,99	7805867	3,04
Незавершене виробництво	1102	314872	0,12	244129	0,09	115474	0,04
Готова продукція	1103	507344	0,19	368057	0,14	302049	0,12
Товари	1104	11442	0	10193	0	7212	0
Поточні біологічні активи	1110	10	0	63	0	33	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	527476	0,2	317648	0,12	216193	0,08
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
за виданими авансами	1130	136842	0,05	697408	0,26	231268	0,09
з бюджетом	1135	164482	0,06	163877	0,06	237283	0,09
у тому числі з податку на прибуток	1136	12280	0	103871	0,04	100834	0,04
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	453269	0,17	384961	0,14	261977	0,1
Поточні фінансові інвестиції	1160		0	2014715	0,75	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	1251826	0,47	6480809	2,41	2340987	0,91
Готівка	1166	721	0	347	0	210	0
Рахунки в банках	1167	1193931	0,45	5404314	2,01	2325894	0,9
Витрати майбутніх періодів	1170	21156	0,01	21119	0,01	10767	0
Інші оборотні активи	1190	581419	0,22	260955	0,1	244582	0,1
Усього за розділом II	1195	12018001	4,53	18984290	7,07	11773692	4,58
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0	0	0	96162	0,04
Баланс	1300	265508467	100	268487876	100	257161938	100

Таблиця 2.9

Пасиви АТ «Укрзалізниця» за 2018-2020 роки (станом на кінець року)

Пасив	Код рядка	2018 рік		2019 рік		2020 рік	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
I. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	229879115	86,58	229879115	85,62	229879115	89,39
Додатковий капітал	1410	18894521	7,12	18891765	7,04	18891599	7,35
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-38660688	-14,56	-36899201	-13,74	-49171477	-19,12
Інші резерви	1435	4978	0	0	0	0	0
Усього за розділом I	1495	210117926	79,14	211871679	78,91	199599237	77,62
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			0		0		0
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	34105	0,01	0	0	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	9310210	3,51	1660876	0,62	1508426	0,59
Інші довгострокові зобов'язання	1515	11978749	4,51	23631001	8,8	23587699	9,17
Довгострокові забезпечення	1520	2654105	1	3093268	1,15	3479048	1,35
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	2654105	1	3093268	1,15	3479048	1,35
Цільове фінансування	1525	12392	0	16672	0,01	35113	0,01
Усього за розділом II	1595	23989561	9,04	28401817	10,58	28610286	11,13
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			0		0		0
Короткострокові кредити банків	1600		0	0	0	0	0
Векселі видані	1605		0	0	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за:			0		0		0
довгостроковими зобов'язаннями	1610	16197406	6,1	13179052	4,91	14311134	5,57
товари, роботи, послуги	1615	4942853	1,86	4452627	1,66	3732018	1,45
розрахунками з бюджетом	1620	612481	0,23	796629	0,3	1014617	0,39
у тому числі з податку на прибуток	1621	68773	0,03	0	0	0	0
розрахунками зі страхування	1625	411108	0,15	433220	0,16	410044	0,16
розрахунками з оплати праці	1630	1538144	0,58	1667365	0,62	1619984	0,63
одержаними авансами	1635	2324462	0,88	1912089	0,71	1661332	0,65
розрахунками з учасниками	1640	108194	0,04	749205	0,28	749205	0,29
Поточні забезпечення	1660	3641450	1,37	2947728	1,1	2641040	1,03
Доходи майбутніх періодів	1665	43437	0,02	24578	0,01	22600	0,01
Інші поточні зобов'язання	1690	1581445	0,6	2051887	0,76	2790441	1,09
Усього за розділом III	1695	31400980	11,83	28214380	10,51	28952415	11,26
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		0	0	0	0	0
Баланс	1900	265508467	100	268487876	100	257161938	100

В структурі активів левову частку (92-95%) складають необоротні активи, у тому числі на основні засоби припадає майже 70% від загальної суми активів. Оборотні активи у 2018 та 2020 роках складають 4,5% від загальної суми активів. У 2019 році 7% - за рахунок значної суми поточних фінансових інвестицій.

В структурі пасивів АТ «Укрзалізниця» у 2020 році 77,62% припадає на власний капітал, доля якого зменшилася порівняно за 2018 роком на 1,52%. На довгострокові зобов'язання і забезпечення у 2020 році припадає 11,13%, що на 2,09% більше, ніж у 2018 році. Поточні зобов'язання і забезпечення складають у 2020 році 11,26%, що на 0,57% менше, ніж у 2018 році.

Аналіз структурі активів і пасивів АТ «Укрзалізниця» за 2018-2020 роки показав, що суттєвих змін в структурі та обсягах майна не відбулося. Основним негативним показником діяльності Товариства є збільшення розміру нерозподіленого збитку.

Станом на 31 грудня 2017 року управлінський персонал здійснив розподіл активів та зобов'язань РФ «Донецька залізниця» на контрольовану та неконтрольовану частини. Активи та зобов'язання неконтрольованої частини були виділені в наступні рядки консолідованого звіту про фінансовий стан: активи неконтрольованих територій та зобов'язання неконтрольованих територій у складі необоротних активів та довгострокових зобов'язань, відповідно. До цих рядків також включені активи та зобов'язання, що стосуються Автономної Республіки Крим. Такий підхід надає чіткішу презентацію активів та зобов'язань Групи. Протягом 2020 року не відбувалось значних змін у складі активів та зобов'язань неконтрольованих територій.

Станом на 31 грудня 2020 року балансова вартість активів та зобов'язань неконтрольованих територій складала 13 662 100 тис. грн та 5 213 057 тис. грн відповідно (31 грудня 2019 року: 13 661 086 тис. грн та 5 207 728 тис. грн відповідно). Водночас, значну частину зобов'язань неконтрольованих територій склали процентні кредити та запозичення на суму 3 663 995 тис. грн, а також зобов'язання за договорами оренди у сумі 807 487 тис. грн.

2.3 Аналіз структури, стану та ефективності використання основних фондів АТ «Укрзалізниця»

На підставі відповідних рішень правління АТ «Укрзалізниця», регіональні філії, філії наділено майном. Майно філій є складовою частиною майна АТ "Укрзалізниця". Показники окремих балансів і відповідних форм фінансової звітності філій, представництв, інших відокремлених підрозділів Товариства включаються до балансу Товариства і відповідних форм фінансової звітності.

Філія використовує та утримує майно, яким її наділило АТ "Укрзалізниця", відповідно до мети та предмету своєї діяльності, в межах повноважень, визначених Статутом Товариства, Положенням про філію та внутрішніми документами Товариства. Утримання основних фондів здійснюється шляхом виконання технічного обслуговування та ремонтів, в межах планових показників діяльності філій.

За даними Автоматизованої системи обліку та управління майновими та земельними ресурсами (АСМК) з моменту створення АТ "Укрзалізниця" і станом на 31.12.2020 товариством набуто:

1. Об'єкти нерухомого майна – 3851 од., початковою вартістю 6210486,38 тис. грн, залишковою вартістю 5430476,18 тис. грн.
2. Об'єкти рухомого майна – 69734 од., початковою вартістю 15278856,19 тис. грн, залишковою вартістю 10819419,98 тис. грн.

В 437 об'єктах нерухомого майна та 4186 об'єктах рухомого майна відсутня початкова та залишкова вартість станом на 31.12.2020 року у зв'язку із змінами до бухгалтерського обліку. Інформація щодо первісної та залишкової вартості стосовно вищезазначених об'єктів відображається станом на 31.01.2021 року.

3. Відчуження шляхом продажу основних засобів, які входять до статутного капіталу акціонерного товариства "Укрзалізниця" протягом останніх п'яти років, у тому числі у звітному періоді, не відбувалось.

За даними АСМК станом на 31.12.2020 загальна кількість основних засобів АТ "Укрзалізниця" становить 1 207 293 одиниць включаючи об'єкти оренди: об'єкти нерухомості – 1117 од.; рухомого майна – 629 од.; окремого індивідуально визначеного майна – 2556 од.

АТ "Укрзалізниця" використовує, утримує державне майно, закріплене за ним на праві господарського відання, та розпоряджається ним з урахуванням обмежень, установлених законодавством. Майно, що є державною власністю і закріплене за Товариством на праві господарського відання, включається до його активів. Основні фонди, які відображені в балансі Товариства територіально розміщені в усіх регіонах України.

Таблиця 2.10

Інформація про основні засоби АТ «Укрзалізниця» за 2020 рік
(за залишковою вартістю) [8]

Найменування основних засобів	Власні основні засоби (тис. грн)		Орендовані основні засоби (тис. грн)		Основні засоби, усього (тис. грн)	
	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду
1. Виробничого призначення:	176780874	171824088	3572779	3480730	180353653	175304818
будівлі та споруди	121101334	117329306	596	630	121101930	117329936
машини та обладнання	8602402	8139716	727	0	8603129	8139716
транспортні засоби	42538181	41936428	3571456	3480100	46109637	45416528
земельні ділянки	5312	5312	0	0	5312	5312
інші	4533645	4413326	0	0	4533645	4413326
2. Невиробничого призначення:	2007740	2005163	0	0	2007740	2005163
будівлі та споруди	1940461	1944143	0	0	1940461	1944143
машини та обладнання	19654	17004	0	0	19654	17004
транспортні засоби	6471	5703	0	0	6471	5703
земельні ділянки	0	0	0	0	0	0
інвестиційна нерухомість	0	0	0	0	0	0
інші	41154	38313	0	0	41154	38313
Усього	178788614	173829251	3572779	3480730	182361393	177309981

У загальному обсязі власних основних засобів АТ на основні засоби виробничого призначення припадає 98,85%. При цьому найбільша питома

вага припадає на будівлі і споруди виробничого призначення 67,50%, транспортні засоби 24,13%.

На балансі Товариства знаходяться будівлі, споруди, машини та обладнання, які використовуються для основних видів діяльності згідно з статутом Товариства. Основні засоби передані до статутного капіталу Товариства державою в особі Кабінету Міністрів України постановою від 25.06.2014 №200 зі змінами та доповненнями. Крім цього Товариство наділено основними засобами на праві господарського відання, які не входять до статутного капіталу. Вартість основних засобів Товариства актуалізована станом на 30.07.2014 за результатами оцінки, проведеної зовнішнім незалежним оцінювачем. Ступінь зносу основних засобів станом на кінець звітнього періоду становить 63,2 %.

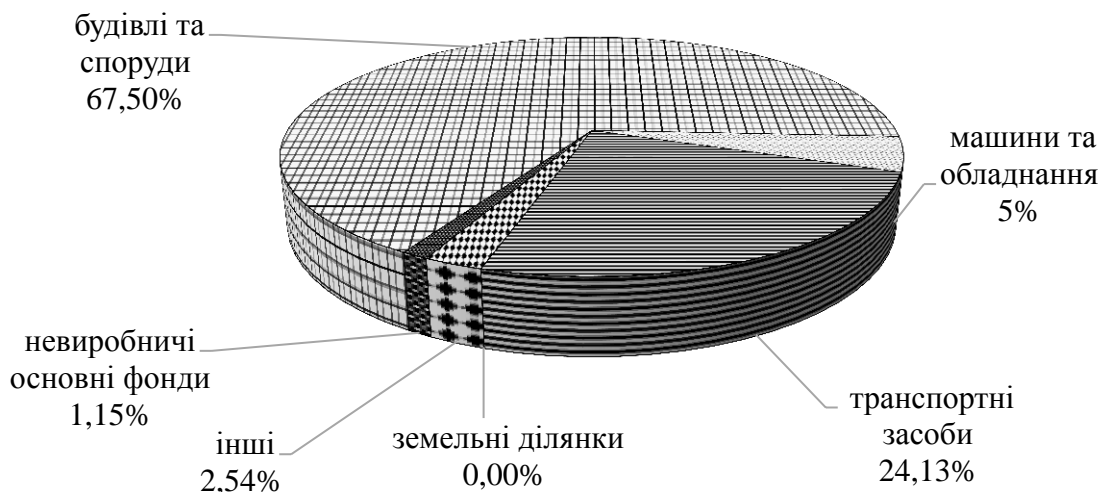

Рисунок 2.5. Структура основних засобів АТ "Укрзалізниця" за 2020 рік

Термін експлуатації основних засобів за групами: Будівлі, споруди та інфраструктура 9-80 років; Земляне полотно та верхня будова колії 6-83 років; Локомотиви 5-32 років; Вагони 5-45 років; Машини, обладнання, інструменти та інші основні засоби 3-30 років; Транспортні засоби 3-18 років.

При проведенні аналізу забезпеченості підприємства основними засобами і їх технічного рівня, темпів оновлення, необхідно вивчити, чи достатньо у дистанції основних фондів, їх динаміку, склад, технічний стан.

Більш детально показники ефективності використання основних фондів представлено у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Аналіз стану та ефективності використання основних фондів

АТ «Укрзалізниця» за 2018-2020 роки

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2019/2018 роки, %	2020/2019 роки, %
Нематеріальні активи	45837219	45814512	45829803	99,95	100,03
первісна вартість	46036803	46053346	46115007	100,04	100,13
накопичена амортизація	199584	238834	285204	119,67	119,42
Коефіцієнт придатності	99,57	99,48	99,38	99,91	99,9
Коефіцієнт зносу	0,43	0,52	0,62	120,93	119,23
Основні засоби (залиш-кова вартість), тис. грн	184742767	181913090	177051559	98,47	97,33
первісна вартість	462883950	469636969	477262964	101,46	101,62
знос	278141183	287723879	300211405	103,45	104,34
Коефіцієнт придатності	39,91	38,73	37,1	97,04	95,79
Коефіцієнт зносу	60,09	61,27	62,9	101,96	102,66
Середньооблікова чисельність працівників, тис. осіб	264599	255013	247954	96,38	97,23
Фондоозброєність, тис. грн / особу	698,2	713,35	714,05	102,17	100,1
Дохід від реалізації, тис. грн	83402407	90352319	75291560	108,33	83,33
Фондовіддача, грн/ грн	0,45	0,50	0,43	111,11	86
Фондомісткість, грн/ грн	2,22	2,01	2,35	90,54	116,92

При Реорганізації із державного підприємства у акціонерне товариство активи, у тому числі основні засоби, та зобов'язання були оцінені за справедливою вартістю. Основні засоби були переоцінені незалежним оцінювачем станом на 31 липня 2014 року у відповідності до нормативних вимог, які висуваються до оцінки майна при формуванні статутного капіталу. Ефект від переоцінки був відображений станом на 30 листопада 2015 року, дату завершення Реорганізації для цілей складання консолідованої фінансової звітності, з урахуванням ефекту від амортизації основних засобів до

переоцінки за період з 31 липня 2014 року до 1 грудня 2015 року та руху основних засобів за зазначений період.

Узагальнюючими показниками технічного стану основних фондів є коефіцієнти зносу та придатності. Коефіцієнт зносу розраховується як відношення суми зносу до первісної вартості. Коефіцієнт зносу нематеріальних активів менше 1%. Коефіцієнт зносу основних фондів за 2018-2020 роки вище 60%. При цьому, має негативну тенденцію до збільшення. У 2019 році порівняно з 2018 роком знос основних засобів зріс на 3,45%, у 2020 році порівняно з 2019 – на 4,34%.

Фондовіддача – це найважливіший узагальнюючий показник ефективності використання основних фондів – це відношення обсягу продукції до середньорічної вартості основних засобів. Максимальний рівень фондовіддачі у 2019 році за рахунок збільшення доходу від реалізації. Порівняно з 2019 роком у 2020 році фондовіддача склала лише 83,33%.

Показник фондомісткості зворотній показнику фондовіддачі. Він характеризує, скільки необхідно фондів вкласти у виробництво, щоб забезпечити випуск заданого обсягу продукції. За аналізований період спостерігається негативна тенденція до зростання фондомісткості. У 2020 році порівняно з 2019 роком фондомісткість зросла на 16,92%. При позитивному зниженні у 2019 році у порівнянні з 2018 роком. Зростання фондомісткості сталося під впливом суттєвого зниження доходу від реалізації під впливом зовнішніх чинників.

Щоб розрахувати забезпеченість робітників підприємства основними фондами, необхідно розглянути таку величину, як фондоозброєність. Фондоозброєність розраховується як відношення середньорічної залишкової вартості основних фондів до середньооблікової чисельності робітників. За аналізований період фондоозброєність має тенденцію до збільшення. Однак, її зростання обумовлено не збільшенням вартості основних засобів, а постійним скороченням чисельності працівників.

Загалом, як видно з вищенаведених даних та розрахунків, ситуація з основними фондами Товариства вимагає уваги. Загальний рівень зносу основних фондів більше 60% вказує на необхідність їх оновлення або заміни.

2.4 Аналіз фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності

Показники оцінки фінансового стану підприємства мають бути такими, щоб усі ті, хто пов'язаний із підприємством економічними відносинами, могли одержати відповідь на запитання, наскільки надійне підприємство як партнер у фінансовому відношенні, а отже, прийняти рішення про економічну доцільність продовження або встановлення таких відносин з підприємством. У кожного з партнерів підприємства - акціонерів, банків, податкових адміністрацій - свій критерій економічної доцільності. Тому й показники оцінки фінансового стану мають бути такими, щоб кожний партнер зміг зробити вибір, виходячи з власних інтересів.

Фінансовий стан будь-якого підприємства формується в процесі його взаємовідносин із постачальниками, покупцями, акціонерами, банками та іншими юридичними і фізичними особами. З іншого боку, безпосередньо від підприємства залежить міра його економічної привабливості для всіх цих юридичних осіб, що завжди мають можливість вибору між багатьма підприємствами, спроможними задовольнити той самий економічний інтерес.

У 2020 році перед АТ «Укрзалізниця» постали проблеми, які суттєво вплинули на діяльність емітента та обумовили ризики, пов'язані із політичною нестабільністю, рецесією чи зниженням темпів економічного розвитку. Зокрема, відбулося стрімке зниження обсягів перевезень через пандемію та відповідно зменшення попиту.

Політика фінансування діяльності Товариства у 2020 році полягала в поєднанні використання власних коштів (надходжень від основної та допоміжної діяльності) і позикового капіталу.

Джерела фінансування визначаються товариством в залежності від прогнозних показників надходжень від господарської діяльності та потребою товариства щодо підтримки ліквідності (фінансування тимчасових касових розривів), погашення запозичень та фінансування капітальних інвестицій.

Так, підтримка ліквідності за рахунок позикового капіталу здійснюється

у співпраці з ключовими державними банками на максимально прийнятних ринкових умовах через інструменти відновлювальних кредитних ліній.

Також товариство активно співпрацює з Міжнародними фінансовими організаціями для покращення інфраструктури залізничної галузі та оновлення рухомого складу. Дані наведено в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Інформація про зобов'язання та забезпечення емітента [8]

Види зобов'язань	Дата виник-нення	Непогашена частина боргу (тис. грн)	Відсоток за користування коштами (% річних)	Дата погашення
Кредити банку	X	34 734 740	X	X
у тому числі:				
Довгостроковий кредит у дол.США	16.05.2013	2 915 624	9,8781	15.09.2021
Довгостроковий кредит у дол.США	20.01.2009	70 525	6	04.03.2021
Довгостроковий кредит у дол.США	12.02.2008	186 217	1	10.06.2022
Довгостроковий кредит у євро	07.05.2014	1 902 769	0,489	20.01.2043
Довгостроковий кредит у дол.США	27.11.2015	1 169 194	12	31.07.2023
Довгостроковий кредит у дол.США	30.11.2015	1 337 088	12	31.07.2023
Довгостроковий кредит у грн.	30.11.2015	1 322 856	12	31.07.2023
Довгостроковий кредит у дол.США	27.11.2015	1 122 463	12	31.07.2023
Довгостроковий кредит у грн.	27.11.2015	697 532	12	31.07.2023
Довгостроковий кредит у дол.США	29.12.2011	3 378 490	10,65	22.12.2014
Довгостроковий кредит у дол.США	07.03.2012	2 578 309	11	03.03.2015
Довгостроковий кредит у дол.США	14.11.2013	585	10,3	13.11.2016
Довгостроковий кредит у грн	30.03.2020	20 531	11,48	29.03.2023
Безвідсоткова позика у грн	09.06.2011	505 771	10,46	31.03.2022
Довгостроковий кредит у дол.США	09.07.2019	17 526 200	8,6842	09.07.2024
Довгостроковий кредит у грн	27.12.2016	586	12,5	30.04.2023
Податкові зобов'язання	X	1 091 972	X	X
Фінансова допомога на зворотній основі	X	0	X	X
Інші зобов'язання та забезпечення	X	22 493 907	X	X
Усього зобов'язань та забезпечень	X	58 320 619	X	X

Товариство постійно проводить роботу з оптимізації кредитного портфелю, зокрема зниження вартості запозичень, розширення термінів фінансування та підвищення кредитних якостей товариства (дотримання передбачених договорами зобов'язань та ковенантів, підвищення рівня кредитного рейтингу товариства).

АТ "Укрзалізниця" є надійним позичальником, який належно та своєчасно виконує зобов'язання перед кредиторами.

Однак, відмічається суттєва залежність від факторів, пов'язаних із зростанням інфляції чи зниження впевненості споживачів у майбутньому, також девальвації національної валюти. Валютний ризик виникає переважно відносно боргових зобов'язань, які частково номіновані в іноземній валюті, і закупівель, пов'язаних з реалізацією інвестиційних проектів. Даний ризик, як й усі інші фінансові ризики, управлявся централізовано й підлягає пильному моніторингу з боку Топ-менеджменту Товариства.

Таблиця 2.13

Інформація щодо вартості чистих активів емітента [8]

Найменування показника	2020 рік	2019 рік
Розрахункова вартість чистих активів (тис.грн)	199 599 237	211 871 679
Статутний капітал (тис.грн)	229 879 115	229 879 115
Скоригований статутний капітал (тис.грн)	0	0

Відповідно до п.2 ст.14 III Закону України від 17.09.2008 № 514-VI "Про акціонерні товариства" Власний капітал (вартість чистих активів) товариства - різниця між сукупною вартістю активів товариства та вартістю його зобов'язань перед іншими особами. Чисті активи АТ "Укрзалізниця" включають: статутний капітал, додатковий капітал, непокритий збиток, неконтрольовану частку.

З 01.01.2017 АТ "Укрзалізниця" складає та подає у відповідні органи

фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за МСФЗ. Враховуючи вимоги п.11 МСФЗ 1 при переході на ведення бухгалтерського обліку за МСФЗ трансформаційні коригування були здійснені через нерозподілений прибуток/збиток.

Вартість чистих активів АТ "Укрзалізниця" є меншою від розміру статутного капіталу Товариства за рахунок збільшення нерозподіленого збитку у зв'язку з трансформаційними коригуваннями.

За результатами фінансово-господарської діяльності за 2020 рік АТ "Укрзалізниця" має збиток в розмірі 11899687 тис грн., тому підстава для нарахування та сплати дивідендів за 2020 рік відсутня.

Таблиця 2.14

Інформація про виплату дивідендів та інших доходів
за цінними паперами у 2020 році [8]

Інформація про виплату дивідендів	За результатами звітного періоду		У звітному періоді	
	за простими акціями	за привілейованими акціями	за простими акціями	за привілейованими акціями
Сума нарахованих дивідендів, грн.	749204700	0	749204700	0
Нараховані дивіденди на одну акцію, грн.	0	0	0	0
Сума виплачених/перерахованих дивідендів, грн.	0	0	103101300	0

Рішення про виплату дивідендів та їх розмір приймається Загальними зборами Товариства з урахуванням вимог, передбачених законодавством України. Товариство виплачує дивіденди виключно грошовими коштами. Дивіденди виплачуються шляхом перерахування коштів до державного бюджету на підставі рішення, прийнятого загальними зборами товариства, у строк, визначений законодавством.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2019

року № 364 та Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 квітні 2019 року № 460-р, 30% чистого прибутку Товариства за 2018 рік у розмірі 103101300 грн були спрямовані на виплату дивідендів до Державного бюджету України.

Відповідно до Закону України від 21 вересня 2006 року № 185-V «Про управління об'єктами державної власності» господарські товариства, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави, до 1 травня року, що настає за звітним, приймають рішення про відрахування не менше 30% чистого прибутку на виплату дивідендів. Станом на 31 грудня 2019 року Товариство нарахувало відповідне зобов'язання зі сплати дивідендів за 2019 р. у розмірі 749204700 грн щодо майбутнього перерахування частки прибутку до Державного бюджету України. Відповідно до вимог чинного законодавства, Загальні збори Товариства, які проводять не пізніше 30 квітня, наступного за звітним роком, зобов'язані прийняти рішення щодо розподілу чистого прибутку Товариства, отриманого за результатами 2019 року, та розміру частини чистого прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів до 30 квітня на загальних зборах, та На підставі цього рішення Товариство зобов'язане сплатити кошти до Державного бюджету України до 30 червня.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства передбачає дослідження динаміки та структури фінансових результатів його діяльності. Першим етапом розглянемо показники фінансової стійкості підприємства і структури капіталу.

Фінансова стійкість підприємства показує стабільність його діяльності в світі довгострокової перспективи і характеризується співвідношенням власних і запозичених коштів, тому показники фінансової стійкості характеризують ступінь захищеності інтересів кредиторів і інвесторів, які мають довгострокові вкладення у капіталі фірми. Вони відображують здатність підприємства гасити довгострокову заборгованість. Мова йде про коефіцієнти незалежності, коефіцієнт концентрації залученого капіталу,

коефіцієнт заборгованості тощо. Методика розрахунку цих коефіцієнтів відображена в таблиці 2.15.

Таблиця 2.15

Показники фінансової стійкості

Показник	Розрахунок	Зміст
Коефіцієнт автономії	відношення власного капіталу підприємства до підсумку балансу	Показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність нормативне значення > 0,5
	$\text{ф1 р.1495} / \text{ф1 р.1900}$	
Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів	відношення власного капіталу до позикових і залучених джерел	Показує, скільки одиниць власних коштів припадає на кожну одиницю позикових і залучених нормативне значення >1
	$\text{ф1 р. 1495} / (\text{р.1595} + \text{р.1695} + \text{р.1700})$	
Коефіцієнт фінансової стійкості	відношення суми власного капіталу і довгострокових зобов'язань до підсумку балансу	Показує, яку частку активів підприємство здатне фінансувати за рахунок власного капіталу і капіталу, залученого на довгостроковій основі і свідчить про його здатність залишатися платоспроможним в довгостроковій перспективі.
	$\text{ф1} (\text{р.1495} + \text{р.1595}) / \text{ф1 р.1900}$	
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	відношення власного оборотного капіталу підприємства до власних джерел фінансування	Показує, яка частина власного оборотного капіталу перебуває в обороті, тобто у тій формі, яка дає змогу вільно маневрувати цими коштами, а яка капіталізована.
	$\text{ф1} (\text{р.1195} - \text{р.1695}) / \text{ф1 р.1495}$	
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	відношення власного оборотного капіталу підприємства до оборотних активів	Показує рівень фінансування оборотних активів за рахунок довгострокових джерел фінансових ресурсів.
	$\text{ф1} (\text{р.1195} - \text{р.1695}) / \text{ф1 р.1195}$	

Вихідні дані для розрахунку показників фінансової стійкості АТ «Укрзалізниця» наведено в таблицях 2.8. та 2.9.

Таблиця 2.16

Показники фінансової стійкості АТ «Укрзалізниця» за 2018-2020 роки

Показники	Роки			Відхилення, +/-	
	2018	2019	2020	2018/2019	2020/2019
Коефіцієнт автономії	0,79	0,79	0,78	0	-0,01
Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів	3,79	3,74	3,47	-0,05	-0,27
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,88	0,89	0,89	0,01	0
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,09	-0,04	-0,09	0,05	-0,05
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	-1,61	-0,49	-1,46	1,12	-0,97

Коефіцієнт незалежності (автономності, власності, концентрації власного капіталу) характеризує частку власників підприємства в загальній сумі засобів, авансованих в його діяльність. Чим вище значення цього коефіцієнта, тим більш фінансово стійке, стабільне і незалежне від зовнішніх кредиторів підприємство. Рекомендується нижня межа цього показника на рівні 0,5. За результатами розрахунків коефіцієнт автономії АТ складає 0,78-0,79. Тобто частка власного капіталу складає майже 80% в загальній сумі засобів, авансованих на його діяльність.

Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів показує, скільки одиниць власних коштів припадає на кожну одиницю позикових і залучених. За результатами підрахунків на кожну одиницю залучених коштів у 2020 році припадає 3,47 одиниці власного капіталу. Це значення погіршилося порівняно з 2018-2019 роками, але суттєво вище нормативного.

Коефіцієнт фінансової стійкості показує, що Товариство здатне на достатньому рівні фінансувати за рахунок власного капіталу і капіталу,

залученого на довгостроковій основі і свідчить про його здатність залишатися платоспроможним в довгостроковій перспективі.

Коефіцієнт маневреності власних засобів (власного капіталу) показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в оборотні засоби. Розраховані значення коефіцієнту нижче 0 та вказують на низьку маневреність власного капіталу АТ «Укрзалізниця». Власні кошти Товариства повністю відволікаються на фінансування необоротних активів.

Розраховані коефіцієнти забезпеченості власними оборотними коштами за 2018-2020 роки вказують на недостатній рівень забезпеченості Товариства власними оборотними коштами. У 2019 році значення показника суттєво покращилося за рахунок збільшення кількості грошових коштів та поточних фінансових інвестицій. Однак, у 2020 році відбулося скорочення обсягу грошових коштів на рахунках та зростання поточних зобов'язань, що негативно вплинуло на значення показника. Від'ємні значення коефіцієнту забезпеченості власними оборотними коштами вказують на те, що Товариство залежало від кредиторів у питаннях формування оборотного капіталу.

Під ліквідністю підприємства розуміють здатність його платити по своїм короткостроковим зобов'язанням. Ліквідним вважається підприємство, яке здатне виконати свої короткострокові зобов'язання, реалізуючи свої поточні активи. Ліквідність одночасно характеризує платоспроможність підприємства в межах часу, який визначається поточними зобов'язаннями.

Коефіцієнти ліквідності дозволяють визначити здатність підприємства сплатити свої короткострокові зобов'язання в продовж звітного періоду. Найбільш важливими серед них для фінансового менеджменту є наступні:

- коефіцієнт загальної (поточної) ліквідності;
- коефіцієнт термінової ліквідності;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- чистий оборотний капітал.

Методика розрахунку цих показників наведена в таблиці 2.17.

Таблиця 2.17

Показники ліквідності та платоспроможності

Показник	Розрахунок	Зміст
Коефіцієнт покриття	відношення оборотних активів до поточних зобов'язань підприємства	Показує достатність ресурсів підприємства, які можуть бути використані для погашення його поточних зобов'язань. Нормативне значення >1,5-2,5
	$\phi 1.p.1195/\phi 1.p.1695$	
Коефіцієнт швидкої ліквідності	відношення найбільш ліквідних оборотних активів (грошових засобів та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості) до поточних зобов'язань підприємства	Характеризує платіжні можливості підприємства щодо сплати поточних зобов'язань за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами. Нормативне значення >0,6-0,8.
	$\phi 1(p.1195 - p.1100 - p.1110) / \phi 1.p.1695$	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	відношення грошових засобів та їхніх еквівалентів і поточних фінансових інвестицій до поточних зобов'язань	Показує, яка частина боргів підприємства може бути сплачена негайно. Нормативне значення >0,2-0,35
	$\phi 1(p.1160 + p.1165) / \phi 1.p.1695$	

Вихідні дані для розрахунку показників ліквідності та платоспроможності АТ «Укрзалізниця» наведено в таблицях 2.8. та 2.9. Результати наведені в таблиці 2.18.

Таблиця 2.18

Показники ліквідності та платоспроможності

АТ «Укрзалізниця» за 2018-2020 роки

Показники	Роки			Відхилення, %	
	2018	2019	2020	2018/2019	2020/2019
Коефіцієнт покриття	0,38	0,67	0,41	176,32	61,19
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,1	0,37	0,12	370	32,43
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,04	0,3	0,08	750	26,67

Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття) дає загальну оцінку ліквідності поточних активів, включаючи запаси, і показує, скільки поточних активів підприємства приходиться на одиницю поточних зобов'язань. Логіка розрахунку даного показника полягає в тому, що підприємство погашає короткострокові зобов'язання в основному за рахунок поточних активів. Таким чином, якщо поточні активи перевершують за величиною поточні зобов'язання, підприємство може розглядатись як таке, що успішно функціонує. Його ріст в динаміці розглядається як сприятлива тенденція. В західній обліково-аналітичній практиці нижнє значення показника 2.

Результати аналізу коефіцієнта покриття за 2018-2020 роки вказують на недостатність ресурсів Товариства для погашення його поточних зобов'язань. Коефіцієнт покриття менше 1. Поточні активи Товариства значно менше ніж його поточні зобов'язання.

Коефіцієнт швидкої ліквідності характеризує частину короткострокових позичкових зобов'язань, які можуть бути погашені не лише за рахунок грошових коштів, а також за рахунок короткострокових цінних паперів та дебіторської заборгованості. В західній літературі приводиться орієнтовне нижнє значення показника 1.

Результати розрахунку коефіцієнтів швидкої ліквідності за 2018-2020 роки вказують на низький рівень своєчасної сплати поточних зобов'язань за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами. Суттєве підвищення коефіцієнта у 2019 році пов'язане зі збільшенням грошових коштів на рахунках та залученням фінансових інвестицій впродовж року.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) являє собою найбільш жорсткий критерій ліквідності підприємства. Показує, яка частина короткострокових позичкових зобов'язань може бути при необхідності погашена негайно. Рекомендується нижня межа показника на рівні 0,2.

Рівень коефіцієнта абсолютної ліквідності свідчить про низький рівень здатності Товариства до негайного погашення своїх поточних зобов'язань.

2.5 Аналіз ділової активності та рентабельності

Ділова активність визначається результатами і ефективністю поточної основної виробничої діяльності підприємства. Показники ділової активності дозволяють оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує свої засоби. До цієї групи належать різні показники оборотності. Показники оборотності мають велике значення для оцінки фінансового стану підприємства, оскільки швидкість обертання засобів, тобто швидкість перетворення їх в грошову форму здійснює безпосередній вплив на платоспроможність підприємства. (таблиця 2.19)

Таблиця 2.19

Показники ділової активності

Показник	Розрахунок	Зміст
1	2	3
Коефіцієнт оборотності активів	відношення чистої виручки від реалізації до середньорічної вартості активів	Характеризує ефективність використання підприємством усіх наявних у нього ресурсів незалежно від джерел їх залучення.
	$\frac{\text{ф}2 \text{ р.}2000}{\text{ф}1(\text{р.}1300(\text{гр.}3) + \text{р.}1300(\text{гр.}4))} / 2$	
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	відношення чистої виручки від реалізації до середньорічного розміру дебіторської заборгованості	Показує, скільки разів за рік обернулися кошти, вкладені в розрахунки, тобто скільки разів ця заборгованість утворюється та погашається протягом року.
	$\frac{\text{ф}2 \text{ р.}2000}{\text{ф}1((\text{р.}1125-\text{р.}1155) \text{ гр.}3 + (\text{р.}1125-\text{р.}1155) \text{ гр.}4)} / 2$	
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	розраховується як відношення собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини кредиторської заборгованості	Показує швидкість обертання кредиторської заборгованості підприємства за період, що аналізується, розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємству.
	$\frac{\text{ф}2 \text{ р.}2050}{\text{ф}1((\text{р.}1610 - \text{р.}1650) \text{ гр.}3 + (\text{р.}1610 - \text{р.}1650) \text{ гр.}4)} / 2$	
Строк погашення дебіторської заборгованості	відношення тривалості звітного періоду (360 днів) до коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості	Показує середній період погашення дебіторської заборгованостей.
Строк погашення кредиторської заборгованості	відношення тривалості звітного періоду (360 днів) до коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості	Показує середній період погашення кредиторської заборгованостей.

Продовження таблиці 2.19

1	2	3
Коефіцієнт оборотності запасів	відношення чистої виручки від реалізації до середньорічного розміру запасів	Показує, як часто обертаються запаси для забезпечення поточного обсягу продажу.
	$\frac{\text{ф2 р.2000/}}{\text{ф1(р.1100гр.3 + р.1100гр.4)/2}}$	
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини власного капіталу підприємства	Показує ефективність використання власного капіталу підприємства.
	$\frac{\text{ф2 р.2000 /}}{\text{ф1(р.1495(гр.3) + р.1495(гр.4)) / 2}}$	

Вихідні дані для розрахунку показників ліквідності та платоспроможності АТ «Укрзалізниця» наведено в таблицях 2.8. та 2.9, а також у формі №2 за 2018-2020 роки. Результати представлені в таблиці 2.20.

Таблиця 2.20

Показники ділової активності АТ «Укрзалізниця» за 2018-2020 роки

Показники	Роки			Відхилення, %	
	2018	2019	2020	2018/2019	2020/2019
Коефіцієнт оборотності активів	0,31	0,34	0,28	109,68	82,35
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	59,47	70,8	54,85	119,05	77,47
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3,36	3,23	3,14	96,13	97,21
Строк погашення дебіторської заборгованості	6,05	5,08	6,56	83,97	129,13
Строк погашення кредиторської заборгованості	107,14	111,46	114,65	104,03	102,86
Коефіцієнт оборотності запасів	9,64	9,96	8,83	103,32	88,65
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,4	0,43	0,36	107,5	83,72

Коефіцієнт оборотності активів характеризує ефективність використання підприємством всіх наявних ресурсів, незалежно від джерел їх

залучення, тобто показує, скільки разів за рік здійснюється повний цикл виробництва та обігу, який приносить відповідний ефект у вигляді прибутку, або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна грошова одиниця активів. Коефіцієнт оборотності активів у 2020 році нижче, ніж у 2019 році за рахунок скорочення виручки від реалізації.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (засобів в розрахунках) показує, скільки разів в середньому дебіторська заборгованість перетворювались на грошові засоби протягом звітного періоду. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості у 2020 році порівняно з 2019 роком зменшився на 22,53%. Таке зниження головним чином викликано суттєвим зниженням виручки від реалізації.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості показує, скільки підприємству потрібно оборотів для сплати виставлених йому рахунків. Зниження коефіцієнту оборотності кредиторської заборгованості у 2020 році відбулося під впливом зниження собівартості реалізованої продукції при одночасному збільшенні суми кредиторської заборгованості. Зменшення коефіцієнту свідчить про збільшення строків користування кредитним коштами.

Порівняльний аналіз коефіцієнтів оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості свідчить, що підприємство користується кредитними коштами на більш довготривалій основі, ніж надає можливість користуватися своїми коштами власним дебіторам.

Коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів відображає швидкість реалізації цих запасів. Взагалі, чим вищий показник оборотності запасів, тим менше засобів зв'язано в цій найменш ліквідній статті оборотних засобів, тим більш ліквідну структуру мають оборотні засоби і тим більш стійкий фінансовий стан підприємства. Особливо актуальним є підвищення оборотності і зменшення запасів при наявності значної заборгованості в пасивах підприємства. Основною причиною зниження коефіцієнту оборотності запасів стало суттєве падіння чистої виручки від реалізації.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу показує обсяг реалізованої продукції, що припадає на одиницю власного капіталу, авансованого у виробництво. З фінансової точки зору він характеризує швидкість обороту вкладеного капіталу, з економічної - активність грошових засобів, якими ризикує вкладник. Якщо він надто високий, це викликає збільшення кредитних ресурсів і можливість досягнення тієї межі, за якою кредитори приймають більшу участь в бізнесі, ніж власники компанії. В цьому випадку відношення зобов'язань до власного капіталу збільшується, збільшується також ризик кредиторів, і компанія може мати значні ускладнення, викликані зменшенням доходів або загальною тенденцією зниження цін. Низький показник вказує на бездіяльність частини власних засобів. В цьому випадку показник оборотності власного капіталу вказує на необхідність вкладення власних засобів в інше, більш вигідне в даних умовах, джерело доходів.

Низький рівень коефіцієнту оборотності власного капіталу впродовж аналізованих років та його різке зниження у 2020 році тісно пов'язане з ризиками зовнішнього середовища, що викликані пандемією COVID-19, яка у 2020 році мала негативний вплив на обсяги пасажирських перевезень та зниження бізнес-активності, що відповідно призвело до падіння обсягів вантажних перевезень. Несприятливі чинники зовнішнього середовища призвели до зменшення чистого доходу АТ "Укрзалізниця".

Рентабельність вкладень в діяльність того чи іншого виду оцінюється кількістю грошових одиниць прибутку, яка приходить на одну грошову одиницю авансованого капіталу.

Показники рентабельності показують, наскільки прибуткова діяльність підприємства. Ці коефіцієнти розраховуються віднесенням прибутку до витрачених засобів, або віднесенням отриманого прибутку до обсягу реалізації продукції. Частіше за все у фінансовому менеджменті використовують коефіцієнти рентабельності всіх активів підприємства, рентабельності реалізації, рентабельності власного капіталу.

Методика розрахунку цих показників наведено в таблиці 2.21.

Таблиця 2.21

Показники рентабельності

Показник	Розрахунок	Зміст
Рентабельність капіталу	відношення чистого прибутку до середньорічної вартості капіталу	Свідчить про ефективність використання всього майна підприємства.
	$\frac{\phi 2 \text{ р.2350 або р.2355 // } \phi 1(\text{р.1300 (гр.3) + р.1300 (гр.4)})}{2}$	
Рентабельність власного капіталу	відношення чистого прибутку до середньорічної вартості власного капіталу	Показує ефективність використання власного капіталу.
	$\frac{\phi 2 \text{ р.2350 або р.2355 / } \phi 1(\text{р.1495 (гр.3) + р.1495 (гр.4)})}{2}$	
Рентабельність реалізованої продукції	відношення валового прибутку до собівартості реалізованої продукції	Показує ефективність виробництва і реалізації продукції підприємства.
	$\frac{\phi 2 \text{ р.2090 або р.2095}}{\phi 2 \text{ р.2050}}$	
Рентабельність продажу	відношення чистого прибутку до чистої виручки від реалізації	Показник, який показує, скільки-ки прибутку припадає на од. реалізованої продукції.
	$\frac{\phi 2 \text{ р.2350 або р.2355}}{\phi 2 \text{ р.2000}}$	
Рентабельність господарської діяльності	відношення чистого прибутку до витрат господарської діяльності	Характеризує ефективність здійснення господарської діяльності підприємства.
	$\frac{\phi 2 \text{ р.2350 або р.2355}}{\phi 2 \text{ р.}(2050+2130+2150+2180+2250+2255+2270+2300)}$	

Вихідні дані для розрахунку показників ліквідності та платоспроможності АТ «Укрзалізниця» наведено в таблицях 2.8. та 2.9, а також у формі №2 за 2018-2020 роки.

Коефіцієнт рентабельності капіталу показує, скільки прибутку за рік одержано на кожну одиницю засобів, вкладених у підприємство незалежно від джерела залучення цих засобів. Цей показник є одним із найбільш важливих індикаторів конкурентоспроможності підприємства. Рівень рентабельності діяльності АТ «Укрзалізниця» впродовж 2018-2020 років дуже низький. За підсумками діяльності у 2020 році підприємство отримало збиток.

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу дозволяє визначити ефективність використання капіталу, інвестованого власниками у виробництво. Він впливає на котирування акцій компаній. Рентабельність

власного капіталу показує, скільки грошових одиниць чистого прибутку заробила кожна грошова одиниця, вкладена власниками компанії.

Таблиця 2.22

Показники рентабельності АТ «Укрзалізниця» за 2018-2020 роки

Показники	Роки			Відхилення, %	
	2018	2019	2020	2018/2019	2020/2019
Рентабельність капіталу	0,002	0,01	-0,04	500	-400
Рентабельність власного капіталу	0,002	0,01	-0,06	500	-600
Рентабельність реалізованої продукції	0,08	0,12	0,02	150	16,67
Рентабельність продажу	0,002	0,03	-0,16	1500	-533,33
Рентабельність господарської діяльності	0,002	0,03	-0,13	1500	-433,33

Рентабельність власного капіталу Товариства у 2018 році складає лише 0,1%, що дуже низьким значенням. У 2019 році рентабельність становить 1%. За підсумками діяльності Товариства у 2020 році отриманий збиток. Рентабельність власного капіталу склала -6%.

Рентабельність реалізованої продукції характеризує ефективність виробництва і реалізації продукції підприємства. Найвищий рівень рентабельності досягнутий за підсумками 2019 року. За результатами діяльності у 2020 році рентабельність реалізованої продукції становить -16%. Що я високим рівнем збитковості.

Негативний результат діяльності АТ «Укрзалізниця» у 2020 році також негативно вплинув на показники рентабельності продажу та рентабельності господарської діяльності. Так, якщо у 2019 році порівняно з 2018 роком всі показники рентабельності вище у 5-15 разів, то у 2020 році порівняно з 2019 роком прибутковість знизилася нижче рівня 2018 року.

Висновки до розділу 2

Акціонерне товариство "Українська залізниця" є юридичною особою, що утворене відповідно до Закону України "Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування", постанови Кабінету Міністрів України від 25 червня 2014 р. № 200 "Про утворення публічного акціонерного товариства "Українська залізниця". Датою початку фінансово-господарської діяльності товариства є 01.12.2015.

Відповідно до Статуту АТ "Укрзалізниця" утворене як акціонерне товариство, 100 відсотків акцій якого закріплено в державній власності, на базі Укрзалізниці, а також підприємств, установ та організацій залізничного транспорту загального користування, які реорганізовано шляхом злиття.

Станом на кінець 2020 року в структурі АТ "Укрзалізниця" створено 41 відокремлений підрозділ, у тому числі: 39 філії, з яких 6 регіональних філій-залізниць та 33 функціональних та 2 представництва: в Республіці Польща, і також в Російській Федерації та Республіці Білорусь. Середня кількість працівників 249467 осіб.

АТ "Укрзалізниця" виступає оператором залізничної інфраструктури й національним перевізником вантажів та пасажирів та відіграє важливу роль в забезпеченні економічного розвитку та безпеки країни.

Вантажні перевезення є основним видом діяльності Укрзалізниці. Вони посідають провідне місце у роботі всієї транспортної системи країни. Успішне функціонування залізничного транспорту в сучасних умовах можливе лише на основі постійного вдосконалення управління перевізним процесом, застосування ринкових методів організації вантажної та комерційної роботи, подальшого впровадження безпаперових технологій, оптимізації транспортних потоків і транспортної складової в структурі валового національного продукту, створення ефективної залізничної логістичної системи, а також повного задоволення попиту на транспортні послуги.

За даними Автоматизованої системи обліку та управління майновими та

земельними ресурсами (АСМК) станом на 31.12.2020 загальна кількість основних засобів АТ "Укрзалізниця" становить 1 207 293 одиниць включаючи об'єкти оренди: об'єкти нерухомості – 1117 од.; рухомого майна – 629 од.; окремого індивідуально визначеного майна – 2556 од.

АТ "Укрзалізниця" використовує, утримує державне майно, закріплене за ним на праві господарського відання, та розпоряджається ним з урахуванням обмежень, установлених законодавством. Майно, що є державною власністю і закріплене за Товариством на праві господарського відання, включається до його активів. Основні фонди, які відображені в балансі Товариства територіально розміщені в усіх регіонах України. У загальному обсязі власних основних засобів АТ на виробничі основні засоби припадає 98,85%. При цьому найбільша питома вага це: будівлі і споруди виробничого призначення 67,50%, транспортні засоби 24,13%.

На балансі Товариства знаходяться будівлі, споруди, машини та обладнання, які використовуються для основних видів діяльності згідно з статутом Товариства. Основні засоби передані до статутного капіталу Товариства державою в особі Кабінету Міністрів України постановою від 25.06.2014 №200 зі змінами та доповненнями. Крім цього Товариство наділено основними засобами на праві господарського відання, які не входять до статутного капіталу. Вартість основних засобів Товариства актуалізована станом на 30.07.2014 за результатами оцінки, проведеної зовнішнім незалежним оцінювачем. Ступінь зносу основних засобів станом на кінець звітного періоду становить 63,2 %.

В структурі активів Товариства левову частку (92-95%) складають необоротні активи, у тому числі на основні засоби припадає майже 70% від загальної суми активів. Оборотні активи у 2018 та 2020 роках складають 4,5% від загальної суми активів. У 2019 році 7% - за рахунок значної суми поточних фінансових інвестицій. В структурі пасивів у 2020 році 77,62% припадає на власний капітал, доля якого зменшилася порівняно за 2018 роком на 1,52%. На довгострокові зобов'язання і забезпечення у 2020 році припадає 11,13%, що на

2,09% більше, ніж у 2018 році.

Аналіз структурі активів і пасивів АТ «Укрзалізниця» за 2018-2020 роки показав, що суттєвих змін в структурі та обсягах майна не відбулося. Основним негативним показником діяльності Товариства є збільшення розміру нерозподіленого збитку у 2020 році.

Вартість чистих активів АТ "Укрзалізниця" є меншою від розміру статутного капіталу Товариства за рахунок збільшення нерозподіленого збитку у зв'язку з трансформаційними коригуваннями.

Відповідно до Закону України від 21 вересня 2006 року № 185-V «Про управління об'єктами державної власності» господарські товариства, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави, до 1 травня року, що настає за звітним, приймають рішення про відрахування не менше 30% чистого прибутку на виплату дивідендів. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2019 року № 364 та Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 квітні 2019 року № 460-р, 30% чистого прибутку Товариства за 2018 рік у розмірі 103101300 грн були спрямовані на виплату дивідендів до Державного бюджету України. Станом на 31 грудня 2019 року Товариство нарахувало відповідне зобов'язання зі сплати дивідендів за 2019 р. у розмірі 749204700 грн.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства передбачає дослідження динаміки та структури фінансових результатів його діяльності. За результатами фінансово-господарської діяльності за 2020 рік АТ "Укрзалізниця" має збиток в розмірі 11899687 тис грн., тому підстава для нарахування та сплати дивідендів за 2020 рік відсутня.

Негативний результат діяльності АТ «Укрзалізниця» у 2020 році також негативно вплинув на показники фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності, ділової активності та рентабельності господарської діяльності. Так, якщо у 2019 році порівняно з 2018 роком всі показники рентабельності вище у 5-15 разів, то у 2020 році порівняно з 2019 роком прибутковість знизилася суттєво нижче рівня 2018 року.

РОЗДІЛ 3.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ АТ «УКРЗАЛІЗНИЦЯ» НА БАЗІ ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛЕЙ ДИСКРИМІНАНТНОГО АНАЛІЗУ

3.1 Формування комплексного механізму антикризового управління підприємством

В умовах переходу економіки України до цивілізованих ринкових відносин особливо гостро відчувається необхідність формування універсальної системи антикризового управління з мінімізацією негативних соціально-економічних, політичних та інших наслідків банкрутства підприємства. Поява негативної тенденції у сфері управління неспроможними підприємствами, а саме збільшення питомої ваги ліквідаційних процедур порівняно з реорганізаційними, зумовлена відсутністю чіткої концепції створення системи антикризового управління.

Антикризове управління має певні особливості в процесах і технологіях [36], головними з яких є:

- мобільність і динамічність у використанні ресурсів, проведенні змін, втіленні інноваційних програм;
- здійснення програмно-цільових підходів у технологіях розроблення та реалізації управлінських рішень;
- підвищена чутливість до фактору часу в процесах управління, своєчасність впливу на ситуації;
- посилення уваги до попереднього й наступного оцінювання управлінських рішень і вибору альтернатив поведінки та діяльності;
- використання антикризового критерію якості управлінських рішень під час їх розроблення й реалізації.

У сучасній спеціальній літературі не сформувалось єдиного погляду на процес антикризового управління підприємством, тобто послідовність дій для

виведення його зі стану кризи. Деякі дослідники послідовність процесу антикризового впливу взагалі не формалізують, і тільки з логічного викладення матеріалу можна зробити висновки щодо причинно-наслідкових зв'язків між окремими напрямками (блоками, етапами) роботи, підсистемами антикризового управління. Інші ж пропонують чітке структурування послідовності управлінських зусиль, вважаючи, що антикризове управління підприємством має здійснюватися поетапно (рис. 3.1) [26, 39].

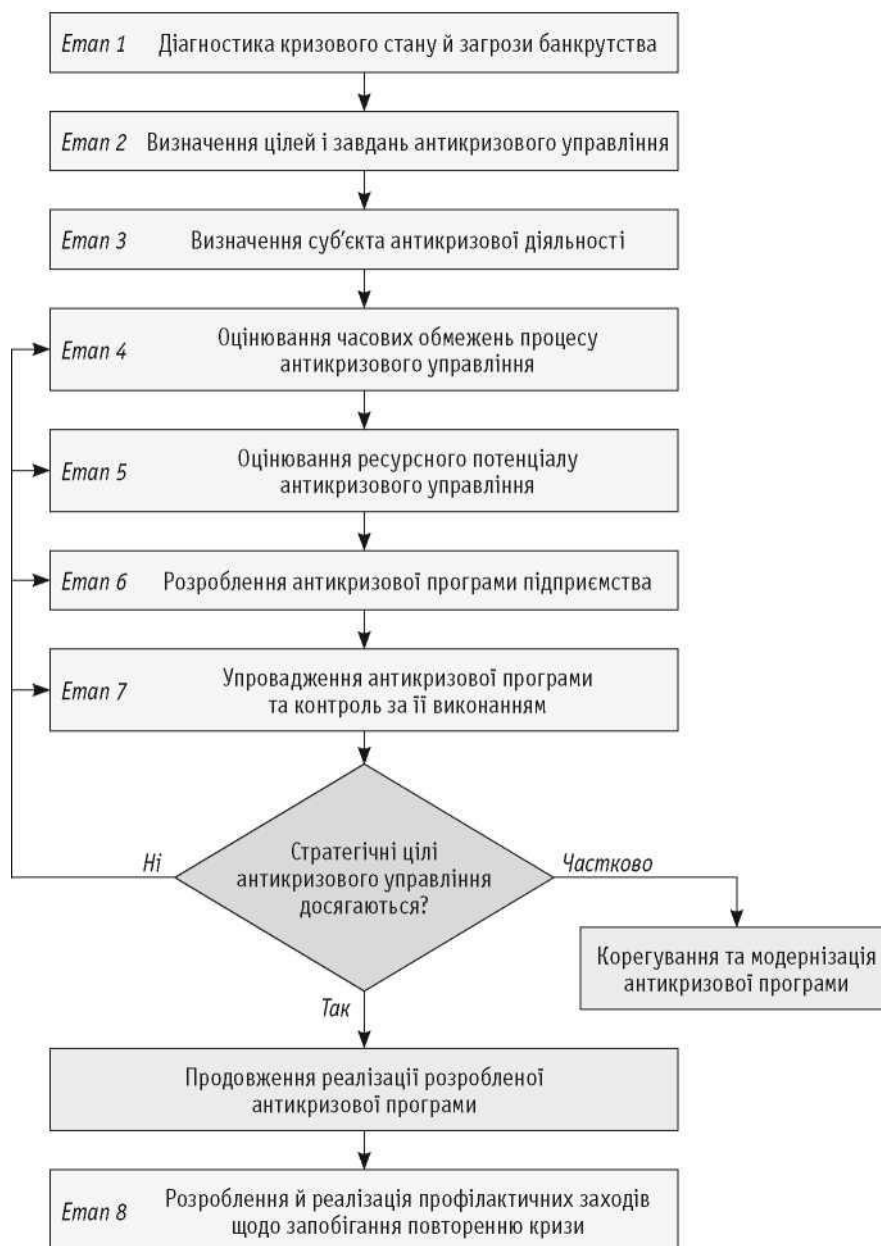

Рисунок 3.1. Структурно-логічна схема процесу антикризового управління

Діагностика кризового стану й загрози банкрутства підприємства може здійснюватися безпосередньо співробітниками чи зовнішніми незалежними експертами. Використовуючи спеціальні прийоми й методи дослідження, на цьому етапі необхідно:

1) комплексно проаналізувати результати господарсько-фінансової діяльності та фінансово-майнового становища підприємства, вивчити динаміку найважливіших кількісних (обсяги виробництва й реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), доходів, витрат, прибутку активів і капіталу) та якісних показників діяльності (рентабельність, ліквідність, оборотність, фінансова стійкість підприємства);

2) дослідити ритмічність і синхронність грошових потоків;

3) оцінити розміри й періодичність виникнення дефіциту грошових коштів;

4) визначити обсяг, структуру й час погашення зовнішніх фінансових зобов'язань;

5) виявити основні причини виникнення та поглиблення кризи розвитку підприємства;

6) оцінити масштаб і можливі наслідки подальшого поглиблення кризових явищ, імовірність і терміни виникнення ситуації банкрутства;

7) здійснити аналіз і прогнозування розвитку ринкової ситуації з метою визначення чинників сприятливості зовнішнього середовища для подолання кризи;

8) визначити внутрішні можливості підприємства щодо локалізації та подолання кризових явищ.

Проведення описаного комплексу досліджень дає можливість сформувати необхідне аналітичне підґрунтя для подальшої роботи. Результати діагностики допомагають установити глибину кризи на підприємстві, а отже – визначити цілі й завдання антикризового управління. Залежно від глибини кризи такими завданнями можуть бути: виведення підприємства зі стану юридичного банкрутства, недопущення виникнення

ситуації банкрутства, локалізація кризових явищ, фінансова стабілізація, запобігання кризи.

Розрізняють поточні (актуальні) та подальші завдання антикризового управління. Поточне (актуальне) завдання визначається після проведення діагностики кризи й відповідає певній її фазі (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Мета й завдання антикризового управління підприємством [26]

Глибина кризи	Характеристика прояву кризи	Мета	Головні (першочергові) завдання
Передкризова ситуація	Наявність короткочасних симптомів кризи у вигляді стагнації або незначного зменшення найважливіших оцінних показників загрози банкрутства	Нормалізація діяльності підприємства, запобігання кризі	Визначення та усунення причин розвитку кризи. Припинення зменшення й забезпечення зростання найважливіших показників господарсько-фінансової діяльності підприємства
Легка криза	Стале зниження найважливіших оцінних показників загрози банкрутства, збитковість господарської діяльності	Локалізація кризи	Усунення причин розвитку кризи. Припинення зниження найважливіших показників фінансового стану. Мінімізація збитків і вимивання власного капіталу
Криза поточної платоспроможності	Фактичний або прогнозований дефіцит ліквідних коштів для фінансування поточної господарської діяльності	Недопущення розвитку (поглиблення) кризи	Пошук грошових коштів для продовження фінансування діяльності підприємства з метою налагодження внутрішніх механізмів генерування грошових коштів. Розблокування оборотного капіталу
Криза боргової платоспроможності (загроза банкрутства)	Фактичний або прогнозований дефіцит ліквідних коштів для виконання зовнішніх фінансових зобов'язань (погашення боргів)	Недопущення порушення справи про банкрутство	Пошук ліквідних засобів для виконання негайних фінансових зобов'язань. Залучення нового зовнішнього капіталу. Одержання тимчасового відстрочення або пролонгація раніше отриманих кредитів і позик
Криза майнової платоспроможності (продовження справи про банкрутство)	Порушення справи про банкрутство, перевищення зобов'язань продавця над активами (власним капіталом) підприємства	Виведення підприємства зі стану банкрутства	Часткова мобілізація наявних активів для розрахунку за зобов'язаннями. Проходження процедури банкрутства з мінімальними втратами для власників підприємства

Наведені завдання антикризового управління є головними, або першочерговими. Їх виконання свідчить про зменшення глибини кризи та

припускає перехід до реалізації подальших завдань антикризового управління (за ступенем черговості), аж до повного виходу з неї. Тобто кожне подальше в ланцюгу завдань стає актуальним після виконання завдань попереднього.

На етапі визначення суб'єкта антикризової діяльності необхідно встановити суб'єкт, який бере на себе відповідальність за розроблення й реалізацію антикризових процедур, та його повноваження.

На етапі оцінювання часових обмежень процесу антикризового управління визначається час, наявний у підприємства для вжиття запобіжних заходів до порушення справи про банкрутство й адміністративного обмеження повноважень існуючого керівництва. Часові обмеження залежать від інтенсивності поширення кризових явищ. Розуміння цього сприяє недопущенню подальшого поглиблення кризи, оскільки подолання глибшої кризи пов'язане з більшими витратами й труднощами.

У разі реальної загрози ініціювання банкрутства фактор часу стає жорстким обмеженням, набуває центрального значення. Це робить необхідним прогнозування ймовірного терміну банкрутства.

Наступним етапом є оцінювання ресурсного потенціалу антикризового управління. Науковці розглядають підприємство як систему ресурсів, що взаємодіють між собою та забезпечують досягнення певних результатів, мети діяльності. Основними видами ресурсів є технічні, технологічні, кадрові, просторові, ресурси організаційної структури системи управління, інформаційні, фінансові тощо (для торговельних підприємств – товарні).

Розроблення антикризової програми підприємства становить обґрунтовану сукупність заходів, що мають бути вжиті для досягнення визначених цілей та виконання завдань антикризового управління. Зміст програми обумовлюється результатами проведеної діагностики, часовими й ресурсними обмеженнями антикризового процесу. У її складі зазвичай виділяють окремі антикризові політики — сукупність дій, засобів та інструментів досягнення певних результатів.

У сучасній економічній літературі антикризові заходи й політику

класифікують по-різному. Так, виокремлюють тактичні й стратегічні рішення, оборонні й наступальні дії, механізми оперативної, тактичної та стратегічної фінансової стабілізації, ужиття негайних заходів і корпоративні відновлювальні стратегії тощо.

Чітке ранжування тих чи інших антикризових заходів за терміном не є виправданим і життєздатним. На практиці неможливо чітко визначити день “ікс”, який є межею їх застосування. Залежно від фази кризи, жорсткості часових і ресурсних обмежень антикризова програма підприємства має оптимально поєднувати оперативні, тактичні та стратегічні рішення щодо виведення його з кризи.

Після розроблення антикризової програми настає етап безпосереднього впровадження антикризової програми й контролю за її виконанням. Найважливішою управлінською функцією на цьому етапі є організація контролю за виконанням антикризової програми для своєчасної модернізації або корегування розробленої політики (процедур, заходів) у зв'язку з непрогнозованими збуреннями у внутрішньому й зовнішньому середовищах і поведінкою окремих кредиторів.

Система контролю має забезпечувати, по-перше, відстеження динаміки зовнішніх проявів кризових явищ, факторів розвитку кризи, інтегральних показників кризового стану; по-друге, оцінювання результатів вжитих антикризових заходів за їх характером, термінами, наслідками реалізації.

Відповідно до ступеня досягнення поставлених цілей можливі такі управлінські дії:

- 1) продовження реалізації розробленої антикризової програми при досягненні поставлених цілей і завдань, необхідній результативності заходів;
- 2) модернізація й корегування антикризової програми в разі недотримання її окремих параметрів (терміни реалізації, досягнутий ефект, необхідні ресурси тощо) або появи несподіваних збурень у зовнішньому середовищі підприємства;
- 3) кардинальний перегляд розробленої програми та внесення коректив.

Метою етапу розроблення й реалізації профілактичних заходів щодо запобігання повторенню кризи є створення або модернізація основних елементів системи протидії банкрутству на рівні підприємства. Для цього мають бути внесені відповідні зміни в основні функціональні стратегії та політики підприємства: управління грошовим оборотом та запасами, господарським ризиком, формування й використання прибутку, закупівлю товарно-матеріальних ресурсів, управління дебіторською заборгованістю, залучення кредитних ресурсів, інвестиційну та інші політики, пов'язані з генеруванням або витрачанням грошових коштів. Ці зміни повинні враховувати передові технології, інструменти й засоби управління економічними процесами, забезпечувати високоефективну й сталу роботу підприємства в майбутньому.

Деякі науковці [47] вважають, що антикризове управління повинне активізуватися з початку існування самого підприємства. Ще під час його заснування система управління має усвідомити та врахувати потенційні загрози кризи, закласти елементи структури антикризового менеджменту й визначити відповідні функції. В умовах масової стагнації вітчизняних підприємств, з урахуванням особливостей їх розвитку, а також залежно від стану об'єкта можна виокремити три види антикризового управління: попереджувальне, кризове, післякризове [47].

Відповідно до них пропонується реалізація різних за функціональним призначенням і змістом етапів антикризового управління (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Характеристика етапів антикризового управління залежно від виду [26]

Етап	Зміст	Результат
1	2	3
Попереджувальне управління		
Сканування середовища	Спостереження за зовнішнім і внутрішнім середовищем підприємства з метою відстежування її слабких сигналів, що свідчать про можливу загрозу кризи	Визначення передумов виникнення кризи та факторів, що її спричиняють; попереднє прогнозування динаміки розвитку ситуації

Продовження таблиці 3.2

1	2	3
Реалізація попереджувальної програми	Формування й упровадження програми, що забезпечує запобігання внутрішнім кризоутвірним факторам або регламентує умови адаптації до зовнішніх	Забезпечення нейтралізації загрози кризи, оперативне корегування наявної тактики та стратегії розвитку
Кризове управління		
Діагностика	Моніторинг стану підприємства, визначення слабких і сильних сторін підприємства, класифікація та ранжування проблем	Виявлення реального стану підприємства й можливих загроз, розроблення термінових пропозицій і рекомендацій
Визначення й формування цілей і завдань	Детальний аналіз менеджменту, фінансів, маркетингу, виробництва й персоналу підприємства, оцінювання загроз і кризових процесів	Виявлення кризотвірних факторів, їх кількісне оцінювання, підготовка базових матеріалів для розроблення антикризової програми
Розроблення програми антикризового управління	Формування програми антикризового управління шляхом розроблення заходів з усунення загроз підприємству; генерування пропозицій з оптимізації функціональних структур і підрозділів підприємства, стратегій розвитку	Програма антикризового розвитку підприємства, що характеризується безліччю цілей; визначення переліку робіт з реалізації заходів, термінів і критеріїв їх виконання
Реалізація програми антикризового управління	Упровадження розробленої в ході попередніх етапів методики виходу підприємства з кризової ситуації	Усунення тенденції спаду діяльності; формування основи для поступального розвитку
Післякризове управління		
Оцінювання післякризового стану	Аналіз наслідків кризи, оцінювання стадії її розвитку й ступеня подолання, прогнозування тенденцій і можливостей розвитку	Визначення наявного ресурсно-матеріального, інтелектуального потенціалу підприємства, тривалості процесу розвитку
Планування діяльності	Формування місії підприємства, формування цілей і завдань, розроблення стратегій, програм і заходів з їх досягнення з урахуванням наявних ресурсів	Підвищення якісних значень показників фінансової та виробничо-господарської діяльності підприємства, вихід на нові рівні
Реалізація бізнес-проекту	Упровадження програми післякризового становлення й розвитку підприємства	—

Система антикризового управління, набуваючи специфічних рис на кожному з управлінських рівнів, має об'єднуватися спеціальною програмою стратегічного розвитку, що дасть можливість запобігати неплатоспроможності та неспроможності підприємства, своєчасно долати тимчасові перешкоди, зберігати та посилювати ринкові позиції за будь-яких

зовнішніх (економічних, політичних, соціальних та інших) умов, спираючись переважно на власні ресурси, забезпечувати сталий розвиток підприємства.

3.2 Удосконалення антикризового управління АТ «Укрзалізниця» на базі застосування дискримінантних моделей

Домінуючим напрямом сучасного фінансового аналізу є розрахунок та оцінка ймовірності виникнення банкрутства. Вчасне розкриття кризових явищ на підприємстві надає шанс запобігти його банкрутству. З цією метою використовується значна кількість моделей діагностики кризового фінансового стану підприємства. Вітчизняні та іноземні науковці розробили численні дискримінантні моделі, за результатами яких робляться висновки про фінансовий стан підприємства, його платоспроможність та міру ймовірності банкрутства. Теоретичним, методологічним і практичним питанням визначення ймовірності банкрутства підприємств приділяється значна увага закордонних учених (Е. Альтман, Р. Лис, А. Тоффлер, Г. Спрінгейт та ін.). Серед вітчизняних науковців - О.О. Терещенко, Л. Лігоненко, Ю. Терлецька, О.В. Подольська, А.М. Штангрет, Н.П. Шморгун та ін.

Метою дослідження є апробація вітчизняних та зарубіжних методик щодо визначення ймовірності банкрутства АТ «Укрзалізниця».

Аналіз світової практики довів, що найважливішим інструментом системи раннього запобігання й прогнозування банкрутства підприємств вважають дискримінантний аналіз (аналіз множинних дискримінант - *Multidiscriminant analysis, MDA*). Сутність аналізу зводиться до того, що завдяки використанню математично-статистичних методів складають функцію та обчислюють інтегральний показник, спираючись на який із необхідною ймовірністю можемо заздалегідь передбачати банкрутство будь-якого суб'єкта господарювання. Дискримінантний аналіз базується на емпірично-індуктивному дослідженні фінансових показників багатьох підприємств, серед яких були ті, що збанкрутіли, й ті, які успішно здійснюють виробничо-господарську діяльність.

Зазначимо, що методів діагностики з використанням моделей банкрутства досить багато: пятифакторна модель Альтмана, дискримінантна модель Ліса, дискримінантна модель Таффлера, дискримінантна модель О. Терещенко, модель Спрінгейта, модель Матвійчука А.В. тощо. Для практичного розрахунку показників цих моделей використовуємо дані статистичної звітності - Баланс форма 1 та Звіт про фінансові результати форма 2. У таблиці 3.3 представлено вихідні дані статистичної звітності АТ «Укрзалізниця» за 2018-2020 рр., які допоможуть правдиво оцінити фінансовий стан підприємства.

Таблиця 3.3

Вихідні дані статистичної звітності АТ «Укрзалізниця»

Показник	Рядки ф.1 та ф.2	Роки		
		2018	2019	2020
Необоротні активи, усього	Ф.1 р.1095	253490466	249503586	245292084
Запаси	Ф.1 р.1100	8881521	8642735	8230602
Оборотні активи, усього	Ф.1 р.1195	12018001	18984290	11773692
Актив балансу	Ф.1 р.1300	265508467	268487876	257161938
Середньорічна сума активів	Ф.1 р.1300 (к. 3 +к. 4) / 2	264976565	267259195,5	262824907
Нерозподілений прибуток	Ф.1 р.1420	-38660688	-36899201	-49171477
Власний капітал	Ф.1 р.1495	210117926	211871679	199599237
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	Ф.1 р.1595	23989561	28401817	28610286
Поточні зобов'язання і забезпечення	Ф.1 р.1695	31400980	28214380	28952415
Пасив балансу	Ф.1 р.1900	265508467	268487876	257161938
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Ф.2 р.2000	83402407	89711801	74463799
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	Ф.2 р.2050	-77104073	-80327539	-73312169
Валовий прибуток	Ф.2 р.2090	6298334	9384262	1151630
Адміністративні витрати	Ф.2 р.2130	-780854	-808757	-707849
Витрати на збут	Ф.2 р.2150	-135351	-96179	-50177
Фінансовий результат від операційної діяльності	Ф.2 р.2190	4174812	9160384	-8177350
Фінансовий результат до оподаткування	Ф.2 р.2290	940477	4386366	-11865792
Чистий фінансовий результат	Ф.2 р.2350	203854	2497349	-11772346
Амортизація	Ф.2 р.2515	12 382 210	12440561	12852086

Засновником прогнозування банкрутства є Е. Альтман. Він отримав всесвітнє визнання після створення математичної формули, що вимірює ступінь ризику банкрутства кожної окремої компанії (*Z score model*). Альтман був першим, хто успішно використав покроковий багатокритеріальний дискримінантний аналіз для виведення моделі ймовірності банкрутства з високим ступенем точності. Загальний економічний сенс моделі являє собою функцію від деяких показників, що характеризують економічний потенціал підприємства і результати його роботи за минулий період.

Під час розробки власної моделі Альтман вивчав фінансовий стан 66 підприємств, половина з яких збанкрутувала, а інша половина продовжувала успішно працювати. В процесі дослідження даних цих компаній, Альтман створив власну модель. На сьогоднішній день в економічній літературі описується чотири моделі Альтмана [45; 50; 58; 62].

Більш поширеною та обґрунтованою є п'ятифакторна модель Альтмана (табл. 3.5). У своїх дослідженнях Альтман використовував дані стабільних компаній, які протягом п'яти років збанкрутували. *Z*-модель Альтмана побудована за допомогою апарату мультиплікативного дискримінантного аналізу (*Multiple-discriminant analysis — MDA*). Його метою було визначення можливостей використання моделі для диференціації фірм, у яких немає загрози банкрутства, і компаній з високою ймовірністю настання кризи і майбутнього банкрутства [10].

Для визначення ймовірності ризику банкрутства використовуються дані таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Шкала для визначення вірогідності настання банкрутства

Значення показника <i>Z</i>	Ступінь ризику настання банкрутства	Ймовірність банкрутств, %
$Z < 1,81$	Дуже високий	80-100
Від 1,81 до 2,7	Високий	35-50
Від 2,8 до 2,9	Можливий	15-20
3,0 і вище	Дуже низький	0

Критичне значення показника Z дорівнює 2,675 (для підприємств, акції яких котируються на біржі). Порівняння цього критичного показника зі значеннями для кожної конкретної фірми дозволить судити про можливе банкрутство за 2—3 роки до його настання (якщо $Z < 2,675$). Якщо показник підприємства $Z > 2,675$, то це свідчить про фінансову стійкість.

Для підприємств, акції яких не котируються на біржі, якщо $Z < 1,23$, підприємство визнається банкрутом, при значенні Z в діапазоні $1,23 < Z < 2,89$ ситуація невизначена, значення $Z > 2,89$ притаманне стабільним і фінансово стійким компаніям. Розрахунок зведемо до таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Розрахунок імовірності банкрутства АТ «Укрзалізниця»
за моделлю Альтмана

Показник	Формула для форм № 1 та № 2	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення, +/-	
					2019/ 2018	2020/ 2019
X_1 = власний оборотний капітал / актив балансу	(Ф.1 р.1195 - Ф.1 р.1695) / Ф.1 р.1300	-0,073	-0,034	-0,067	0,039	-0,033
X_2 = нерозподілений прибуток/актив балансу	Ф.1 р.1420 / Ф.1 р.1300	-0,146	-0,137	-0,191	0,009	-0,054
X_3 = фінансовий результат до оподаткування / актив балансу	Ф.2 р.2290 / Ф.1 р.1300	0,004	0,016	-0,046	0,012	-0,062
X_4 = власний капітал / поточні зобов'язання і забезпечення	Ф.1 р.1495 / Ф.1 р.1695	6,691	7,509	6,894	0,818	-0,615
X_5 = чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) / актив балансу	Ф.2 р.2000 / Ф.1 р.1300	0,314	0,334	0,29	0,02	-0,044
$Z = 1,2 * X_1 + 1,4 * X_2 + 3,3 * X_3 + 0,6 * X_4 + 0,998 * X_5$		4,049	4,659	3,926	0,61	-0,733
$Z < 1,23$ - висока ймовірність банкрутства у найближчі 2-3 роки $Z > 1,23$ - ймовірність банкрутства дуже низька						

За результатами розрахунку ймовірності банкрутства за моделлю Альтмана ймовірність банкрутства АТ «Укрзалізниця» дуже низька. Однак, порівняння показників за 2018-2020 роки свідчить про погіршення фінансового стану Товариства.

Серед недоліків методу можна виокремити такі: модель є емпіричною й не має під собою самостійної теоретичної бази; всі коефіцієнти розраховані на основі статистики результатів діяльності підприємств США; коефіцієнти для кожної галузі необхідно розраховувати окремо.

Точність прогнозу Z-моделі Альтмана для компаній, акції яких котируються на біржі, на горизонті одного року становить 95 %, на два роки — 83 %, що є її перевагою. Недолік цієї моделі також полягає в тому, що її по суті можна розглядати лише стосовно великих компаній, які розмістили свої акції на фондовому ринку та відома ринкова вартість акцій.

Моделі Альтмана стали поштовхом для розробки формул визначення ймовірності банкрутства іншими вченими — економістами, математиками, фінансистами.

Модель Ліса є більш збалансованою, вона також акцентує увагу на рівень прибутковості діяльності та рентабельність активів підприємства, а також на структуру активів та джерел їх фінансування.

$$Z = 0,063*A + 0,092*B + 0,057*C + 0,001*D, \quad (3.1)$$

де А – оборотні активи/ всього активів;

В – операційний прибуток/ всього активів;

С – нерозподілений прибуток/ всього активів;

Д – власний капітал/ зобов'язання.

Для розрахунку показників за моделлю Ліса для АТ «Укрзалізниця» складемо таблицю 3.6.

Таблиця 3.6

Розрахунок імовірності банкрутства АТ «Укрзалізниця» за моделлю Ліса

Показник	Формула для форм № 1 та № 2	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення, +/-	
					2019/2018	2020/2019
A= всього оборотні активи / актив балансу	Ф.1 р.1195 / Ф.1 р.1300	0,045	0,071	0,046	0,026	-0,025
B= фінансовий результат від операційної діяльності / актив балансу	Ф.2 р.2190 / Ф.1 р.1300	0,016	0,034	-0,032	0,018	-0,066
C= нерозподілений прибуток/актив балансу	Ф.1 р.1420 / Ф.1 р.1300	-0,146	-0,137	-0,191	0,009	-0,054
D= власний капітал / позиковий капітал	Ф.1 р.1495 / (Ф.1 р.1595+Ф.1 р.1695)	3,793	3,742	3,468	-0,051	-0,274
Z=0,063*A+0,092*B+0,057*C+0,001*D		-0,0002	0,0035	-0,0075	0,0037	-0,011
Z нижче за 0,037 - висока загроза банкрутства						

За результатами розрахунку показників за моделлю Ліса стан АТ «Укрзалізниця» можна охарактеризувати як стан з дуже високою загрозою банкрутства. При цьому у 2020 році значення показника вказують на суттєве зростання ймовірності банкрутства порівняно з 2018-2019 роками.

Основною перевагою моделі є відносна простота розрахунку. Проте модель недостатньо пристосована до українських підприємств, оскільки розроблена для Англії з урахуванням західного розвитку [57].

Гордоном Л. В. Спрінгейтом у 1978 році, на підставі моделі Альтмана та покрокового дискримінантного аналізу була розроблена власна модель прогнозування ймовірності банкрутства підприємства.

У процесі розробки моделі з 19 фінансових коефіцієнтів, що вважалися кращими, Спрінгейтом було відібрано чотири коефіцієнти, на підставі яких була побудована модель Спрінгейта. Оцінка ймовірності банкрутства за моделлю Спрінгейта здійснюється за формулою:

$$Z = 1,03*X_1 + 3,07*X_2 + 0,66*X_3 + 0,4*X_4, \quad (3.2)$$

де X_1 — оборотний капітал / сукупні активи;

X_2 — (операційний прибуток + відсотки до сплати) / сукупні активи;

X_3 — операційний прибуток / короткострокові зобов'язання;

X_4 — чиста виручка від реалізації / сукупні активи.

При $Z < 0,862$ компанія є потенційним банкрутом.

У процесі тестування моделі Спрінгейта на підставі даних 40 компаній була встановлена точність передбачення неплатоспроможності на рік вперед 92,5 %.

Для розрахунку показників за моделлю Спрінгейта для АТ «Укрзалізниця» складемо таблицю 3.7.

Таблиця 3.7

Розрахунок імовірності банкрутства АТ «Укрзалізниця»
за моделлю Спрінгейта

Показник	Формула для форм № 1 та № 2	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення, +/-	
					2019/ 2018	2020/ 2019
A= робочий капітал / актив балансу	(Ф.1 р.1495+ Ф.1 р.1595 - Ф.1 р.1095) / Ф.1 р.1300	-0,034	-0,066	0,039	-0,032	-0,034
B= фінансовий результат до оподаткування / актив балансу	Ф.2 р.2290 / Ф.1 р.1300	0,016	-0,046	0,012	-0,062	0,016
C= валовий прибуток / поточні зобов'язання і забезпечення	Ф.2 р.2090 / Ф.1 р.1695	0,201	0,333	0,04	0,132	-0,293
D= собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) / актив балансу	Ф.2 р.2050 / Ф.1 р.1300	0,29	0,299	0,285	0,009	-0,014
$Z=1,03*A+3,07*B+0,66*C+0,4*D$		0,47	0,634	0,217	0,164	-0,417
$Z < 0$ – напівбанкрут; $0 < Z < 1$ загрожує банкрутство, якщо не здійснити санацію; $1 < Z < 2$ - фінансова стійкість порушена, але за умови переходу на антикризове управління банкрутство не загрожує; $Z > 2$ - підприємство є фінансово стійким, банкрутство не загрожує						

За результатами розрахунку показників Товариству загрожує банкрутство. При цьому у 2020 році показник суттєво погіршився порівняно с 2018-2019 роками, а по відношенню до 2019 року майже у 3 рази.

Перевагами даної моделі є те, що у цілому похибка прогнозування не перевищує 10 %; також не враховується ринкова капіталізація підприємств. Однак українськими підприємствами модель Спрінгейта може використовуватись як додаткова, оскільки вона не враховує фактори неекономічного характеру.

Після виходу в світ моделі Альтмана, широке розповсюдження почали мати методи аналізу ймовірності банкрутства підприємства, засновані на дискримінантному аналізі, одним із прикладів яких є модель Таффлера.

Відмінності моделі Альтмана від моделі Таффлера полягають в різних інформаційних базах, що використовувалися для їх розробки (так, модель Таффлера і Тішоу побудована на основі даних підприємств Великобританії), а також кількості та змісту факторів, що приймалися до уваги в ході аналізу [58].

Модель Таффлера і Тішоу має такий вигляд:

$$Z = 0,53X_1 + 0,13X_2 + 0,18X_3 + 0,16X_4, \quad (3.3)$$

де X_1 – операційний прибуток / поточні зобов'язання;

X_2 – оборотні активи / зобов'язання;

X_3 – поточні зобов'язання / всього активів;

X_4 – чистий дохід/ всього активів.

Не зважаючи на простоту розрахунку імовірності настання банкрутства за моделлю Таффлера і Тішоу, вона є досить обмеженою у використанні, оскільки її можна застосовувати лише відносно підприємств, що котирують свої акції на фондових біржах.

Для розрахунку показників за моделлю Таффлера і Тішоу для

АТ «Укрзалізниця» складемо таблицю 3.8.

Таблиця 3.8

Розрахунок імовірності банкрутства АТ «Укрзалізниця»
за моделлю Таффлера і Тішоу

Показник	Формула для форм № 1 та № 2	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення, +/-	
					2019/ 2018	2020/ 2019
X_1 = фінансовий результат від операційної діяльності / поточні зобов'язання і забезпечення	$\Phi.2 \text{ р.}2190 / \Phi.1 \text{ р.}1695$	0,133	0,325	-0,282	0,192	-0,607
X_2 = всього оборотні активи / довгострокові зобов'язання і забезпечення + поточні зобов'язання і забезпечення	$\Phi.1 \text{ р.}1195 / (\Phi.1 \text{ р.}1595 + \Phi.1 \text{ р.}1695)$	0,217	0,335	0,205	0,118	-0,13
X_3 = поточні зобов'язання і забезпечення / актив балансу	$\Phi.1 \text{ р.}1695 / \Phi.1 \text{ р.}1300$	0,118	0,105	0,113	-0,013	0,008
X_4 = чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) / актив балансу	$\Phi.2 \text{ р.}2000 / \Phi.1 \text{ р.}1300$	0,314	0,334	0,29	0,02	-0,044
$Z=0,53*X_1+0,13*X_2+0,18*X_3+0,16*X_4$		0,17	0,288	-0,056	0,118	-0,344
$Z < 0,2$ - висока ймовірність банкрутства $Z = 0,25$ - критичне значення показника $Z > 0,3$ - добрі довгострокові перспективи, ймовірність банкрутства дуже низька						

За результатами оцінки ймовірності банкрутства у 2018 році Товариство має високий рівень вірогідності банкрутства. У 2019 році спостерігається значне покращення становища. Однак у 2020 році спостерігається суттєве погіршення стану АТ «Укрзалізниця» та дуже висока вірогідність банкрутства. Значення показників Z має від'ємне значення.

Досить поширеною в Україні є діагностика банкрутства підприємства за моделлю О. Терещенка [50]. Модель О. Терещенка визначається за формулою:

$$Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6, \quad (3.4)$$

де X_1 – відношення грошових надходжень до зобов'язань;

X_2 – відношення валюти балансу до зобов'язань;

X_3 – відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів;

X_4 – відношення прибутку до виручки;

X_5 – відношення виробничих запасів до виручки;

X_6 – відношення виручки до основного капіталу.

На основі отриманого результату здійснюється висновок про ймовірність банкрутства підприємства: коли $Z > 2$ – банкрутство не загрожує; коли $1 < Z < 2$ – фінансова стійкість порушена; коли $0 < Z < 1$ – існує загроза банкрутства.

Тобто, коли $Z > 2$ – у підприємства непогані довгострокові перспективи, а якщо $0 < Z < 1$ – банкрутство більш ніж ймовірне.

Розроблена у 2003 році дискримінантна модель О.Терещенка має значні переваги над традиційними методиками: модель є зручною в застосуванні; розроблена на використанні вітчизняних статистичних даних; враховується сучасна міжнародна практика; за рахунок використання різноманітних модифікацій базової моделі до підприємств різних видів діяльності вирішує проблему критичних значень показників.

Також заслуговує уваги модель вітчизняного науковця А.В. Матвійчука, яка передбачає розрахунок показників за формулою [42].

$$Z=0,033 \times X_1 + 0,268 \times X_2 + 0,045 \times X_3 - 0,018 \times X_4 - 0,004 \times X_5 - 0,015 \times X_6 + 0,702 \times X_7, \quad (3.5)$$

де X_1 – оборотні активи/необоротні активи;

X_2 – чистий дохід від реалізації/поточні зобов'язання;

X_3 – чистий дохід від реалізації/власний капітал;

X_4 – баланс/чистий дохід від реалізації;

X_5 – (оборотні активи – поточні зобов'язання)/оборотні активи;

X_6 – (довгострокові зобов'язання + поточні зобов'язання)/баланс;

X_7 – власний капітал/(забезпечення наступних витрат і платежів +

довгострокові зобов'язання + поточні зобов'язання).

$Z > 1,104$ свідчить про задовільний фінансовий стан і низьку ймовірність банкрутства (чим вище значення Z , тим стійкіше становище компанії). Якщо $Z < 1,104$, виникає загроза фінансової кризи (зі зменшенням показника Z збільшується загроза банкрутства).

Для розрахунку показників за моделлю Терещенка для АТ «Укрзалізниця» складемо таблицю 3.9.

Таблиця 3.9

Розрахунок імовірності банкрутства АТ «Укрзалізниця»
за моделлю О. Терещенко

Показник	Формула для форм № 1 та № 2	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення, +/-	
					2019/ 2018	2020/ 2019
X_1 = чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) / довгостро-кові зобов'язання і забезпечення + поточні зобов'язання і забезпечення	$\Phi.2 \text{ p.}2000 / (\Phi.1 \text{ p.}1595 + \Phi.1 \text{ p.}1695)$	1,5057	1,5846	1,2936	0,0789	-0,291
X_2 = пасив балансу/ довгострокові зобов'язання і забезпечення + поточні зобов'язання і забезпечення	$\Phi.1 \text{ p.}1900 / (\Phi.1 \text{ p.}1595 + \Phi.1 \text{ p.}1695)$	4,7934	4,7422	4,4675	-0,0512	-0,2747
X_3 = чистий фінансовий результат / середньорічна сума активу балансу	$\Phi.2 \text{ p.}2350 / (\Phi.1 \text{ p.}1300 (\text{к.} 3 + \text{к.} 4) / 2)$	0,0008	0,0093	-0,0448	0,0085	-0,0541
X_4 = чистий фінансовий результат / чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	$\Phi.2 \text{ p.}2350 / \Phi.2 \text{ p.}2000$	0,0024	0,0278	-0,1581	0,0254	-0,1859
X_5 = запаси / чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	$\Phi.1 \text{ p.}1100 / \Phi.2 \text{ p.}2000$	0,1065	0,0963	0,1105	-0,0102	0,0142
X_6 = чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) / основний капітал (необоротні активи + довго-строкові зобов'язання і забезпечення)	$\Phi.2 \text{ p.}2000 / (\Phi.1 \text{ p.}1095 + \Phi.1 \text{ p.}1595)$	0,3006	0,3228	0,2719	0,0222	-0,0509
$Z = 1,5 * X_1 + 0,08 * X_2 + 10 * X_3 + 5 * X_4 + 0,3 * X_5 + 0,1 * X_6$		2,724	3,049	1,12	0,325	-1,929
$Z < 0$ – напівбанкрут; $0 < Z < 1$ - існує загроза банкрутства; $1 < Z < 2$ - фінансова стійкість порушена; $Z > 2$ - банкрутство не загрожує						

За результатами проведеної оцінки можна зробити висновки, що у 2018 році стан товариства характеризується як стійкий та йому не загрожує банкрутство. Значне підвищення показника відбулося у 2019 році порівняно з

2018 роком. Однак, за підсумками діяльності у 2020 році значення показника вказує на те, що фінансова стійкість АТ «Укрзалізниця» суттєво порушена. Показник наближається до 1, що вказує на суттєве підвищення ризику банкрутства.

Для розрахунку показників за моделлю А.В. Матвійчука для АТ «Укрзалізниця» складемо таблицю 3.10.

Таблиця 3.10

Розрахунок імовірності банкрутства АТ «Укрзалізниця»
за моделлю А.В. Матвійчука

Показник	Формула для форм № 1 та № 2	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення, +/-	
					2019/2018	2020/2019
X ₁ – оборотні активи/необоротні активи	Ф.1 р.1195 / Ф.1 р.1095	0,047	0,076	0,048	0,029	-0,028
X ₂ – чистий дохід від реалізації/ поточні зобов'язання	Ф.2 р.2000 / Ф.1 р.1695	2,656	3,18	2,572	0,524	-0,608
X ₃ – чистий дохід від реалізації/власний капітал	Ф.2 р.2000 / Ф.1 р.1495	0,397	0,423	0,373	0,026	-0,05
X ₄ – баланс/чистий дохід від реалізації	Ф.1 р.1300 / Ф.2 р.2000	3,183	2,993	3,454	-0,19	0,461
X ₅ – (оборотні активи – поточні зобов'язання)/оборотні активи	(Ф.1 р.1195 – Ф.1 р.1695) / Ф.1 р.1195	-1,613	-0,486	-1,459	1,127	-0,973
X ₆ – (довгострокові зобов'язання + поточні зобов'язання)/баланс	(Ф.1 р.1595 + Ф.1 р.1695) / Ф.1 р.1300	0,209	0,211	0,224	0,002	0,013
X ₇ – власний капітал / (забезпечення наступних витрат і платежів + довгострокові зобов'язання + поточні зобов'язання)	Ф.1 р.1495 / (Ф.1 р.1595 + Ф.1 р.1695)	3,793	3,742	3,468	-0,051	-0,274
$Z=0,033 \times X_1 + 0,268 \times X_2 + 0,045 \times X_3 - 0,018 \times X_4 - 0,004 \times X_5 - 0,015 \times X_6 + 0,702 \times X_7$		3,34	3,446	3,083	0,106	-0,363
Z > 1,104 свідчить про задовільний фінансовий стан і низьку ймовірність банкрутства; Z < 1,104, виникає загроза фінансової кризи						

За результатами проведених розрахунків Z свідчить про задовільний фінансовий стан і низьку ймовірність банкрутства. Найвище значення показник має у 2019 році. У 2020 році спостерігається його зниження на рівень, нижче 2018 року.

3.3 Оцінка достовірності дискримінантних моделей

У таблицях 3.4-3.10 представлено розрахунки моделей банкрутства в розрізі показників з указуванням повної формули розрахунку з посиланням на дані форм балансу та звіту про фінансові результати, а також із додаванням шкали оцінювання по кожній моделі для розшифровки результатів та надання висновків.

Розрахунок показників ймовірності банкрутства АТ «Укрзалізниця» із використанням різних дискримінантних моделей, показав, що за результатами оцінки за більшістю моделей у 2018 та 2019 роках банкрутство не загрожує фінансовому стану підприємства. АТ «Укрзалізниця» має стабільне фінансове становище з достатнім рівнем фінансової стійкості. Однак у 2020 році спостерігається суттєве погіршення показників за всіма моделями.

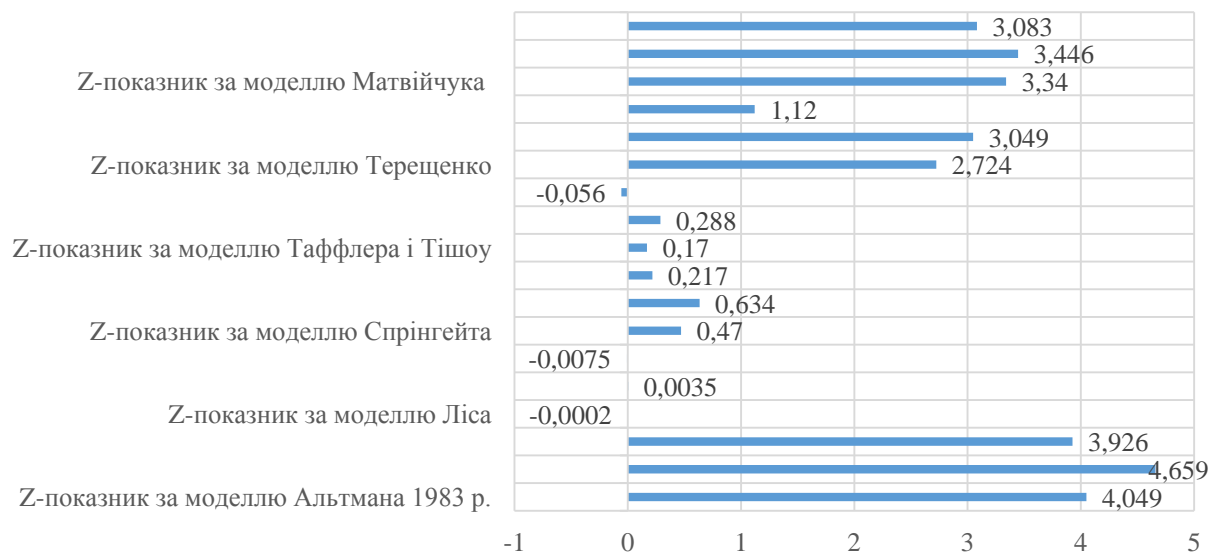

Рисунок 3.2. Зведені результати оцінки ймовірності банкрутства

Отже, для оцінки фінансового стану підприємства доцільним є використання декількох моделей оцінки ймовірності банкрутства, щоб винайдений результат був достовірним та якісним. Запропоновані нами моделі в змозі надати оцінку фінансовій стійкості підприємства, а це є визначальним чинником у процесі антикризового управління підприємством.

Для оцінки достовірності досліджуваних в роботі дискримінантних моделей зведемо результати розрахунків до таблиці 3.11 та проведемо порівняльний аналіз стану підприємства за результатами оцінки і фактичними показниками діяльності Товариства.

Таблиця 3.11

Результати діагностики кризового стану АТ «Укрзалізниця» за моделями
діагностики банкрутства

Показник	Нормативні значення	Роки	Значення	Висновок
Z-показник за моделлю Альтмана 1983 р.	Z<1,23 - висока ймовірність банкрутства у найближчі 2-3 роки Z>1,23 - ймовірність банкрутства дуже низька	2018	4,049	ймовірність банкрутства дуже низька
		2019	4,659	
		2020	3,926	
Z-показник за моделлю Ліса	Z нижче за 0,037 - висока загроза банкрутства	2018	-0,0002	висока загроза банкрутства
		2019	0,0035	
		2020	-0,0075	
Z-показник за моделлю Спрінгейта	Z<0 – напівбанкрут; 0 < Z < 1 загрожує банкрутство, якщо не здійснити санацію; 1 < Z < 2 - фінансова стійкість порушена, але за умови переходу на антикризове управління банкрутство не загрожує; Z > 2 - підприємство є фінансово стійким, банкрутство не загрожує	2018	0,47	загрожує банкрутство, якщо не здійснити санацію
		2019	0,634	
		2020	0,217	
Z-показник за моделлю Таффлера і Тішоу	Z<0,2 - висока ймовірність банкрутства; Z=0,25 - критичне значення показника; Z>0,3 - добрі довгострокові перспективи, ймовірність банкрутства дуже низька	2018	0,170	висока ймовірність банкрутства
		2019	0,288	критичне значення
		2020	-0,056	висока ймовірність банкрутства
Z-показник за моделлю Терещенко	Z<0 – напівбанкрут; 0 < Z < 1 - існує загроза банкрутства; 1 < Z < 2 - фінансова стійкість порушена; Z > 2 - банкрутство не загрожує	2018	2,724	банкрутство не загрожує
		2019	3,049	
		2020	1,120	існує загроза банкрутства
Z-показник за моделлю Матвійчука	Z > 1,104 свідчить про задовільний фінансовий стан і низьку ймовірність банкрутства; Z < 1,104, виникає загроза фінансової кризи	2018	3,34	задовільний фінансовий стан і низька ймовірність банкрутства
		2019	3,446	
		2020	3,083	

У таблиця 3.12 приведено інформацію щодо основних показників консолідованого балансу АТ «Укрзалізниця» за 2015-2020 рр. [5].

Таблиця 3.12.

Основні показники консолідованого балансу АТ «Укрзалізниця»
за 2015-2020 рр., млрд грн

	Станом на 31 грудня:					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Активи						
Нематеріальні активи	45,83	45,79	45,81	45,84	45,86	45,88
Основні засоби	208,19	196,25	182,87	184,74	182,36	177,31
Незавершені капітальні інвестиції	5,29	5,99	7,07	7,12	6,33	7,04
Довгострокові фінансові інвестиції	0,08	0,89	0,71	0,77	0,80	0,79
Інші необоротні активи	0,68	1,59	12,23	14,95	13,90	13,90
Запаси	5,14	6,13	8,42	8,88	9,13	8,73
Дебіторська заборгованість	2,95	2,97	1,29	1,28	1,13	0,94
Гроші та їх еквіваленти	4,88	6,42	5,19	1,25	6,98	2,50
Інші активи	0,68	0,84	0,86	0,68	2,51	0,63
Баланс	273,73	266,85	264,44	265,51	269,01	257,72
Пасиви						
Статутний капітал	229,88	229,88	229,88	229,88	229,88	229,88
Додатковий капітал	19,60	19,60	18,90	18,89	18,91	18,91
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-31,24	-38,67	-38,01	-38,66	-37,00	-49,40
Довгострокові кредити банків	8,54	9,61	8,45	9,31	1,66	1,51
Інші довгострокові зобов'язання	13,58	14,68	19,27	11,98	23,63	23,59
Довгострокові забезпечення	1,90	2,53	2,23	2,65	3,19	3,59
Поточна кредиторська заборгованість за:						
довгостроковими зобов'язаннями	21,02	16,68	10,75	16,20	13,18	14,31
товари, роботи, послуги	3,37	3,54	4,10	4,94	4,66	3,96
розрахунками з бюджетом	0,79	0,47	0,64	0,61	0,87	1,09
розрахунками зі страхування	0,42	0,27	0,36	0,41	0,44	0,42
розрахунками з оплати праці	0,80	1,01	1,36	1,54	1,71	1,67
одержаними авансами	1,83	2,68	2,43	2,32	1,94	1,68
Поточні забезпечення	1,18	3,31	2,98	3,64	2,99	2,79
Інші поточні зобов'язання	1,99	1,19	1,02	1,58	2,10	2,86
Інші	0,06	0,07	0,07	0,20	0,85	0,87
Баланс	273,73	266,85	264,44	265,51	269,01	257,72

Із аналізу показників, які безпосередньо впливають на реальні (не

облікові) зміни розміру статутного капіталу, впливає, що в 2020 р. у порівнянні із 2015 р.:

- 1) баланс активів (основні і оборотні засоби) зменшився на 16 млрд грн (-6%);
- 2) непокритий збиток зріс на 18,2 млрд грн (+58%);
- 3) сума довгострокових кредитів банків, інших довгострокових зобов'язань та забезпечень збільшилась на 4,7 млрд грн (+19,4%)
- 4) покриття активами розміру статутного капіталу скоротилось на 7%.

Це вже, саме по собі, свідчить про негативні тенденції. Але слід приділити окрему увагу наявності певних "викривлень" у бухгалтерському обліку стосовно необоротних активів (основні засоби та інші необоротні активи).

У 2015 р. до статутного капіталу АТ «Укрзалізниця» було внесено необоротні активи ринковою вартістю у 208,9 млрд грн, які протягом 5 років частково зносились, перенісши свою вартість на собівартість перевезень не залежно від того чи повністю нарахована амортизація, чи ні. Їх ресурс мав бути відтворений ремонтно-відновлювальними роботами капітального характеру.

Проте наразі цей ресурс відтворено менше ніж на 2/3 (рисунок 3.3), зокрема, завдяки шлейфу відкладених ремонтів основних засобів в обсязі 41 млрд грн, що відповідно знижує їх реальну вартість, яка в дійсності скорочена на майже 67 млрд грн, або на 32%.

Таким чином, за 5 років неефективного господарювання реальна вартість державних активів у статутному капіталі АТ «Укрзалізниця» скоротилась у гривнях майже на 1/3, а в доларовому еквіваленті – на 40%.

Це реальні темпи розбазарювання переданого державою до статутного капіталу майна, які частково можна приховати обліком, але реальний фізичний стан основних фондів викриває цей обман. При цьому не проведення переоцінки основних фондів приховує реальне падіння їх вартості [5].

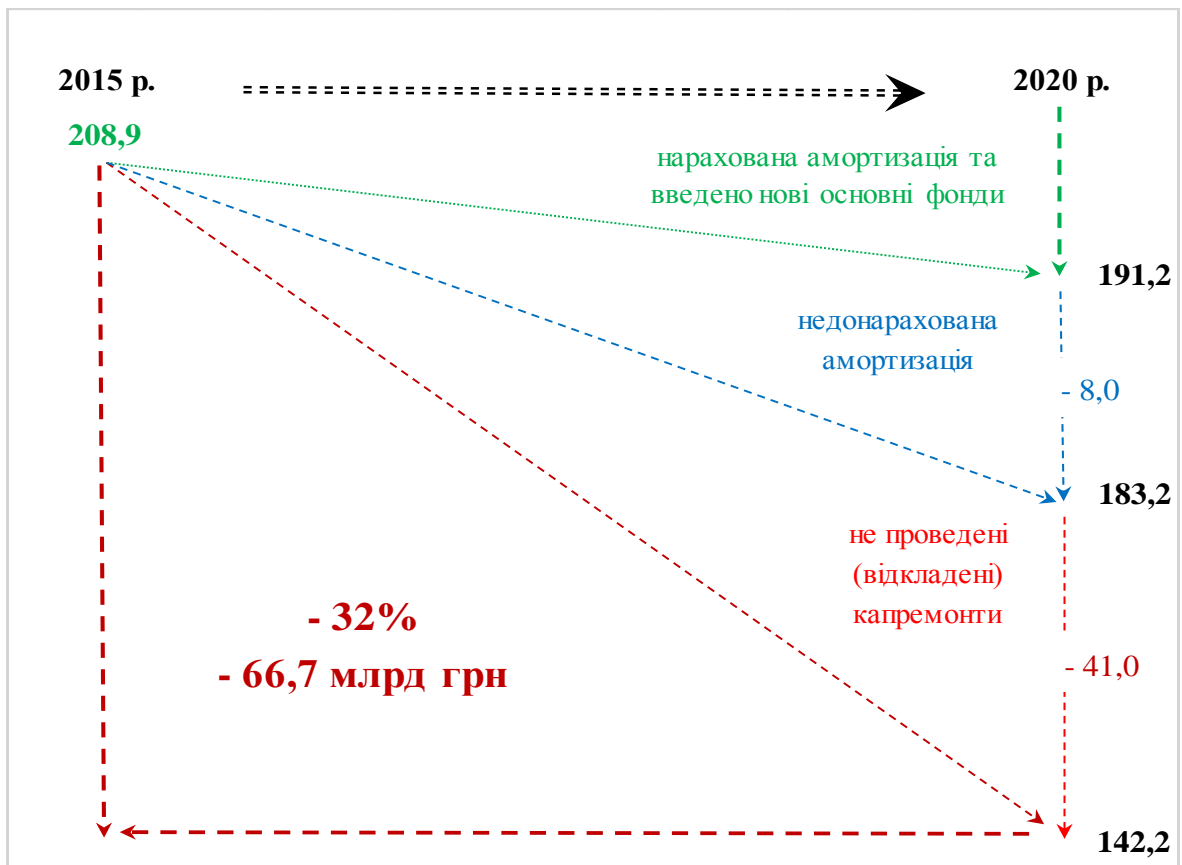

Рисунок 3.3. Реальна вартість необоротних активів, млрд грн [5]

Відповідальні за це правління та наглядова рада АТ «Укрзалізниця», а також Мінінфраструктури в частині відсутності належного контролю.

Обсяги залишку основного боргу АТ «Укрзалізниця» (таблиця 3.13) протягом 5 останніх років поступово скорочуються, їх розмір на кінець 2020 р. склав у гривневому еквіваленті 34,2 млрд грн, що складає 45% чистого доходу від реалізації.

Таблиця 3.13.

Залишок основного боргу АТ «Укрзалізниця», млрд грн [5]

Роки		2016	2017	2018	2019	2020
Залишок основного боргу, млрд грн	на початок року	38,4	3,6	38,5	33,8	33,3
	на кінець року	36,6	33,5	33,8	33,3	34,2
Основний борг відносно чистого доходу, %		54,0	45,0	40,0	37,0	45,0

Звертає на себе увагу скорочення співвідношення основного боргу з

чистим доходом від реалізації в 2016-2019 рр. у 1,5 рази, що свідчить про згортання роботи стосовно залучення запозичень на розвиток галузі, зокрема і в порушення параметрів затвердженого Урядом фінплану товариства.

Крім того, сьогодні критичною є і ситуація з обслуговуванням боргових зобов'язань (рисунок 3.4). В поточному році має бути повернуто 7,734 млрд грн основного боргу, що вбачається майже нереальним, виходячи із аналізу поточного виробничого та фінансового стану АТ «Укрзалізниця» з урахуванням необхідності погашення короткострокових запозичень.

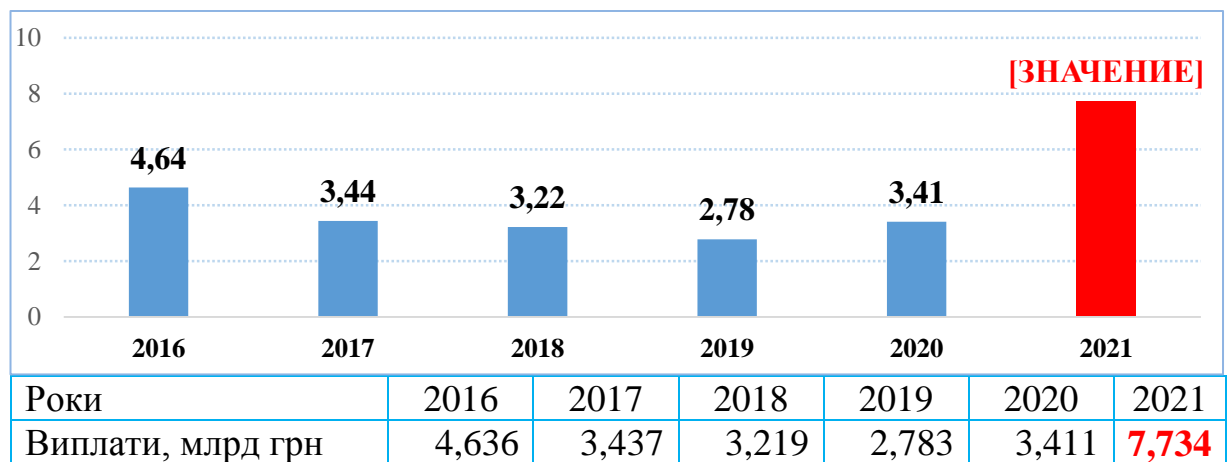

Рисунок 3.4. Річні витрати на обслуговування довгострокових запозичень АТ «Укрзалізниця», млрд грн

Проблема наразі не вирішена і загрожує дефолтом АТ «Укрзалізниця». Це є не тільки викликом для Уряду, як для єдиного акціонера, але і несе загрозу національній економіці.

В таблиці 3.14. наведено основні дані щодо довгострокових запозичень АТ «Укрзалізниця» станом на 31.12.2020 [5].

Особливу увагу звертає на себе договір фінансового лізингу з АТ "Укрексімбанк" від 22.02.2018 про постачання 30 тепловозів, вироблених на колишньому закордонному підрозділі (який на час укладення угоди вже належав російській компанії ТрансМашХолдинг) американської компанії GE (Дженерал Електрик), згідно з умовами якого ставка плати за користування

предметом лізингу становила 19% річних. Така відсоткова ставка є край високою (у 3-5 разів вища за світові практики), навіть з урахуванням її зниження до 17% додатковою угодою.

Таблиця 3.14

Основні дані щодо довгострокових запозичень АТ «Укрзалізниця»

Кредитори	Вид запозичення	Валюта	Сума договору, тис. од.	Дата повернення	% ставка на 31.12.2020	Залишок основного боргу на 31.12.20, млн грн	Примітка
АТ "Сбербанк"	кредит	USD	323 426	31.07.23	12,0	5 587	можливе дострокове погашення
ПАТ "Промінвестбанк"	кредит	USD	196 250	03.03.15	11,0	4 332	іде судовий процес
ДП "Фінансування інфраструктурних проектів"	позика	UAH	500 000	31.03.21	10,46	500	
Європейський інвестиційний банк	кредит	EUR	550 00	20.01.43	$I_{\text{тор}} + 0,867\%$	1 908	
ЕБРР	кредит	USD	125 000	04.03.21	$I_{\text{тор}} + 6\%$	69	
	кредит	USD	120 000	10.06.22	$I_{\text{тор}} + 1\%$	186	
Shortline PLC	євробонд	USD	500 000	15.09.21	9,8781	2 833	
Rail Capital Markets plc	євробонд	USD	594 902	09.07.24	8,68422	16 828	
АТ "Укресімбанк"	фінанс. лізинг	UAH	3 763 494	14.03.26	19,0	1 921	21.01.2021 укладено додаткову угоду про зниження ставки до 17%
Всього						34 190	
Крім того зобов'язання ДП "Донецька залізниця" (мораторій)							
АТ "Сбербанк"	кредит	USD	95 032	14-16 pp.	10,65 12,0	2 685	Мораторій, Постанова Уряду від 12.11.2014 №604 і ЗУ від 20.12.2016 №1787-VIII
ПАТ "ВТБ Банк"	кредит	USD	600 000	13.09.16	18,4	16 500	
Всього						19 185	

Цей випадок є знаковим і містить багатобічний та багаторівневий опис проблеми, що як ракова пухлина майже повністю заповнила керівний склад АТ «Укрзалізниця». Мало того, що масові необхідні матеріали і комплектуючі закуповуються за завищеними цінами, наразі вже і ключові для галузі, багатомільйонної вартості об'єкти закуповуються з використанням

"корупційної складової".

Згідно зі звітом ТСК [5], оцінюючи роботу фінансово-економічного блоку АТ «Укрзалізниця» члени ТСК дійшли негативних висновків щодо професійності та компетентності топ-менеджерів, зокрема:

1. Керівництво АТ «Укрзалізниця» постійно мало у своєму розпорядженні достатні грошові кошти для фінансування планових капвкладень і ремонтів основних фондів, тому уявна "відсутність коштів" не є об'єктивною причиною їх невиконання.

2. Переведення за наявних умов лише 70% залишків коштів із поточних на депозитні рахунки дозволило б збільшити доходи в 3 рази, отримавши додатково 2 млрд грн за 5 років (таблиця 3.15.). Той факт, що цього не зроблено, викликає підозру про наявність корупційних "домовленостей" щодо поділу ("розпилу") отриманих таким чином доходів від використання банками цих залишків [5].

Таблиця 3.15.

Залишки грошових коштів на поточних рахунках та доходи від них у
2016-2020 рр., млн грн

Роки	2016	2017	2018	2019	2020	2016-2020
Залишок на кінець року	6 666,0	5 080,0	1 185,0	7 419,0	2 326,0	x
Фактичні доходи від залишків на поточних рахунках	358,0	549,0	197,0	254,0	148,0	1 506,0
Розрахункові доходи від переводу 70% залишків на депозитні рахунки	859,0	1 317,0	472,0	610,0	354,0	3 612,0
Різниця (недоотримано)	-501,0	-768,0	-275,0	-356,0	-206,0	-2 106,0

3. Організація діяльності щодо зменшення дебіторської заборгованості знаходиться на край низькому рівні (таблиця 3.16.). Посадових осіб, що понесли відповідальність за таку незадовільну роботу, ТСК не виявлено [5].

Таблиця 3.16.

Дебіторська заборгованість АТ «Укрзалізниця»
станом на 31.12.2020, млн грн

Всього заборгованість станом на 31.12.2020	1 770,0
в т.ч. прострочена	960,0
Резерв сумнівних боргів	825,0
в т.ч. прострочена	823,0
Чиста заборгованість (балансова)	945,0
в т.ч. прострочена	136,0
Списана дебіторська заборгованість за 2020 р.	163,0

4. Аналіз консолідованих фінансових звітів АТ"УЗ" свідчить, що основним фактором впливу на формування підсумкового фінансового результату є не виробнича діяльність менеджменту, а дохід (збиток) від курсової різниці (таблиця 3.17). Також до подібних маніпуляцій вдалось керівництво АТ «Укрзалізниця» коли за період 2014-2015рр. показало збитки від курсових різниць в розмірі 28,1 млрд. грн., внаслідок АТ «Укрзалізниця» було змушене підняття тарифів на залізничні перевезення у 2015р. на 30%.

Таблиця 3.17.

Обсяги курсової різниці та її вплив на фінансовий результат
АТ «Укрзалізниця» у 2016-2020 рр., млн грн

Роки	2016	2017	2018	2019	2020
Чистий дохід (+), збиток (-) від курсової різниці	-4 506,0	-1 140,0	+539,0	+4 326,0	-5 486,0
Чистий фінансовий результат	-7 322,0	+114,0	+204,0	+2 988,0	-11 869,0
Фінансовий результат без впливу курсових різниць	-2 816,0	+1 254,0	-335,0	-1 338,0	-6 383,0

Також перевіркою було виявлено, що близько року тому виконуючий обов'язки правління і за сумісництвом фінансовий директор Укрзалізниці Іван Юрик провів реструктуризацію боргу компанії перед Сбербанком, залишивши

завищені відсоткові ставки по кредитах банку (ставка по кредитах залишилася на колишньому рівні - 12%, коли середня ринкова ставка за чотири попередні місяці була майже вдвічі нижче (6,6%).

Так, у 2020 році відсоткова ставка по кредитах Сбербанку склала 12% річних (за доларовими договорами) та 20,75% річних (за гривневими договорами) в той час як, середні ставки за довгостроковими кредитами для підприємств в Україні в 2020 році були на рівні 6,6 % і 16,6% відповідно (згідно офіційної статистики НБУ) [5].

Це свідчить або про некомпетентність, або про схильність до несумлінних маніпуляцій відповідальних за економіку і фінанси посадових осіб АТ «Укрзалізниця» [5].

У березні 2020 року, через пандемію коронавірусу, світова економіка завмерла. Компанії-виробники значно скоротили вантажоперевезення, туристичні подорожі впали до нуля. Укрзалізниця втратила частину доходів, але продовжила виконувати зобов'язання, насамперед перед колективом. Щоб зберегти Товариство та людей, керівництво розробило план виходу з фінансової ями — Антикризовий план. Перші місяці його виконання вже принесли компанії 2,4 млрд грн для покриття видатків [67].

Через кризу Укрзалізниця втратила понад 8 млрд грн. Керівництво доручило розробити рішення, яке б допомогло Товариству вибратися з фінансової прірви, пом'якшити наслідки коронакризи. У плані йдеться про підвищення енергоефективності, запровадження неповного робочого тижня, відтермінування соціальних виплат, продаж металобрухту та непрофільних активів, а також багато інших заходів з економії витрат, так само як і заходів зі збільшення доходів. План був сформований за кожною вертикаллю управління профільними департаментами, узагальнений та затверджений правлінням. Він розрахований на 2020-2021 роки. Окремим блоком передбачено низку заходів державної підтримки, серед яких скасування земельного податку та пряма фінансова допомога. Але з усіх визначених шляхів державою реалізовано тільки відтермінування виплати дивідендів за

2019 рік [67].

Один із заходів Антикризогового плану передбачав, наприклад, виведення всього адміністративно-управлінського персоналу та частини робітників виробничих підрозділів у режим скороченого робочого тижня, що реалізовано з 1 липня 2020 року. Необхідно зазначити, що у 2020 році, попри кризу, скорочення персоналу в УЗ не відбувалось.

В Антикризоговому плані зафіксовані очікування і від Верховної Ради. На розгляд ВР був поданий законопроект № 1196-1. З вересня минулого року його опрацьовують у комітетах. Законопроект потрібен, щоб запровадити в Україні європейську модель ринку залізничних перевезень. Таке зобов'язання держава взяла на себе, коли підписала Угоду про Асоціацію з ЄС. Чому це важливо? Наразі пасажирські перевезення в УЗ збиткові. Залізниця покриває цей збиток за рахунок доходів від вантажоперевезень. Але це дві різні послуги, які не мають паразитувати одна на одній. Замовником соціальних пасажирських перевезень повинна стати держава. Відповідно держава має взяти на себе зобов'язання покривати різницю між тим, що сплачує пасажир, та тим, скільки реально коштує ця послуга. Так це працює у Європі. І такий підхід допоміг би Укрзалізниці у період коронакризи (та надалі) не накопичувати збитки, а вчасно здійснювати соціальні виплати співробітникам і працювати в нормальному режимі. Втім, законопроект майже рік перебуває на розгляді Комітету з питань транспорту [67].

Ще одним можливим інструментом державної підтримки є перегляд тарифів на вантажні перевезення. Фактично у держави є два шляхи фінансувати залізницю: субсидування з державного бюджету та встановлення адекватних тарифів. Наразі тарифна система є дискримінаційною для деяких груп вантажів, існує перехресне субсидування між класами вантажів, необхідно від такої практики відмовлятися.

Кабмін прийняв рішення щодо відстрочки виплати дивідендів Укрзалізницею до кінця року. Ефект від цього – 750 млн грн, які зараз дуже

потрібні Компанії. Але це відстрочка, а не скасування. Вона спрямована на покращення ліквідності Товариства у найскладніший період.

Антикризовий план більше пов'язаний з управлінськими заходами. У ньому здебільшого йдеться про дії, які можуть бути здійснені на рівні керівників підрозділів. Якби прийняли відповідні законодавчі ініціативи щодо скасування податку на землю для Укрзалізниці, Товариство б негайно скасувало «чотириденку» та розрахувалося б із боргами щодо соціальних виплат. Незважаючи на скритне фінансове становище Товариство продовжує виконувати свої зобов'язання та сплачувати заробітну плату.

Кабінет міністрів України 8 вересня 2021 року схвалив створення Антикризового штабу з відновлення сталого функціонування АТ «Укрзалізниця» [4]. Його очолив Міністр інфраструктури Олександр Кубраков. Перше засідання штабу відбулося 16 вересня, і було присвячене ситуації із закупівлями критично важливих матеріалів, які необхідні для стабільного функціонування галузі та проведення ремонтів.

Першочерговим завданням, яке має вирішити Антикризовий штаб є налагодження процесу закупівель та ритмічних поставок матеріально-технічного забезпечення, а надто по критичних для інфраструктурного, вагонного та локомотивного господарства позиціях.

Нагадаємо, що Антикризовий штаб створено на виконання рішення РНБО і серед його завдань узгодження дій органів державної влади, установ для відновлення стабільного фінансового стану, мінімізація корупційних ризиків. А також підготовка пропозицій та рекомендацій щодо заходів, пов'язаних із врегулюванням проблемних питань діяльності залізничного транспорту та здійснення контролю за вжиттям заходів.

Порівняльний аналіз фінансового стану АТ «Укрзалізниця» і результатів оцінки за дискримінантними моделями показує, що найбільш достовірний результат отриманий в результаті розрахунків показників за моделлю О. Терещенка та моделлю Таффлера і Тішоу.

Висновки до розділу 3

Одним із провідних напрямів сучасного антикризового управління є застосування дискримінантних моделей для оцінки ймовірності виникнення банкрутства аналізованих підприємств. Вчасне розкриття кризових явищ на підприємстві надає шанс запобігти його банкрутству. З цією метою використовується значна кількість моделей діагностики кризового фінансового стану підприємства. Вітчизняні та іноземні науковці розробили численні дискримінантні моделі, за результатами яких робляться висновки про фінансовий стан підприємства і його платоспроможність.

В таблицях 3.4-3.10 представлено результати оцінки ймовірності банкрутства АТ «Укрзалізниця» за різними дискримінантними моделями банкрутства в розрізі показників з указуванням повної формули розрахунку з посиланням на дані форм балансу та звіту про фінансові результати, а також із додаванням шкали оцінювання по кожній моделі для розшифровки результатів та надання висновків.

Розрахунок показників ймовірності банкрутства АТ «Укрзалізниця» із використанням різних дискримінантних моделей, показав, що за результатами оцінки за більшістю моделей у 2018 та 2019 роках банкрутство не загрожує фінансовому стану підприємства. АТ «Укрзалізниця» має стабільне фінансове становище з достатнім рівнем фінансової стійкості. Однак у 2020 році спостерігається суттєве погіршення показників за всіма моделями.

Проведення аналізу отриманих результатів показує, що результати отримані за різними моделями, мають доволі різні значення. Так, результати оцінки за моделлю Альтмана за всі аналізовані роки вказує, що ймовірність банкрутства дуже низька, що є достовірним для 2018-2019 років, але не відповідає дійсності у 2020 році. За моделлю Ліса впродовж всіх аналізованих років висока загроза банкрутства. Що є недостовірним для підприємства за результатами діяльності у 2018-2019 роках. Модель Спрінгейта показує, що Товариству загрожує банкрутство, якщо не здійснити санацію. При цьому

значення показника має найгірше значення у 2020 році, що цілком відповідає дійсності. За моделлю Таффлера і Тішоу у 2018 році на підприємстві існує загроза банкрутства, але показник достатньо близький за значенням до критичного рівня. У 2019 році розрахований показник трохи вище критичного у бік покращення стану підприємства. Але за підсумками 2020 року показник має від'ємне значення, що вказує на високу ймовірність банкрутства.

За українськими моделями діагностики фінансово-економічного стану досліджуваного підприємства отримані досить протилежні результати. Модель О. Терещенка показує, що протягом 2018-2019 років Товариству банкрутство не загрожує. Однак, особливо близько до зони фінансової кризи показник наблизився у 2020 р., що повністю відповідає дійсності, адже у 2020 р. спостерігалось значне погіршення фінансового стану АТ «Укрзалізниця». Результат оцінки за моделлю А. Матвійчука вказують, що АТ «Укрзалізниця» має задовільний фінансовий стан і низьку вірогідність банкрутства. Такі результати відповідають дійсному стану у 2018-2019 роках, але недостатньо адекватно оцінюють результати діяльності у 2020 році, який є збитковим для підприємства.

Отже, для більш достовірної оцінки ймовірності та загрози банкрутства доцільним є використання декількох моделей, щоб отриманий результат був достовірним та якісним. Проблемним питанням українських підприємств є дефіцит власних моделей оцінки ймовірності банкрутства для оцінювання фінансового стану підприємства.

Сучасні умови руху вітчизняної економіки вимагають більш системного вивчення методів аналізу фінансового стану підприємства через винайдення власних дискримінантних моделей діагностики кризового стану, які брали б до уваги підсумки виробничої, комерційної й фінансової діяльності підприємства. Є доцільним пошук показників і критеріїв задля адаптації уніфікованих моделей до специфіки нашої країни щодо узагальненої оцінки перспектив банкрутства з метою поліпшення надійності та доступності.

ВИСНОВКИ

Можливість виникнення й розгортання кризових явищ внутрішньо притаманна будь-якому підприємству. Справжнім сигналом про рух до потенційного кризового стану є початок зростання відхилень тих чи інших показників, які характеризують стан зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, а саме їх вихід за межі довгострокової тенденції. Кожна кризова ситуація відображається у фінансових показниках, звужуючи можливості підприємства виконувати зобов'язання перед кредиторами. Кризова ситуація є кроком у напрямі неплатоспроможності та банкрутства, а банкрутство чи його ймовірність, у свою чергу, є узагальненим показником небезпеки кризової ситуації. Про зниження платоспроможності підприємства та наближення банкрутства можуть свідчити певні економічні сигнали, перш за все різкі зміни оптимальних значень статей балансу як у пасиві, так і в активі.

Отже, для завчасного виявлення подібних слабких сигналів необхідне постійне спостереження за станом зовнішнього та внутрішнього середовищ підприємства. Окрім того, щоб мати можливість своєчасно запускати антикризову складову в управлінні, необхідно чітко класифікувати кризи, розрізняти їх причини, симптоми й фактори. Саме своєчасне розпізнавання симптомів кризи, а також розроблення й реалізація програми антикризового управління – запорука успішної діяльності підприємства. Якщо не реагувати на кризові явища, що склалися на підприємстві, то це може призвести до поглиблення кризи або навіть до його ліквідації.

Антикризове управління підприємством має бути спрямоване на вирішення таких основних завдань: своєчасну діагностику передкризового стану та вжиття заходів із запобігання фінансовій кризі; усунення неплатоспроможності підприємства; відновлення фінансової стійкості; запобігання банкрутству й ліквідації підприємства; мінімізацію негативних наслідків фінансової кризи підприємства.

Управління в кризовій ситуації можна визначити як такий процес роботи під тиском обставин, який дасть змогу керівникам аналізувати, організовувати, спрямовувати й контролювати низку взаємозалежних операцій під час прийняття необхідних і раціональних рішень з невідкладних проблем, що постали перед підприємством.

Майже всі світові залізниці в той чи інший час пройшли процес глобальної кризи і для виходу з неї урядам довелося кардинально змінювати правила гри. Лібералізація ринку, залучення приватного бізнесу і зміна принципів діяльності компаній дозволяла вивести залізниці з глибокої кризи.

Відповідно до поставлених завдань, у 2 розділі вивчено організаційно-економічні характеристики акціонерного товариства «Укрзалізниця», яке утворене відповідно до Закону України "Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування", постанови Кабінету Міністрів України від 25 червня 2014 р. № 200 "Про утворення публічного акціонерного товариства "Українська залізниця".

Товариство виступає оператором залізничної інфраструктури й національним перевізником вантажів та пасажирів та відіграє важливу роль в забезпеченні економічного розвитку та безпеки країни. Аналіз майнового стану АТ "Укрзалізниця" показав, що основні фонди, які відображені в балансі Товариства територіально розміщені в усіх регіонах України. У загальному обсязі власних основних засобів АТ на виробничі основні засоби припадає 98,85%. При цьому найбільша питома вага це: будівлі і споруди виробничого призначення 67,50%, транспортні засоби 24,13%. Ступінь зносу основних засобів станом на кінець 2020 року становить 63,2 %.

В структурі активів Товариства левову частку (92-95%) складають необоротні активи, у тому числі на основні засоби припадає майже 70% від загальної суми активів. Аналіз структури активів і пасивів за 2018-2020 роки показав, що суттєвих змін в структурі та обсягах майна не відбулося.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства передбачає

дослідження динаміки та структури фінансових результатів його діяльності. За результатами фінансово-господарської діяльності за 2020 рік АТ "Укрзалізниця" має збиток в розмірі 11899687 тис грн., тому підстава для нарахування та сплати дивідендів за 2020 рік відсутня.

Негативний результат діяльності АТ «Укрзалізниця» у 2020 році також вплинув на показники фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності, ділової активності та рентабельності господарської діяльності. Так, якщо у 2019 році порівняно з 2018 роком всі показники рентабельності вище у 5-15 разів, то у 2020 році порівняно минулими роками прибутковість знизилася суттєво нижче рівня 2018 року.

Нестабільне фінансове положення підприємства вимагає першочергової уваги і застосування методів і механізмів антикризисного управління. Вчасне розкриття кризових явищ на підприємстві надає шанс запобігти його банкрутству. З цією метою використовується значна кількість моделей діагностики кризового фінансового стану підприємства.

У 3 розділі роботи проведено оцінювання ймовірності банкрутства АТ «Укрзалізниця» за різними дискримінантними моделями. Розрахунок показників ймовірності банкрутства АТ «Укрзалізниця» із використанням різних дискримінантних моделей, показав, що за результатами оцінки за більшістю моделей у 2018 та 2019 роках банкрутство не загрожує фінансовому стану підприємства. АТ «Укрзалізниця» має стабільне фінансове становище з достатнім рівнем фінансової стійкості. Однак у 2020 році спостерігається суттєве погіршення показників за всіма моделями.

Проведення аналізу отриманих результатів показує, що результати отримані за різними моделями, мають доволі різні значення. Порівняльний аналіз фінансового стану АТ «Укрзалізниця» і результатів оцінки за дискримінантними моделями показує, що найбільш достовірний результат отриманий в результаті розрахунків показників за моделлю О. Терещенка та моделлю Таффлера і Тішоу.

За українськими моделями діагностики фінансово-економічного стану

досліджуваного підприємства отримані досить протилежні результати. Модель О. Терещенка показує, що протягом 2018-2019 років Товариству банкрутство не загрожує. Однак, особливо близько до зони фінансової кризи показник наблизився у 2020 р., що повністю відповідає дійсності. Результат оцінки за моделлю А. Матвійчука вказують, що АТ «Укрзалізниця» має задовільний фінансовий стан і низьку вірогідність банкрутства. Такі результати відповідають дійсному стану у 2018-2019 роках, але недостатньо адекватно оцінюють результати діяльності у 2020 році, який є збитковим для підприємства.

У висновку слід відзначити, що більш достовірної оцінки ймовірності та загрози банкрутства доцільним є використання декількох моделей, щоб отриманий результат був достовірним та якісним. Проблемним питанням українських підприємств є дефіцит власних моделей оцінки ймовірності банкрутства для оцінювання фінансового стану підприємства.

Аналіз діяльності АТ «Укрзалізниця» виявив, що Товариство на сьогодні не повністю виконує свої функції перевізника, гальмує економіку держави, користуватися залізничним транспортом стає просто небезпечним із-за стрімкого падіння рівня безпеки перевезень і зростання кількості аварійних випадків. Залізничники у відчаї, державна компанія перебуває на межі дефолту, натомість – дотує приватні фінансово-промислові групи. Висока роль Укрзалізниці в перевезеннях гарантує компанії стабільність попиту на послуги, але у випадку АТ «Укрзалізниця» це поки що не призводить до розвитку компанії. Принаймні, якщо говорити про технічну сферу.

Укрзалізниця перебуває в катастрофічному стані зношеності. Приблизно 98% локомотивів і поїздів, 93% пасажирських вагонів, 70% вантажних вагонів і 30% колій відпрацювали свій термін служби та потребують заміни або глибокої модернізації. І для того аби ситуація змінилася необхідні кардинальні кроки і колосальні інвестиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування».
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4442-17#Text>
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 червня 2014 р. № 200 "Про утворення публічного акціонерного товариства "Українська залізниця".
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/200-2014-%D0%BF#Text>
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.10.2018 № 938 "Деякі питання діяльності акціонерного товариства "Українська залізниця".
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/938-2018-%D0%BF#Text>
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 № 967 «Про утворення Антикризового штабу з відновлення сталого функціонування акціонерного товариства «Українська залізниця»».
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/967-2021-%D0%BF#Text>
5. Звіт тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань перевірки та оцінки стану акціонерного товариства "Українська залізниця", розслідування фактів можливої бездіяльності, порушення законодавства України органами управління зазначеного підприємства, що призвели до значного погіршення технічного стану підприємства та основних виробничих показників. Проект Постанови № 5814 від 21.07.2021. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=72585&pf35401=551687>
6. Айвазян С. А., Бухштабер В. М., Енюков И. С. и др. Прикладная статистика. Классификация и снижение размерности. Москва : Финансы и статистика, 1989. 587 с.
7. Айвазян С. А., Енюков И. С., Мешалкин А. Д. Прикладная статистика: Основы моделирования и первичная обработка данных. Москва : Финансы и статистика, 1983. 471 с.
8. Акціонерне товариство «Українська залізниця». Консолідована фінансова звітність станом на 31.12.2020. Разом із звітом незалежного

аудитора. URL: <https://www.uz.gov.ua/files/file/about/investors/2020%20UZ%20Consolidated%20FS%20UKR%20with%20auditors%20report.pdf>

9. Балдин К. В. Антикризисное управление : учеб. Пособие. Москва : Гардарики, 2005. 271 с.
10. Грязнова А. Г., Федотова М. А., Мыринюк А. Н., Уткин Э. А. Антикризисный менеджмент. Ассоц. авт. и изд. “Тандем”. Москва : Экмос, 1999. 368 с.
11. Аранчій В.І., Чумак В. Д. Удосконалення організаційно-економічного механізму стабілізації аграрних підприємств : Економіка АПК. 2004. № 2. С. 46-50.
12. Афифи А., Эйзен С. Статистический анализ : пер. с англ. Москва : Мир, 1980. 488 с.
13. Бахрушин В. Є. Методи аналізу даних : навч. посіб. для студентів. Запоріжжя : КПУ, 2011. 268 с.
14. Біловол Р. І. Методичні підходи до розробки концепції антикризового управління підприємством. Регіон. 2003. № 7-8. С. 45-51.
15. Бланк И. А. Антикризисное финансовое управление предприятием. Киев : Эльга: Ника-Центр, 2006. 672 с.
16. Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия : учебник Киев : Эльга: Ника-Центр, 2004. 720 с.
17. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учеб. курс. Киев : Эльга: Ника-Центр, 2001. 528 с.
18. Броило Е. В. Построение эффективных параметров реорганизации кризисного предприятия. Менеджмент в России и за рубежом. 2007. № 2. С. 96-103.
19. Бурий С. А., Мацеха Д. С. Антикризисове управління та управлінські рішення – проблеми підприємств малого бізнесу : монографія. Хмельницький : Тріада-М, 2006. 93 с.
20. Варналій З. Основи підприємництва : навч. посіб. 3-тє вид., виправл. і доп.. Київ : Знання-Прес, 2006. 350 с.

21. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Центр навч. л-ри, 2005. 504 с.
22. Вечканов Г. С., Вечканова Г. Р., Пуляев В. Т. Краткая экономическая энциклопедия. Санкт-Петербург : Петрополис, 1998. 508 с.
23. Виноградська А. Основи підприємництва : навч. посіб. 2-е вид., перероб. та доп. Київ : Кондор, 2005. 540 с.
24. Виханский О. С., Наумов А. И. Менеджмент : учебник. 3-е изд. Москва : Гардарики, 1998. 528 с.
25. Інтегрований звіт АТ «Укрзалізниця» за 2020 рік. (Звіт про управління) URL: <https://www.uz.gov.ua/files/file/about/investors/UZ%20Integrated%20Report%202020%20Ukr.pdf>
26. Гасанов С. С., Штангрет А. М., Котляревський Я. В. та ін. Антикризове корпоративне управління: теоретичні та прикладні аспекти : навч. посіб. Київ : ДННУ “Академія фінансового управління”, 2012. 301 с.
27. Кушлина В. И., Волгина Н. А. Государственное регулирование рыночной экономики : учебник. Москва : Экономика, 2000. 735 с.24
28. Градов А. П., Кузин Б. И., Федотов А. В. и др. Стратегия и тактика антикризисного управления фирмой. Санкт-Петербург : Спец. л-ра, 1996. 510 с.
29. Евсеев В. В., Овезгельдыев А. О. Системное моделирование процессов управления социально-экономическими объектами : Изв. АН ТССР. Сер. физ.-техн., хим. и геол. наук. 1968. № 3. С. 9-14.
30. Єлець О. П. Система антикризового управління підприємством: її ознаки та принципи : Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. Хмельницький : 2007. № 6, т. 3. С. 316-319.
31. Жарковская Е. П., Бродский Б. Е. Антикризисное управление : учебник. изд. 2-е. испр. и доп. Москва : Омега-Л, 2005. 357 с.
32. Зуб А. Т. Антикризисное управление : учеб. пособие. Москва : Аспект Пресс, 2006. 319 с.
33. Іванюта С. М., Писаренко В. В., Чумак В. Д. Антикризове управління в

- АПК : навч. посіб. Полтава, 2002. 278 с.
34. Кобзарев О. В., Алексеев В. В., Маковеев П. С. Оцінка сучасного стану промислового підприємства в антикризовому управлінні. Формування ринкових відносин в Україні. 2003. № 1. С. 34-37.
 35. Кондратьев Н. Д., Абалкин Л. И. Проблемы экономической динамики. Москва : Экономика, 1989. 526 с.
 36. Коротков Э. М., Беляев А. А., Валовой Д. В. и др. Антикризисное управление: учебник. Москва : Инфра-М, 2001. 432 с.
 37. Крутик А. Б., Муравьев А. И. Антикризисный менеджмент: Превентивные методы управления. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 432 с.
 38. Крутько В. Н. Введение в менеджмент кризисных ситуаций : практ. рекомендации. Киев : МЗУУП, 1994. 52 с.
 39. Лігоненко Л. О., Тарасюк М. В., Хіленко О. О. Антикризове управління підприємством : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2005. 376 с.
 40. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій : монографія. Київ : КНТЕУ, 2001. 580 с.
 41. Масенко Б. П., Афонченкова Т. М. Антикризове управління : навч.-метод. посіб. Київ : ВПЦ Європ. ун-ту, 2005. 264 с.
 42. Матвійчук А.В. Моделювання фінансової стійкості підприємств із застосуванням теорій нечіткої логіки, нейронних мереж і дискримінантного аналізу. Вісник НАН України. 2010. № 9. С. 24–46.
 43. Мочерний С., Устенко О., Чеботар С. Основи підприємницької діяльності : посібник. Київ : Академія, 2001. 279 с.
 44. Орехов В. И., Балдин К. В., Гапоненко Н. П. Антикризисное управление : учебник. Москва : Инфра-М, 2006. 544 с.
 45. Подольська В. О., Яріш О. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Центр навч. л-ри, 2007. 488 с.
 46. Прохорова Ю. В. Анализ современных методов и моделей диагностики кризисных состояний предприятий машиностроения. Бизнес-Информ

№ 2. 2008. С. 52–57.

47. Пушкарь, А. И., Тридед А. Н., Колос А. Л. Антикризисное управление: модели, стратегии, механизмы. Харьков : Модель Всесвіту, 2001. 452 с.
48. Салига, С. Я., Ляшенко Є. І. та ін. Антикризисное фінансове управління підприємством : навч. посіб. Київ : Центр навч. л-ри, 2005. 208 с.
49. Скопненко О. І., Цимбалюк Т. В. Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень. Інститут мовознавства НАНУ. Київ : Довіра, 2006. 789 с. – (Словники України).
50. Терещенко О. О. Антикризисное фінансове управління на підприємстві : монографія. Київ : КНЕУ, 2008. 272 с.
51. Терлецька Ю. О. Економічна криза як закономірність циклічного розвитку економіки. Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. Сер.: Економіка. Чернівці : Рута, 2005. – Вип. 233. Економіка. С. 28-31.
52. Транченко, Л. В. Методи та інструменти посилення впливу механізму управління на діяльність підприємств. Акт. пробл. економіки. 2006. № 3. С. 92-96.
53. Трененков Е. М., Дведенидова С. А. Диагностика в антикризисном управлении. Менеджмент в России и за рубежом. 2002. № 1. С. 3-25.
54. Туган-Барановский М. И., Абалкин Л. И. Периодические промышленные кризисы. История английских кризисов. Общая теория кризисов. Москва : Наука : Росспэн, 1997. 574 с.
55. Туленков, Н. В. Антикризисный менеджмент. Персонал. 1998. № 6. С. 19-25.
56. Фокіна, Н. П. Методика виявлення загрози банкрутства підприємств за оцінкою показників фінансового стану. Актуальні проблеми економіки. 2003. № 7. С. 56-62.
57. Фучеджи В. І. Характеристика методів та моделей діагностики кризового стану підприємства. URL: <http://ena.lp.edu.ua>
58. Хринюк О.С., Бова В.А. Моделі розрахунку ймовірності банкрутства як метод оцінки фінансового потенціалу підприємства. Ефективна

економіка. 2018. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6121>

59. Царенко О. М. Економічний аналіз діяльності підприємств агропромислового комплексу : навч. посіб. Київ : Вища шк., 1998. 256 с.
60. Чупіс А. В., Корецький М. Х., Кашенко О. Л. та ін. Оцінка, аналіз, планування фінансового становища підприємства : наук.-метод. вид. Суми : Довкілля, 2001. 404 с.86
61. Шваб Л. І. Основи підприємництва : навч. посібник. Київ : Каравела, 2006. 343 с.
62. Шморгун Н. П., Головка І. В. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Київ : Центр навч. л-ри, 2006. 528 с.
63. Штангрет А. М., Копилюк О. І. Антикризове управління підприємством : навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 335 с.88
64. Штангрет А. М. Антикризове управління підприємством : підручник Львів.: УАД, 2008. 396 с.
65. Штангрет А. М., Воробйов В. І. Криза підприємства: позитивні та негативні аспекти. Наук. зап.: наук.-техн. зб. Укр. акад. друкарства. 2009. вип. 16. – С. 136-147.
66. Яковец Ю. В. Кризисы: теория и проблемы предвидения. Проблемы теории и практики управления. 1991. № 4. С. 48-52.
67. Як Укрзалізниця долає наслідки кризи та поновлює нормальну роботу? Електронний ресурс. URL: <http://portal.uz.gov.ua/2020/08/21/yak-ukrzaliznytsia-dolaie-naslidky-kryzy-ta-ponovliuie-normalnu-robotu>

ДОДАТКИ

Підприємство Територія Організаційно-правова форма господарювання Вид економічної діяльності	акціонерне товариство "Українська залізниця"	Дата	КОДИ
	м.Київ, Печерський р-н	за ЄДРПОУ	31.12.2020
	Акціонерне товариство	за КОАТУУ	40075815
	Вантажний залізничний транспорт	за КОПФГ	8038200000
		за КВЕД	230
			49.20

Середня кількість працівників: 249467

Адреса, телефон: 03680 м. Київ, Єжи Гедройця, 5, (044) 465-00-00

Одиниця виміру: тис.грн. без десяткового знака

Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):

за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку

за міжнародними стандартами фінансової звітності

v

Консолідований баланс
(Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2020 р.
Форма №1-к

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Код за ДКУД	1801007
1	2	3	4		5
I. Необоротні активи					
Нематеріальні активи	1000	45 859 324	45 876 324		45 787 645
первісна вартість	1001	46 105 689	46 169 105		45 948 287
накопичена амортизація	1002	(246 365)	(292 781)		(160 642)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	6 334 442	7 039 711		5 986 579
Основні засоби	1010	182 361 393	177 309 981		196 247 811
первісна вартість	1011	475 036 834	482 430 713		643 539 578
знос	1012	(292 675 441)	(305 120 732)		(447 291 767)
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0		0
первісна вартість	1016	0	0		0
знос	1017	(0)	(0)		(0)
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0		0
первісна вартість	1021	0	0		0
накопичена амортизація	1022	(0)	(0)		(0)
Довгострокові фінансові інвестиції:					
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	737 122	729 058		760 591
інші фінансові інвестиції	1035	62 319	62 326		128 383
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	13 905	11 945		50 499
Відстрочені податкові активи	1045	129 813	196 847		555 722
Гудвіл	1050	0	0		0
Гудвіл при консолідації	1055	0	0		0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0		0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0		0
Інші необоротні активи	1090	13 903 913	13 898 541		1 591 317

Усього за розділом I	1095	249 402 231	245 124 733	251 108 547
II. Оборотні активи				
Запаси	1100	9 129 005	8 725 528	6 125 854
Виробничі запаси	1101	8 276 737	8 128 247	5 575 396
Незавершене виробництво	1102	441 940	253 203	0
Готова продукція	1103	399 865	336 576	478 420
Товари	1104	10 463	7 502	72 038
Поточні біологічні активи	1110	63	33	0
Депозити перестраховання	1115	0	0	0
Векселі одержані	1120	0	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	354 330	319 117	442 189
Дебіторська заборгованість за розрахунками:				
за виданими авансами	1130	332 981	94 714	260 491
з бюджетом	1135	209 752	296 604	832 204
у тому числі з податку на прибуток	1136	113 272	112 433	274 579
з нарахованих доходів	1140	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	229 706	234 299	1 430 559
Поточні фінансові інвестиції	1160	2 014 715	9 759	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	6 981 236	2 497 546	6 419 746
Готівка	1166	379	225	734
Рахунки в банках	1167	5 872 912	2 482 438	6 419 012
Витрати майбутніх періодів	1170	21 979	11 247	61 275
Частка перестраховика у страхових резервах у тому числі в:	1180	0	0	0
резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0	0
Інші оборотні активи	1190	333 926	299 799	171 151
Усього за розділом II	1195	19 607 693	12 488 646	15 743 469
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	96 162	0
Баланс	1300	269 009 924	257 709 541	266 852 016

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На дату переходу на МСФЗ
1	2	3	4	5
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	229 879 115	229 879 115	229 879 115
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0	0
Додатковий капітал	1410	18 906 066	18 905 900	19 597 430
Емісійний дохід	1411	0	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	0
Резервний капітал	1415	0	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-36 999 362	-49 426 445	-38 668 315
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0	0

Неконтрольована частка	1490	30 384	30 352	4 889
Усього за розділом I	1495	211 816 203	199 388 922	210 813 119
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	19 630	42 716	24 948
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	1 660 876	1 508 426	9 612 584
Інші довгострокові зобов'язання	1515	23 629 802	23 586 653	14 679 777
Довгострокові забезпечення	1520	3 186 892	3 588 929	2 532 957
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	3 186 892	3 588 929	2 532 957
Цільове фінансування	1525	16 672	35 113	0
Благодійна допомога	1526	0	0	0
Страхові резерви	1530	0	0	0
у тому числі:				
резерв довгострокових зобов'язань	1531	0	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0	0	0
резерв незароблених премій	1533	0	0	0
інші страхові резерви	1534	0	0	0
Інвестиційні контракти	1535	0	0	0
Призовий фонд	1540	0	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0	0
Усього за розділом II	1595	28 513 872	28 761 837	26 850 266
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	0	0	0
Векселі видані	1605	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за:				
довгостроковими зобов'язаннями	1610	13 178 929	14 310 974	16 679 238
товари, роботи, послуги	1615	4 664 898	3 961 039	3 539 654
розрахунками з бюджетом	1620	866 453	1 091 972	473 413
у тому числі з податку на прибуток	1621	7 857	2 572	84
розрахунками зі страхування	1625	443 538	417 720	273 204
розрахунками з оплати праці	1630	1 712 587	1 668 793	1 013 936
одержаними авансами	1635	1 936 973	1 680 392	2 675 316
розрахунками з учасниками	1640	756 695	755 434	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	0
страховою діяльністю	1650	0	0	0
Поточні забезпечення	1660	2 994 373	2 791 091	3 307 087
Доходи майбутніх періодів	1665	26 814	25 910	40 184
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	2 098 589	2 855 457	1 186 599
Усього за розділом III	1695	28 679 849	29 558 782	29 188 631
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття				
Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0
Баланс	1900	269 009 924	257 709 541	266 852 016

Керівник

І.І. Юрик

Головний бухгалтер

Т.С. Рябчун

Підприємство	акціонерне товариство "Українська залізниця"	Дата за ЄДРПОУ	КОДИ
			31.12.2020
			40075815

**Консолідований звіт про фінансові результати
(Звіт про сукупний дохід)**

за 2020 рік

Форма №2-к

I. Фінансові результати

Код за ДКУД 1801008

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	75 291 560	90 352 319
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	(0)	(0)
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(73 902 120)	(80 774 665)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	(0)	(0)
Валовий: прибуток	2090	1 389 440	9 577 654
збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	637 891	5 407 238
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	0	0
Адміністративні витрати	2130	(838 279)	(931 154)
Витрати на збут	2150	(97 426)	(123 019)
Інші операційні витрати	2180	(9 336 153)	(4 785 559)
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	0	9 145 160
збиток	2195	(8 244 527)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	17 127	86 973
Інші фінансові доходи	2220	190 406	259 506
Інші доходи	2240	349 099	143 058
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(4 237 041)	(3 844 992)
Втрати від участі в капіталі	2255	(9 320)	(8 237)
Інші витрати	2270	(51)	(918 121)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні	2275	0	0

статті			
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	0	4 863 347
збиток	2295	(11 934 307)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	34 620	-1 875 100
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	0	2 988 247
збиток	2355	(11 899 687)	(0)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	0
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	10 220	73 138
Інший сукупний дохід	2445	-488 308	-613 571
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-478 088	-540 433
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	(0)	(18 055)
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-478 088	-558 488
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	-12 377 775	2 429 759
Чистий прибуток (збиток), що належить:			
власникам материнської компанії	2470	-11 899 805	2 988 569
неконтрольованій частці	2475	118	-322
Сукупний дохід, що належить:			
власникам материнської компанії	2480	-12 377 893	2 430 081
неконтрольованій частці	2485	118	-322

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	17 223 680	21 614 734
Витрати на оплату праці	2505	33 831 882	36 285 637
Відрахування на соціальні заходи	2510	7 284 487	7 770 571
Амортизація	2515	12 786 783	12 402 695
Інші операційні витрати	2520	12 795 120	8 047 327
Разом	2550	83 921 952	86 120 964

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	229 879 115	229 879 115
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	229 879 115	229 879 115
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-52,000000	13,000000
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-52,000000	13,000000
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0,00	0,00

Керівник

І.І. Юрик

Головний бухгалтер

Т.С. Рябчун

Підприємство Територія Організаційно-правова форма господарювання Вид економічної діяльності	акціонерне товариство "Українська залізниця"	Дата	КОДИ
	м.Київ, Печерський р-н	за ЄДРПОУ	31.12.2019
	Акціонерне товариство	за КОАТУУ	40075815
	Вантажний залізничний транспорт	за КОПФГ	8038200000
		за КВЕД	230
			49.20

Середня кількість працівників: 256572

Адреса, телефон: 03680 Тверська, 5, (044) 465-00-00

Одиниця виміру: тис.грн. без десяткового знака

Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):

за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку

за міжнародними стандартами фінансової звітності

v

Консолідований баланс
(Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2019 р.
Форма №1-к

Код за ДКУД 1801007

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	45 837 219	45 859 324
первісна вартість	1001	46 036 803	46 105 689
накопичена амортизація	1002	(199 584)	(246 365)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	7 121 243	6 334 442
Основні засоби	1010	184 742 767	182 361 393
первісна вартість	1011	462 883 950	475 036 834
знос	1012	(278 141 183)	(292 675 441)
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
знос	1017	(0)	(0)
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	(0)	(0)
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	691 759	737 122
інші фінансові інвестиції	1035	73 546	62 319
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	17 701	13 905
Відстрочені податкові активи	1045	58 745	129 813
Гудвіл	1050	0	0
Гудвіл при консолідації	1055	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	14 947 486	13 903 913
Усього за розділом I	1095	253 490 466	249 402 231

II. Оборотні активи			
Запаси	1100	8 881 521	9 129 005
Виробничі запаси	1101	8 047 863	8 276 737
Незавершене виробництво	1102	314 872	441 940
Готова продукція	1103	507 344	399 865
Товари	1104	11 442	10 463
Поточні біологічні активи	1110	10	63
Депозити перестраховання	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	527 476	354 330
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	136 842	332 981
з бюджетом	1135	164 482	209 752
у тому числі з податку на прибуток	1136	12 280	113 272
з нарахованих доходів	1140	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	453 269	229 706
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	2 014 715
Гроші та їх еквіваленти	1165	1 251 826	6 981 236
Готівка	1166	721	379
Рахунки в банках	1167	1 193 931	5 872 912
Витрати майбутніх періодів	1170	21 156	21 979
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	581 419	333 926
Усього за розділом II	1195	12 018 001	19 607 693
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	265 508 467	269 009 924

Пасив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	229 879 115	229 879 115
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0
Додатковий капітал	1410	18 894 521	18 906 066
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-38 660 688	-36 999 362
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Неконтрольована частка	1490	4 978	30 384
Усього за розділом I	1495	210 117 926	211 816 203
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			

Відстрочені податкові зобов'язання	1500	34 105	19 630
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	9 310 210	1 660 876
Інші довгострокові зобов'язання	1515	11 978 749	23 629 802
Довгострокові забезпечення	1520	2 654 105	3 186 892
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	2 654 105	3 186 892
Цільове фінансування	1525	12 392	16 672
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви	1530	0	0
у тому числі:			
резерв довгострокових зобов'язань	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0	0
резерв незароблених премій	1533	0	0
інші страхові резерви	1534	0	0
Інвестиційні контракти	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	23 989 561	28 513 872
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	0	0
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	16 197 406	13 178 929
товари, роботи, послуги	1615	4 942 853	4 664 898
розрахунками з бюджетом	1620	612 481	866 453
у тому числі з податку на прибуток	1621	68 773	7 857
розрахунками зі страхування	1625	411 108	443 538
розрахунками з оплати праці	1630	1 538 144	1 712 587
одержаними авансами	1635	2 324 462	1 936 973
розрахунками з учасниками	1640	108 194	756 695
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	3 641 450	2 994 373
Доходи майбутніх періодів	1665	43 437	26 814
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	1 581 445	2 098 589
Усього за розділом III	1695	31 400 980	28 679 849
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	265 508 467	269 009 924

Керівник

І.І. Юрик

Головний бухгалтер

Т.С. Рябчун

Підприємство

акціонерне товариство "Українська залізниця"

Дата
за ЄДРПОУ

КОДИ

29.12.2019

40075815

**Консолідований звіт про фінансові результати
(Звіт про сукупний дохід)**

за 2019 рік

Форма №2-к

I. Фінансові результати

Код за ДКУД

1801008

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	90 352 319	83 402 407
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	(0)	(0)
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(80 774 665)	(77 104 073)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	(0)	(0)
Валовий: прибуток	2090	9 577 654	6 298 334
збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	5 407 238	1 763 151
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	0	0
Адміністративні витрати	2130	(931 154)	(780 854)
Витрати на збут	2150	(123 019)	(135 351)
Інші операційні витрати	2180	(4 785 559)	(2 970 468)
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	9 145 160	4 174 812
збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	86 973	74 596
Інші фінансові доходи	2220	259 506	202 624
Інші доходи	2240	143 058	134 737
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(3 844 992)	(3 463 631)
Втрати від участі в капіталі	2255	(8 237)	(15 203)
Інші витрати	2270	(918 121)	(167 458)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0

Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	4 863 347	940 477
збиток	2295	(0)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-1 875 100	-736 623
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	2 988 247	203 854
збиток	2355	(0)	(0)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	0
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	73 138	0
Інший сукупний дохід	2445	-613 571	-657 433
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-540 433	-657 433
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	(18 055)	(47 346)
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-558 488	-704 779
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	2 429 759	-500 925
Чистий прибуток (збиток), що належить:			
власникам материнської компанії	2470	2 988 569	203 766
неконтрольованій частці	2475	-322	88
Сукупний дохід, що належить:			
власникам материнської компанії	2480	2 430 081	-501 013
неконтрольованій частці	2485	-322	88

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	21 614 734	23 320 934
Витрати на оплату праці	2505	36 285 637	33 327 930
Відрахування на соціальні заходи	2510	7 770 571	7 145 861
Амортизація	2515	12 402 695	12 382 210
Інші операційні витрати	2520	8 047 327	3 322 661
Разом	2550	86 120 964	79 499 596

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	229 879 115	229 879 115
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	229 879 115	229 879 115
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	13,000000	0,890000
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	13,000000	0,890000
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0,00	0,00

Керівник
Головний бухгалтер

І.І. Юрик
Т.С. Рябчун